

TARTALOM Mécses a te igéd

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA: „Míg ezeket a szavakat mondta Péter...” 201

Tanulmányok

SOLYMÁR MÓNICA: *Egyházi jelenlét az iskolákban
a hittanoktatáson keresztül* 202

Kitekintés

DR. BÓNA ZOLTÁN: „Elfáradnak és ellankadnak az ifjak” 208

HECKER FRIGYES: *Az ökumenikus lelkészi-munkatársi konferenciákról* 209

SZARKA MIKLÓS: *Gyülekezeti munkások és lelkipásztorok
lelkigondozása* 210

BÁLINTNÉ VARSÁNYI VILMA: *Szolgatársak közösségben – Isten előtt* 211

Figyelő

SZEBIK IMRE: *Miért növekszik a polgári temetések száma?* 212

HARMATI BÉLA: *Harc az iskolákért* 215

KŐSZEGHY MIKLÓS: *Ezékias és Jeruzsálem* 219

VÖRÖS ÉVA: *Kakasos hattyúdal* 220

BENCE IMRE: *Imádkozz okosan!* 223

Az igehirdető műhelye

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES: *Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap
(Jn 5,45–47)* 226

SEFCSIK ZOLTÁN: *Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap
(Mt 23,37–39)* 229

SMIDÉLIUSZ GÁBOR: *Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap
(Lk 7,36–50)* 232

SZABÓ ANDRÁS: *Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap
(Gal 5,13–14)* 235

HULEJ ÉNIKŐ: *Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap
(ApCsel 4,32–35)* 238

„Míg ezeket a szavakat mondta Péter. . .”

Töprengés ApCsel 10 fölött

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Iconic turn – képi fordulat. A művészettörténész *Gottfried Boehm* nyomán nevezzük így azt a változást, amelyet a médiatársadalomban észlelünk: korunk meghatározó médiuma már nem a leírt vagy kimondott szó, hanem a kép. Amerre nézünk, képek vesznek körül bennünket; hatalmas mennyiségű kép, hirdetések, óriásplakátok, televízió. Nincs tudományos előadás számítógépes prezentáció nélkül. Sőt nemcsak kivetített vázlatpontok, grafikonok segítik a megértést, hanem bejátszások – filmrészletek, videofelvételek – is. Nemcsak látszik minden, de *mozog* is. A képek korszakában élünk, médiatársadalomban, túl az ikonikus fordulaton.

Ereje van a képnek. Mindig volt. Elképzelem, miféle szó tudta volna Pétert rábeszélni arra, hogy vendégeskedjen a pogány Kornéliusz házában. Miféle exegézis? Miféle szívet meggyőző evangélizáció? Bizony, kép kellett. Szembeszökő, meghökkentő, szinte ijesztő. Pétert, a tradícióhoz kötött apostolt semmi más el nem indította volna a pogányokhoz vezető úton. Szót fogad, mert nagyon erős a hatás: kívülről a kép, belülről a Mester iránti elkötelezettség. De küzdeni fog, tán egész életében. Zavarba jön, nem tud mit kezdeni a helyzettel (Gal 2,11kk). Nem mozog otthonosan pogány környezetben, mint ahogy Pál teszi. Nehezebb kimozdítani – nem is elég hozzá a szó. Kép kell, döbbenetes, erőteljes, tolakodó, szinte sokkoló.

Ami Péterrel Joppében történt, az nekünk különösebben föl se tűnik. Képek villognak előttünk éjjel-nappal. Erőszakosan, követelőzően. Mi vagyunk a kor nyelve – lükettük. Ha nem beszéled ezt a nyelvet, elvesztél. Mit kezd ezzel a helyzettel egy egyház, ráadásul az, amelyik az Ige – azaz a szó – egyházának nevezi magát? Menten bekapcsolnak a komplexusaink. S míg velük küszködünk, elfelejtjük, mit is jelent a meghatározás: az Ige egyháza. Egyáltalán nem azt a médiumot határozza meg, amelyen át üzenetünket eljuttatjuk az emberekhez. A meghatározás az eredetünkről szól: az egyház *creatura verbi divini*. Az egyházat Isten igéje hozza létre. Vagyis nem a szó, a beszéd a legfőbb vagy kizárólagos kommunikációs csatornája. Ha az volna, valóban kirekesztve érezhetnénk magunkat ebben a képek ve-

zélte korban és világban. Valóban úgy érezhetnénk, eljárt fölöttünk az idő, és itt maradtunk, mint a múlt furcsa relikviái. A meghatározás azonban nem a kommunikációs csatornára, hanem az eredetre utal. És szabad az út a képekkel kísért prédikáció, a családi istentisztelet szimbolikus tárgyai, a szakszerű televíziós megjelenés, a metaforikus beszéd, a liturgikus gesztusok, szent cselekmények és ezer más – új és régi – forma előtt, csak győzzük fantáziával, idővel, kreativitással, ötletekkel.

Ám miközben képek vibrálása kíséri gyermekeink felnevelését, lassan hiányozni kezd valami, ami olyan fontos, mint a mindennapi kenyér. Gyerekeink különféle képernyőkhöz tapadnak, mi pedig tanulmányokat írunk, arról, hogy gyorsabban villognak szeme előtt a képek, mintsem felfogná, megértené, kategorizálná őket. Nem is tud hát velük mit kezdeni. Csak a feszültség nő benne, végtelenné válik a nyugtalanság. Szakkifejezések születnek hiperaktivitásról, iskoláink SNI-s osztályokat hoznak létre, és hitoktatók próbálnak úrrá lenni lehetetlennek tűnő helyzeteken. Eközben pedig mindvégig kezünkben van a mindennapi kenyér. A szó, amely értelmet ad a vibráló képeknek. Amely barátságot és békét teremt, otthonossá teszi a világot, és meggyőző, hogy nem vagyunk elveszettek a rengetegben.

Középkori homiletikakönyvek nem ritkán hordozzák ezt a címet: *Ars praedicandi* – Az igehirdetés művészete. Művészet megfelelő tempóban megszólalni – hogy teret adjunk a megfontolásnak. Tartalommal megszólalni, hogy egyáltalán érdemes legyen gondolkodni! Szabad teremtve megszólalni, hogy hallgatóként dönteni tudjunk, mérlegelni, a hallott tartalmat életünkbe beépíteni. Tartalom, tempó és ritmus művészete a ránk zúduló, erőszakos, tolakodó, olykor üres kommunikáció világában. Művészet, poézis, esztétika – bizony, homiletikai fogalmak.

Halljuk-e, hogy az idő itt dobol a fülünkben? De nem azt mondja, hogy túl az ikonikus fordulaton leáldozóban van az igehirdetés. Pont a fordítottját üzeni: lehet, hogy az üres beszédek ideje lejárt. Nem kár értük. De a képek uralta kor magával hozta az *Ars praedicandi* idejét.

Egyházi jelenlét az iskolákban a hittanoktatáson keresztül

SOLYMÁR MÓNIKA

Az egyház iskolai jelenlétének kérdéskörét vizsgálva a hittanoktatás és az iskola profiljának evangélikus meghatározottsága kerül előtérbe. *Iskolai lelkigondozás és hittanoktatás* című tanulmányában Robert Schelander, a bécsi egyetem valláspedagógiai tanszékének professzora bemutatja azt a helyzetet és szakmai diskurzust, amely „iskolai lelkigondozás” meghatározás alatt a keresztény felekezetek hittanoktatáson kívüli iskolai megjelenéséről és feladatvállalásáról zajlik Németországban és részben Ausztriában is. E kérdésvetések háttérében a magyarországitól eltérő társadalmi, egyház- és oktatáspolitikai kapcsolatok és viszonyok állnak. Más a hittanoktatás jogi helyzete, tartalmi meghatározottsága, más az egyházak iskolai szerepvállalásának lehetősége, más az egyházi iskolák és az egyház kapcsolata, mást jelent a vallási-etnikai pluralizmus. Ezek áttekintése azonban adhat olyan szempontokat, amelyek a hittanoktatás helyzetének és megvalósulásának lehetőségeit gazdagíthatják.

A hittanoktatás jogi helyzete Németországban és Ausztriában

„A hittanoktatás a közoktatási intézményekben semmiképpen sem kényszer, hanem a szabadság lehetősége. A hittanoktatás a tanulók vallásszabadságát éppúgy szolgálja, mint a pluralitással való megfelelő bánásmódot. Gyermeknek, fiataloknak és fiatal felnőtteknek adatik meg a lehetőség arra, hogy vallásilag szabadon és önállóan tájékozódjanak. Ebben az összefüggésben rendes tantárgy a hittan, a vallási képzés elhagyhatatlan eleme. Így tartozik az iskola feladatai közé.”¹

A Német Evangélikus Egyház püspökének, Wolfgang Hubernek a szavai jól visszaadják azt az alapvető különbséget, amely a hittanoktatás helyzetével kapcsolatban a német és a magyar viszonyok között fennáll. Németországban a hittan az alkotmányban is rögzítetten meghatározott iskolai tantárgy, amelynek oktatási-nevelési tartalmáért és céljaiért az egyházak és vallási közösségek, szervezéséért és felügyeletéért az állam a felelős.² Alkotmányban rögzített a felekezeti profillal rendelkező hittanoktatás biztosítása, ennek költségei – mint ahogyan más tantárgyak esetében is – az államot terhelik. Ugyanígy az állam felelős a hittanoktanárok képzésének, megfelelő továbbképzésének, hittankönyvekkel és egyéb oktatási segédanyagokkal való ellátásának megszervezéséért is. A hittanoktanárok – mint minden más tantárgy szaktanára esetében – állami alkalmazásban végzik munkájukat, de az adott vallási közösség hozzájárulása szükséges munkavégzésükhöz. A tanulók vallási nagykorúságuk eléréséig (14. életév) a szülők által meghatározott felekezet hittanóráit látogatják, utána lehetőségük van saját döntésüknek megfelelő hittanórákon részt venni vagy a hittanóráról kijelentkezni. A felekezeti hittanoktatás gyakorlatilag katolikus, evangélikus és egyes helyeken ortodox hittanoktatást jelent. A kisebb protestáns szabadegyházak tagjai – az evangélikus egyházzal kötött megállapodás alapján – az evangélikus hittanórákat látogatják. Azok a diákok, akik nem tartoznak egyik bejegyzett vallási közösséghez sem, és nem akarnak világnézetileg elkötelezett hittanoktatást, vagy kijelentkeztek a hittanoktatásról, ezen órákkal azonos időpontban világnézetileg semleges tantárgyat (például etika, vallásismeret, életismeret, gyakorlati filozófia, értékek és normák) hallgatnak. A hit-

Veranstaltung „Religion an öffentlichen Schulen”. Pressestelle der Evangelischen Kirche in Deutschland, Berlin, 2008. 12. 04.

² Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Artikel 7.

¹ Huber, Wolfgang: *Statement zur Pressekonferenz anlässlich der*

tan, illetve ez a hittant helyettesítő tantárgy is órarendbe épített és osztályozott.

Az alapszabályozáson túl az egyes tartományokban a konkrét megvalósulás nagymértékben eltérő. Ez is mutatja annak a párbeszédnek az aktualitását, amely a hittanoktatás iskolai jelenlétével és céljaival kapcsolatban jelenleg is zajlik. Három példa elég ennek érzékeltetésére:

– Bajorországban és a Saar-vidéken a felekezeti hittan vagy etika a kötelezően választható tantárgy. A felekezeti hittanoktatásról a tanuló csak a 18. betöltött életévét követően iratkozhat ki.

– Berlinben a 2006/07-es tanévtől az 5. osztálytól felfelé az etika az órarendbe épített, minden tanuló számára kötelező tantárgy. Ezen felül választható tantárgyként szerepel a felekezeti hittan. Az egyházak és vallási közösségek élénken tiltakoznak e szabályozás ellen. Jelenleg ott tart a folyamat, hogy a „Hittanoktatásért” elnevezésű szervezet megfelelő számú aláírást gyűjtött, így 2009-ben népszavazás lesz Berlinben a felekezeti hittanoktatás visszaállításának kérdéséről. Cél itt is az általános gyakorlat, azaz legyen a hittan vagy etika választhatóan kötelező, órarendbe épített tantárgy.

– Hamburg nagymértékben szekularizált város, vallási-világnézeti sokféleséggel, evangélikus többséggel, katolikus diaszpórahelyzettel. Az iskolai hittanoktatás nem felekezeti, hanem tartalmában az evangélikus egyház által meghatározott vallásismeret, amely a különböző vallásokat mutatja be, kiemelt hangsúllyal a kereszténységet és ezen belül a keresztény felekezeteket. Hittant csak evangélikus vallású hittantanárok taníthatnak, alternatívaként etika és filozófia választható.

Mint Németországban, úgy Ausztriában is kötelező, osztályozott tantárgy az állami iskolákban a felekezeti hittan. A németországi helyzettől Ausztria abban különbözik, hogy az iskolai hittanoktatás szervezése és felügyelete is az egyházakhoz tartozik, ennek finansziális hátterét – a többi tantárgynak megfelelő mértékben – az állam biztosítja. Gondot jelent Ausztriában, és jelenleg is az Oktatási Minisztérium, az egyházak és az iskolák között zajló párbeszéd témája, hogy a hittannak nincs meg a párhuzamos, világnézetileg semleges „tantárgypárja”. Azaz ha a tanulók szülei vagy 14 éves koruktól maguk a tanulók úgy döntenek, nem veszik igénybe a hittanoktatást, ebben az esetben nem biztosított például az etikaoktatás. Így a hittanra járók bizonyos iskolákban heti két órával magasabb óraszámúval rendelkeznek, mint kijelentkező társaik.

Az állam vallásilag, világnézetileg semleges, így nem csupán a keresztény felekezetek, hanem más elismert vallási közösségek is az állam által szervezeten és finanszírozottan vannak jelen hittanóráikkal az iskolákban. Ez iszlám hittanoktatást jelent, hisz a tanulók számát tekint-

ve itt lehet hittancsoportokat megszervezni.³ (Ausztriában például a katolikus felekezetet követően a második legnagyobb vallási közösség az iszlám.) Elvértve találhatunk zsidó és buddhista hittanoktatást is államilag fenntartott iskolákban.

Ezek a szabályozások az állami iskolákra vonatkoznak. Az egyházi iskolák kötelezővé tehetik a felekezeti hittanoktatást, ezt az ide jelentkező tanulóknak el kell fogadniuk, hisz önként jelentkeznek világnézetileg meghatározott iskolába. A tanulók vallási, kulturális és etnikai különbözőségével azonban ezeknek az iskoláknak is számolniuk kell.

A hittanoktatás iskolai helyzetének indokai

Teológiai és egyházi szempontból a missziói parancsban gyökerezik a hittanoktatás megindoklása, és ez elsődleges, alapvető érv. Az iskolai jelenlét azonban más érveket is indokol. Német nyelvterületen a hittanoktatás jelenlegi iskolai jelenléte az 1960–70-es évek oktatáspolitikai változásainak az eredménye. Ekkor fogalmazódtak meg azoknak az érveknek az alapjai, amelyek a világnézetileg semleges közoktatási intézményekben a felekezeti hittanoktatást ma is lehetővé teszik.⁴

Antropológiai indoklás

Az ember vallásos lény, a vallás elhagyhatatlan része az emberi létnek és identitásnak. A „végső kérdések” (Ki vagyok? Honnan jövünk? Hová megyünk? Mi az élet értelme? Mi az ember feladata? stb.) is vallási kérdések, amelyek vallási, világnézeti válaszokat generálnak. A vallási pluralizmus idején szükséges, hogy az iskola a fiatalok számára a vallási kérdésekhez és jelenségekhez érthető és értelmezhető hozzáférést biztosítson. Ezáltal képesek a fiatalok vallási kérdésekben saját álláspontjuk kialakítására, ennek tudatos képviselésére,

³ Az iszlám hittanoktatással kapcsolatos problematika mind Németországban, mind Ausztriában meghatározza a hittanoktatásról szóló, állam és egyház között zajló jelenlegi párbeszédet. Középpontba került a hittanoktatás tartalmi meghatározottságának kérdése, azaz az, hogy közoktatási intézményekben, államilag szabályozottan és finanszírozottan milyen hittartalmak taníthatóak. Ausztriában egy tanulmány hatására, amely kimutatta, hogy az iszlám hittanoktatók több mint 50%-a elveti a demokráciát, a média élénk érdeklődésének kíséretében az állam megvizsgálta az iszlám hittanoktatás tartalmi és formai megvalósulását. Egyes hittantanárokat elbocsátottak, több tankönyvet beszüntettek, mert tartalmukban vagy illusztrációjukban nem voltak összhangban az alkotmánnyal.

⁴ Adam, Gottfried – Lachmann, Rainer: Begründungen des schulischen Religionsunterrichts. In uők (szerk.): *Religionspädagogisches Kompendium*. 5te Aufl. Göttingen, 1997. 121–137. o.

valamint a vallási tolerancia és párbeszéd képességének megszerzésére. A mai technikai-racionális-materialista világban a vallási kérdések megfogalmazásának lehetősége megóvjaa embert attól, hogy önmagát társadalmi hasznossága, gazdasági pozíciója, érdekérvényesítő képessége alapján definiálja, és így az ember fogalmát alapjaiban redukálja.

Valláspszichológiai indoklás

Az antropológiai indokláshoz szorosan kapcsolódik a valláspszichológiai, amely szerint a gyermek fejlődéséhez vallási fejlődése is hozzátartozik. A vallási tapasztalatokkal, élményekkel és elképzelésekkel, világnézeti elgondolásokkal való találkozások kora gyermekkortól végigkísérik az egyén életét. A hittanoktatás a gyermek vallási fejlődéséhez járul hozzá, amennyiben kíséri a gyermeket és orientációs lehetőséget biztosít számára vallási tapasztalataival és élményeivel kapcsolatban. A hittanoktatásnak vallási kompetenciák megszerzésére is irányulnia kell. A káros vallási jelenségekkel szemben is jóval kiszolgáltatottabbakká válnak a gyermekek, amennyiben ezt a tisztázási-tájékoztató lehetőséget nem kapják meg.

Szellem- és kultúrtörténeti indoklás

A vallás elhagyhatatlan része az emberi történelemnek, kultúrának. Ahogy a múltban, most is jelen van, formálja és alakítja társadalmi, kulturális, politikai, gazdasági és tudományos életünket és meghatározottságunkat. A kereszténység érték- és életorientáló szerepe nélkül Európa és bármely európai ország történelme, kultúrája, művészete érthetetlen és értelmezhetetlen. Ugyanígy a Biblia ismerete nélkül számos irodalmi, művészeti alkotás hozzáférhetetlen marad. A globalizálódó világban az európai kereszténységen kívül szükség van más vallások alapjainak megismerésére is.

Társadalmi-etikai indoklás

A vallások és a vallásosság ma is jelentős szerepet játszik a társadalom életében. Az etika alapjainak kérdései a vallásokban gyökereznek. A vallási meggyőződések etikai cselekvések és döntések motivációi is lehetnek.

Indoklás az emberi jogok felől

A demokratikus állam világnézetileg semleges, nem azonosul sem az ateizmussal, sem bármely vallási vagy felekezeti irányzattal. Vallási, világnézeti kérdésekben nem véleményez, amennyiben a vallási tanok nem állnak szemben az

emberi jogok és az alkotmány alapértékeivel. Ugyanakkor az állam a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló alaptörvény szerint biztosítja állampolgárainak a vallásszabadsághoz való jogot és e jog gyakorlásának lehetőségét. Ennek értelmében felekezeti a hittanoktatás az iskolákban, azaz többféle hittanoktatás közül lehet választani: katolikus, evangélikus, ortodox, zsidó és újabban az iszlám hittanoktatás is jelen van az ausztriai és németországi iskolák életében. Egy világnézetileg semleges tantárgy csupán ismereteket ad a különböző vallásokról. A felekezeti hittanoktatás a saját hittapasztalataiból, meggyőződéseiből az orientációs kérdésekre is ad iránymutatást, ezáltal lehetővé teszi a gyermekek és fiatalok számára, hogy ezek ismeretében, megtapasztalásával saját véleményüket és állásfoglalásukat is kialakítsák.

Szembetűnő és az állami iskolákban zajló, állam által szervezett és fenntartott hittanoktatás esetében természetes, hogy az indoklások pedagógiai és jogi, nem pedig teológiai, egyházi érvek lehetnek. A felekezeti hittanoktatásra a gyermeknek joga van, hogy vallási fejlődése megfelelő kísérést és támogatást kapjon, vallási ismereteket szerezzen, és ne sérüljön a vallásszabadsághoz való joga. Minél nagyobb egy társadalom vallási pluralizmusa, annál inkább szükség van vallási képzésre, amely lehetőséget ad a saját álláspont kialakítására, valamint a vallási sokféleségre reflektáló, bizonyos esetekben kritikai hozzáállás elsajátítására.

A 2000-es évek diskussziójának középpontjában nem is a hittan- és vallásoktatás kérdésessége, hanem ennek felekezeti jellege áll, és ez a kérdéskör jelenleg is témája a németországi hittanoktatásnak.⁵ A pluralista állam miért a felekezeti hittanoktatást, és miért ne a világnézetileg semleges vallás- és etikaoktatást támogassa? E kérdésre a vallásszabadságra hivatkozás mellett az iskolai nevelés-oktatás orientáló jellegének, valamint a vallás és a vallásoktatás speciális jellegének figyelembevételével válaszolhatunk.

Jean-Jacques Rousseau Emil, avagy a nevelésről című könyvének megjelenése óta (1762) témája a pedagógiának, hogy lehetséges-e egyáltalán a semleges, orientáció nélküli nevelés. Az állam világnézeti és vallási semlegessége sem vallási, világnézeti közönyösséget jelent, hanem az állampolgárok számára ezekben a kérdésekben a szabad választás és szabad vallásgyakorlás biztosításának lehetőségét (pozitív vallásszabadság). Az iskola nem csupán ismeretet és tudást közvetít, hanem nevelési feladata is van. Nevelés pedig nem lehetséges irányok és értékek felmutatása nélkül. A „semleges” etikaoktatás és a nevelési folyamat szükségszerű irányultság jellege feszültséget hordoz magában, amennyiben az iskola nem szűkíti le feladatát csupán ismeretek átadására.⁶ *Annette Schavan*

⁵ Schweitzer, Friedrich: Wozu brauchen wir noch Religionsunterricht? *Forum E*, 2000/3. 9–14. o.

⁶ Seiferlein, Alfred: *Ethikunterricht. Religionspädagogische Studien zum außerordentlichen Schulfach*. Göttingen, 2000.

baden-württembergi kultuszminiszterként az állami iskolákban zajló hittanoktatást az iskola nevelési feladatának betöltésével hozza kapcsolatba: „Aki a hittanoktatásról beszél, az az iskola nevelési feladatáról szól. A hittanoktatás az emberiség történelmének azon évezredes tapasztalatait mutatja be, amelyeknek nagy szerepük volt és van az embernek önálló döntéseket hozó, felelősséget vállaló felnőtté válásában. A hittanoktatás azt a tradíciót és irányvonalat jelenti, amely meghatározó jelentőséggel van az identitáskeresés és identitásmeghatározás szempontjából. A hittanoktatásban az iskola nevelési feladata megalapozódik, konkretizálódik, kiegészítődik, és nem utolsósorban kritika és bírálat tárgyává válik.”⁷

Egy olyan tantárgy esetében, ahol az istenkérdés, hitkérdések, világnézeti kérdések képezik a tananyag alapját, meghatározó a tanár hit- és gondolatrendszere, isten- és emberképe. A tanulók számára a tanár ebben az esetben személyesen reprezentálja az adott vallási meggyőződést. Már az általános pedagógiában is meghatározó, hogy a tanár emberképe mennyire befolyásolja az oktatás-nevelés tartalmát és irányát, még inkább így van ez a hittan esetében. A világnézeti semleges vallásoktatás nem ad lehetőséget sem határozott állásfoglalásra, sem identifikációra. Hitigazságok és ezek érvényessége csak akkor válhatnak a tanulók számára is relevánssá, ha nem csupán kívülről „megtanulják” őket, hanem egyfajta „belső perspektívából” közelítenek hozzájuk. Itt kerül elő a hit taníthatóságának kérdésköre is.⁸ A felekezeti hittanoktatásnak a „külső” és „belső perspektívát” egyaránt magában kell foglalnia, azaz az adott vallás alapjainak megismertetését éppúgy, mint gyakorlatának és életformájának közelítvételét. Egy ilyen hittanoktatás azonban szükségszerűen túllép az órai-iskolai kereteken, és partnereként irányul az adott felekezet felé.

Magyarországon a fakultatív hit- és vallásoktatás iskolai jelenlétét a lelkiismereti és vallásszabadság törvénye indokolja és biztosítja.⁹ Ez konkretizálódik a közoktatásról szóló törvényben, amelynek alapján az óvodákban az óvodai foglalkozásoktól elkülönítve, az iskolákban pedig az órarendhez alkalmazkodva az egyház hittanórákat tarthat közoktatási intézményekben. „A hit- és vallásoktatás tartalmának meghatározása, a hitoktató alkalmazása és ellenőrzése, a hit- és vallásoktatással összefüggő igazgatási cselekmények végzése, így különösen a hit- és vallásoktatásra való jelentkezés megszervezése, előmeneteli értesítések, bizonyítványok kiadása, a foglalkozások ellenőr-

zése az egyházi jogi személy feladata. Az iskola, a kollégium, illetve az óvoda – a nevelési-oktatási intézményben rendelkezésre álló eszközökből – köteles biztosítani a hit- és vallásoktatáshoz szükséges tárgyi feltételeket, így különösen a helyiségek rendeltetésszerű használatát, valamint a jelentkezéshez és működéshez szükséges feltételeket.”¹⁰

Az emberi jogokon alapuló indoklás az állam felé irányul, az egyházak a hittanoktatást alapvetően teológiai-
lag, a missziói parancs felől indokolják.¹¹ A nevelélméleti-pedagógiai indoklás, amely a vallás és az oktatás-nevelés összefüggéseiből hoz érveket, amely a vallást és vallási jelenségeket az oktatási-nevelési folyamat részeként tekinti, csak elvétve jelenik meg. Ugyanakkor e pedagógiai indoklásnak is vannak az ember istenképűségéből kiinduló teológiai alapjai.¹² Egyházi iskolák nevelési programjaiban olvashatunk ide vonatkozó tartalmakat, de ezek az állami-önkormányzati közoktatás felé nem jelennek meg. Itt tapasztalható meg az a különbség, amely a hittanoktatás helyzetében a németországi, ausztriai és magyarországi lehetőségeket döntően befolyásolja.

A teológia és a pedagógia párbeszéde a hittanoktatásról¹³

Az 1970-es évek elején, az iskolai felekezeti hittanoktatás alaptörvénybe iktatásával párhuzamosan fogalmazódott meg az állam és az egyházak részéről az az igény, hogy a hittanoktatást (teológiai és pedagógiai szempontból egyaránt) tudományos alapokra helyezték. A katechetika helyét felváltotta a valláspedagógia, amely kapcsolatba lépett

¹⁰ 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, 4. §. 4. bekezdés.

¹¹ Magyarországi Evangélikus Egyház törvényei, 2005. évi V. törvény az egyházi szolgálat külön területeiről, 12. §.

¹² Härle, Wilfried: *Zeitgemäße Bildung auf der Grundlage des christlichen Menschenbildes*. In: Nipkow, Karl Ernst – Elsenbast, Volker – Kast, Werner (szerk.): *Verantwortung für Schule und Kirche in geschichtlichen Umbrüchen*. Münster, 2004. 69–81. o.

¹³ Az itt következő valláspedagógiai koncepciók felsorolása sem részletes bemutatás, sem strukturáló összefoglalás nem kíván lenni. Azt a folyamatot szeretné összefoglalóan és vázlatosan, ezáltal kiélezve és egyes aspektusokat kiemelve bemutatni, amely a teológia és a pedagógia kölcsönös egymásra hatásával a hittanoktatás tartalmi irányultságait meghatározta. E koncepciók részletes bemutatása megtalálható az ide vonatkozó szakirodalomban, például: Sturm, Wilhelm: *Religionspädagogische Konzeptionen*. In: *Religionspädagogisches Kompendium*, 37–86 o. Lämmerman, Godwin: *Religionspädagogik im 20. Jahrhundert*. Gütersloh, 1994. Wegenast, Klaus: *Lern-Schritte. 40 Jahre Religionspädagogik 1955–1995*. Stuttgart, 1999. Bolle, Rainer – Knauth, Thorsten – Weiße, Wolfram (szerk.): *Hauptströmungen evangelischer Religionspädagogik im 20. Jahrhundert. Ein Quellen- und Arbeitsbuch*. Münster, 2002. *Jahrbuch der Religionspädagogik*, 2002/18: Themaheft „Religionsdidaktik”. Theißen, Gerd: *Zur Bibel motivieren. Aufgaben, Inhalte und Methoden einer offenen Bibeldidaktik*. Gütersloh, 2003. 63–115. o.

⁷ Schavan, Anette: *Wozu brauchen wir noch einen Religionsunterricht? Der erzieherische Auftrag der öffentlichen Schulen. Lebendige Katechese*, 24 (2002). 65. o.

⁸ Schweitzer, Friedrich: *Zwischen Theologie und Praxis. Unterrichtsvorbereitung und das Problem der Lehrbarkeit von Religion. Jahrbuch der Religionspädagogik*, 1990/7. 3–42. o.

⁹ 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról.

a valláspszichológiával, pszichológiával, általános pedagógiával, vallásszociológiával. Sorra alakultak a teológiai fakultásokon a valláspedagógiai tanszékek, az egyházak valláspedagógiai intézeteket és akadémiákat hoztak létre, különböző hittanoktatási koncepciók alapján hittanokönyvek és egyéb oktatási segédanyagok láttak napvilágot.

A vallásdidaktikában ekkor adja át helyét a kerymatikus hittanoktatás – amelynek középpontjában a bibliai kinyilatkoztatás, a Jézus Krisztusról szóló örömhír továbbadása áll – a hermeneutikai hittanoktatásnak. A kerymatikus hittanoktatás teológiailag *Karl Barth* dialektikus teológiájában gyökerezik, célja a hitvallástétel és a tanulók hitben és hitre nevelése. Az állami iskolákban zajló hittanoktatás azonban ezekkel a célokkal és csupán a kinyilatkoztatásra épülő tartalmakkal nem tudott mit kezdeni. A „hitre nevelés” még egyházi-teológiai szempontból is problémás. A hit nem lehet és nem szabad, hogy a hittanoktatás célja legyen. A hit Isten ajándéka, amely csak Istentől származhat. Problémák jelentkeztek a teológiai tartalmak didaktikai-metodikai megjelenítésében is. A tanulók problémái, élethelyzetei, a társadalom, szociális és természeti környezet felől érkező kérdések nem kerültek párbeszédbe a teológiai tartalmakkal. Így a kinyilatkoztatás igéi sokszor betanult és recitált hittartalmakat és nem élő, megtapasztalt valóságot jelentettek.

A hermeneutikai hittanoktatásnál már nem az üzenet továbbadása, hanem a bibliai szövegeknek a történetkritikai módszerek és kutatási eredmények segítségével való értelmezése áll a középpontban. Racionális, ismeretorientált, transzcendens tartalmakat nehezen közvetítő hittanoktatás ez, amely az iskolai hittanoktatás szellem- és kultúrtörténeti indoklásának kíván eleget tenni. E koncepció szerint a bibliai szövegek történetkritikai értelmezésével a tanulók életük egzisztenciális kérdéseire is válaszokat kapnak, legalábbis a szöveg és az értelmezés döntéshelyzetet teremt, hogy Krisztussal vagy nélküle kívánják élni életüket. E vallásdidaktikai koncepción *Rudolf Bultmann* teológiájának hatása ismerhető fel, és megvalósításához a teológia tudományára igen, de egyházi-gyülekezeti kapcsolódásra nincsen szükség.

A világ és a tanulók felől érkező kérdések a hermeneutikai hittanoktatás számára sem voltak lényegesek. Így ezzel párhuzamosan, mintegy ezt kiegészítve ugyancsak az 1970-es évektől jelent meg a problémaorientált hittanoktatás. Ez nem a bibliai kinyilatkoztatásból, hanem a tanulók egzisztenciális, szociális és társadalmi élethelyzeteiből és kérdéseiből indul ki, és innen érkezik meg egy-egy bibliai történethez, illetve üzenethez vagy a mindennapokban a keresztény élet etikai-szociális meghatározásához. Látható, hogy itt nem teológiai, hanem pedagógiai irányváltás ismerhető fel, amelynek teológiai következményei is vannak. Ahhoz ugyanis, hogy egy adott élethelyzetből megérkezzünk egy bibliai történethez, a bibliai történet előzetes

értelmezésére van szükség. A felszabadítási teológia gyakorlata irányultsága ismerhető itt fel, ahol az evangélium a politikai, ökonómiai, az ember életét és létét fenyegető megkötözöttségektől való megszabadulást hozza.

Az ember egyéni, közösségi tapasztalatai a problémaorientált hittanoktatásban is nagy szerepet kaptak. Az élmény- és tapasztalatorientáció az 1980-as években a hittanoktatásban tovább erősödik. A szimboldidaktika szimbólumokat és emberi élettapasztalatokat állít egymással kölcsönös kapcsolatba, hogy a vallási tapasztalatok iránti készséget, nyitottságot támogassa. E szerint a didaktikai koncepció szerint a vallás és a Biblia nyelve szimbolikus nyelv, és ennek a nyelvnek a megtapasztalása és megértése olyan mély dimenziókat nyit meg az emberben, amelyek a racionális-kognitív mellett az emocionális részesevé is lehetővé teszik. A szimbólumok nyitottak az értelmezésre, és tradicionális jelentéseik mellett mindig léteznek az adott személy és szimbólum egymásra hatásából, kommunikációjából alakuló egyéni és pillanatnyi jelentéstartalom, amely kognitív és emocionális elemeket egyaránt magában foglal. A szimboldidaktika számol az egyén kognitív, emocionális és élettapasztalati egyediségével, figyelembe veszi a hittartalmak kognitív megközelíthetőségének és értelmezhetőségének korlátait, ugyanakkor a szimbólumok észlelésén és a velünk való kapcsolatbalépésen túl teológiai megalapozást és pontosítást igényel. Így nem is válhatott átfogó vallásdidaktikai koncepcióvá, de nagymértékben gazdagította a hittanoktatási palettát.

A recepcióesztétika és a szemiotika az 1990-es évek közepétől jelenik meg a hittanoktatásban, és a szimboldidaktikánál határozottabban a középpontba állítja a befogadás folyamatát. A tanulók és a hittanoktatás aktuális tárgya (például hitvallások, bibliai szövegek, értelmezések, szimbólumok, történelmi személyek és események, spirituális jelenségek stb.) közötti kommunikációból egy új, egyedi interpretáció születik, amely az egyéntől függően állandó változásban van. A szemiotika szimbólumok helyett szimbolikus-metaforikus jelekről beszél, amelyek jelentéstartalma nem a múltban gyökerezik, hanem a tanulókkal való kommunikációban alakul, és állandó változásban van. A recepcióesztétika a művészeti, teológiai, történelmi vagy akár különböző korú hétköznapi emberektől származó sokféle interpretációt kínál fel a tanulóknak, de ritkán ad orientációt, az esztétikai észlelést hangsúlyozza, és óv a gyors és kizárólagos fogalmi konkretizálástól.

Felismerhető, hogy míg a kerymatikus és hermeneutikai hittanoktatás koncepciójában egyértelműen a teológia a háttértudomány, a további koncepciókban a pedagógia – a tanulók fejlődés- és valláslélektani sajátosságai, a nevelési-oktatási folyamat jellegzetességei – is meghatározó szerepet kap. Hangsúlyosan kerül elő a valláspedagógiában: a teológia az elsődleges és normatív tudomány, amely a hittanoktatás háttérében áll! A pedagógiának kapcsolatba

kell lépnie vele, egymással kölcsönhatásban alakítják például a tantervet, a didaktikai irányultságot, a metodikai módszereket, de a teológiai tartalom nem áldozható fel a pedagógia oltárán. Egyes témáknál (például a bűnről szóló tanítás kérdésköre) az evangélium iránt érzett teológiai felelősség háttérbe kell hogy szorítson pedagógiailag indokolt szempontokat. Ugyanakkor a teológia a hittanoktatás területén elszigetelődik, elveszíti a tanulók számára releváns szerepét, és a fejlődésében is megreked, ha nem lép meghatározó kapcsolatba a pedagógiával.

A tapasztalat-, élmény- és recepcióorientációnak megvan az a veszélye, hogy a hittanoktatás gyakorlatában háttérbe szorul a teológia hangsúlyokat és irányokat állító jellege. Ezt ellesúlyozandó érdekes folyamatnak lehetünk tanúi a mai vallásdidaktikában. A kériumatikus hittanoktatás régi koncepciója jelenik meg egyre erőteljesebben, kiegészülve és gazdagodva mindazokkal a teológiai-pedagógiai eredményekkel, amelyek az elmúlt időszakban meghatározták a hittanoktatást.¹⁴ Célja már nem a hitre nevelés, hanem hogy a tanulóknak vallási ismeretek, tapasztalatok és élmények megszerzésére adjon lehetőséget, hogy ezek birtokában képessé legyenek a hitkérdést a maguk számára feltenni és újra és újra megválaszolni. Tartalmában sem egyedül érvényes örök teológiai igazságok jelennek meg minden kérdésre válaszként, de a kérdések-válaszok dinamizmusában és feszültségében teológiai hangsúlyokat helyez el, kritériumok, érvényesség és kiindulási pontok megadásával tud és beszél teológiai igazságokról.

A teológia-pedagógia, iskola és gyülekezet, állam és egyház párbeszéde a hittanoktatásról arra készítette az egyházat, hogy megfogalmazza azokat a kritériumokat, amelyek egyházi-teológiai szempontból az iskolai hittanoktatási keretek között sem adhatók fel. Ezek alapján a felekezeti hittanoktatás

- normatív tudománya a teológia;
- nem szakadhat el az egyház és a gyülekezetek életétől;
- a felekezeti hittanoktatást végző személy az evangélium iránt elkötelezett alapállásból végezheti munkáját.

A magyarországi hittanoktatás e folyamatokból kimaradt, hisz a kommunizmus évei alatt a hittanoktatás gyülekezeti kereteken belül maradt, a teológia és az ateista

alapokon művelt pedagógia nem került egymással valódi kapcsolatba. A gyülekezeti és néhány településen az iskolai helyszíneken, de nem az iskolai életbe integráltan zajló hittanoktatás lényegében a kériumatikus koncepció alapján zajlott. Voltak törekvések és egyéni kezdeményezések arra vonatkozóan, hogy pedagógiai szempontok is érvényesüljenek (például az életkorok figyelembe vétele a tananyag meghatározásában, a didaktikai-módszertani megvalósítás átgondolása) a hittankönyvekben és a hittanórákon.

A jelenlegi hittanoktatásnak is óriási lehetősége lehetne az, hogy eredményeivel és zsákutcáival együtt ismeretek előttünk az elmúlt 40-50 esztendő nyugat-európai valláspedagógiai törekvései. Ugyanakkor e „hiányzó évek” ellenére – igaz, a tapasztalatokban tartalmilag mindenképp gazdagító utak megtétele nélkül – a jelenlegi magyarországi valláspedagógia és hittanoktatás kapcsolódhat a tapasztalat-, élmény- és recepcióorientáción, valamint a megújult kériumatikus koncepción alapuló nyugat-európai hittanoktatási folyamatokhoz.

A teológia és a pedagógia párbeszéde – a teológia normatív karakterének megtartása mellett – mindenképp gazdagítja az egyes hittanórák minőségét éppúgy, mint a hittanoktatás általános helyzetét. Ennek a párbeszédnek konkrétá kell válnia és meg kell jelennie az egyes hittanórák gyakorlatában. Egyházunk számarányát és lehetőségeit figyelembe véve nem engedheti meg magának a nem minőségi hittanoktatást. Vonatkozik ez a lelkészek és hittanárak képzésére, továbbképzésére, megbecsülésére, a teljesíthető hittanórák számára, a felkészülés minőségére, a hittanórai csoportok közösséggé formálására, az iskolában való megjelenésre stb. egyaránt. Minőségi és vonzó hittanoktatásra van szüksége a Magyarországi Evangélikus Egyháznak! A gyülekezetközeli, iskolai helyszínen zajló és az iskolai életbe beépülő minőségi hittanoktatásnak – amelynek evangélikus teológiánkat alapul véve és a minőségi pedagógiai munkának megfelelően krisztocentrikusnak és tanulóközpontúnak kell lennie – missziói karaktere van. A tanulókat ugyanis érdeklik az emberi élet alapvető kérdései, és szükségük van olyan megtartó és támogató közösségekre, amelyek értékeket ismertetnek fel és továbbítanak feléjük. Az iskolai – még ha nem is órarendbe épített, hanem fakultatív formájú – hittanoktatás missziói karaktere azáltal válik valósággá, ha a teológiai-valláspedagógiai eredményeket felhasználó minőségi hittanoktatás irányába tesz lépéseket.

¹⁴ Büttner, Gerhard (szerk.): *Die Praxis der evangelischen Unterweisung. Neue Zugänge zu einem „alten” Konzept.* Jena, 2004.

„Elfáradnak és ellankadnak az ifjak”

Két évtized a lelkipásztorok lelkigondozásában

DR. BÓNA ZOLTÁN

A régi klasszikus orosz háborús film jeleneteinek lehetlenségeire utalt egykori tanárom, amikor azt hangsúlyozta: „Nem lehet mindig csak lőni, tölteni is kell.” A lelkipásztor, a lelkigondozó, a hitoktató, a gyülekezeti munkás nem képes tudatos, rendszeres és módszeres lelki-szellemi töltkezés nélkül hatékonyan és sérülésmentesen szolgálni. A pásztoroknak is szüksége van a „nyájélményre”, arra, hogy ne nehezédjék rá mindig a vezetés súlya, felelőssége, hogy hadd lehessen ő is – legalább néha – gyenge, gyámolítandó, eligazító hangot hallani akaró. Az a lelkész, aki ezt el nem ismeri, önmagát és a rábízottakat is könnyen félrevezeti.

Ennek a gondozásra-, erősítésre-, bátorításraszorultságnak van egy nyilvánvaló egyetemes, ökumenikus karaktere. Így van ez minden felekezet pásztorával. Ez is közös bennünk, de főleg az köt össze bennünket, hogy a gyógyító mindannyiunk számára ugyanaz az isteni szeretet, amely Jézus Krisztusban mindannyiunknak megjelent.

Ezt ismerték föl és ennek jegyében kezdték meg ilyen irányú ökumenikus szolgálatukat azok az eleink, akik az 1980-as évek végén életre hívták az Evangélikus Munkaközösséget, amely az Ökumenikus Tanács Missziói és Evangélikus Bizottságaként végzi szolgálatát mind a mai napig. E szolgálatnak része az *Október, a reformáció hónapja* nevű rendezvénysorozat keretében minden ősszel más-más városban szervezett missziói nap. E bizottság tevékenysége kapcsán juttatunk el több mint 200 címre igehirdetési vázlatokat, meditációkat minden hónapban. E bizottság szervez olykor missziói konferenciákat, s készül az edinburgh-i világmissziói konferencia 100 éves évfordulójának megünneplésére is. Éves programjának vissza-visszatérő eseménye a június utolsó hetében megrendezésre kerülő lelkési és munkatársi konferencia, amely különösképpen is szolgálja a szolgák testi-lelki megújulását, megerősödését, feltöltekését.

Ebben az évben *Misszió a társadalmi feszültségek sokrétűségében és az evangélium az erőszak ellenében* téma köré rendeződnek a konferencia előadásai, beszélgetései. A feszültségek erkölcsromboló, erőszakot gerjesztő hatását mindnyájan érezzük nap mint nap. Belső egyházi, gyülekezeti köreinkben is észlelhető ennek fertőzése. Ebben a helyzetben igyekszünk a különböző olyan feszültségcövek felterképezni, mint a szociális, generációs, spirituális-kegyességi feszültségek. Főképpen azonban hiteles, az evangélium Urától érkező válaszokat várunk a testvéri beszélgetés, az Ige előtti elcsendesedés folyamán. A konferencia időpontja június utolsó teljes hete, tehát június 22–26. Helyszíne a révfülöpi Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központ. A részvételi hozzájárulás 4200 Ft/nap. Eddigi gyakorlatunk szerint a részvételi díj 50%-át egyházaink támogatásai fedezték. Ebben az évben is reméljük ezt és számolunk ezzel. Jelentkezni és további információt kapni az Ökumenikus Tanács irodájában a 06-1/371-2690-es telefonon lehet.

A következőkben – kedvcsináló információként is – bepillantást nyerünk az elmúlt esztendő konferenciájának anyagába. *Dr. Hecker Frigyes* nyugalmazott metodista szuperintendens visszaemlékezését közöljük az elmúlt 20 esztendőről, valamint *Szarka Miklós* református lelkész, misszióvezető és *Bálintné Varsányi Vilma* evangélikus lelkész előadását, továbbá *Nemeshegyi Zoltán* baptista lelkész iget tanulmányát¹ azzal a reménységgel, hogy minél többen bekapcsolódnak abba a munkába, amely a lelkészeket kívánja hitben, reményben és szeretetben úgy erősíteni, hogy mindez a gyülekezeteken keresztül az egész magyar társadalomra kihasson.

¹ Nemeshegyi Zoltán baptista lelkész iget tanulmányát következő lapszámunkban közöljük. A szerk.

Az ökumenikus lelkeszi-munkatársi konferenciákról

HECKER FRIGYES

Az ökumenikus lelkeszi-munkatársi konferenciákat 1988-ban indítottuk. Az akkori eszmei-szellemi zavarodottságban, útkeresésben az egész társadalmunkat foglalkoztató kérdés volt: merre haladunk tovább Magyarországon? Ekkor erősödött meg bennünk a belső indíték és látás: Igét, igét vinni az emberek közé! – ez lehet egyetlen feladatunk. Ez azt jelenti, hogy a Krisztushoz szóló meghívást, a kegyelem evangéliumának tájékozódási lehetőségét, az Isten adta, életet megtartó kapaszkodót kell kiáltó szóval meghirdetnünk. Ebben a látásban történelmi emlékeztetőnk volt a magyar reformáció kora, amikor a török hódoltság idején a Krisztusról szóló prédikáció valósággal nemzetfenntartó erőnek bizonyult. Az evangélium kihatása, ennek gyümölcssei nincsenek ember kezében; ez Isten műve, de a magunkét megtenni feloldhatatlan kötelességünk.

Négyen voltunk, akik ebben a dologban egyetértettünk akkor: *Merétey Sándor* (ref.), *Pintér Károly* (ev.), *Szarka Miklós* (ref.) és jómagam. Az evangelizációs konferenciát (nagy újság volt, hogy évtizedek után először lehetett újra, nyíltan evangelizációról beszélni) ökumenikusként hirdettük meg, abban a meggyőződésben, hogy a magyar ébredés nem lehet felekezeti ügy, és azt egyházi sovinizmusból senki nem sajátíthatja ki. Szerettük volna mindazokat megszólítani, akik népünk nyomasztó helyzetét átérzik, szívükön viselik, és evangéliumi felelősséget éreznek ezért az országért – az Ökumenikus Tanácsban vállalt részvételükkel pedig kifejezik azt, hogy a másik felekezethez tartozót egyenrangú testvérnek, ugyanazon ügyben fáradozó szolgatársuknak tekintik, és készek vele együtt az evangélium szolgálatában fáradozni.

Azóta már hagyománnyá vált konferenciánkon találkozzunk évről évre, mindig június hó utolsó teljes hetében. Néhány külföldi (*Samuel Kamaleson* hosszú ideig állandó vendégünk volt), de főleg magyar előadók, igehirdetők szolgálatával, csoportmunkával és sok személyes lelkigondozói beszélgetéssel, imaközösséggel töltjük ki a konferencia napjainak idejét.

Ma újra érezzük az eredeti indíték („Igét az emberek közé!”) rendkívüli időszerűségét és sürgetését. A hazánk-

ban tapasztalható erkölcsi-szellemi leromlás egyre nagyobb szomorúsággal tölt el mindnyájunkat. Tudom, hogy emellett sok okunk van a hálaadásra: megelevenedő gyülekezetekről, felépült új templomokról, gyülekezeti házakról, kiterjedő imamozgalmakról hallunk örvendetes híreket. A társadalom egészét tekintve azonban megrémisztenek bennünket a csalások, hazudozások, jogtiprások szinte mindennapos gyakorlatáról tapasztalható jelzések. Ha a megbízhatóság, a szavahihetőség és a kölcsönös bizalom alapjai kimosódnak a társadalmi együttélés sokféle felépítménye alól, ha az emberi tisztesség kivész mindennapjainkból – nincs az a gazdasági rendszer vagy törvényi szabályozás, ami ennek hiányát pótolná. A társadalom szétzüllik, lesüllyed és a nemzet elvész, ha nincs meg az elemi összetartás és az emberiség alapvető igénye. Az emberek gondolkodását, a lelki zavarodottságot nem lehet politikai programokkal megváltoztatni. Ehhez lelki megújulás szükségeltetik, ami a politikai-gazdasági programok számára teljesen ismeretlen kategória. Ennek a belső megújulásnak szeretnénk munkatársai lenni az elkövetkezendő időben is, ki-ki a maga helyén betöltve azt a szolgálatot, ahova az egyház Ura bennünket kirendelt. Az új teremtés üzenetének vagyunk reménykedő hírnökei, és ez a küldetés felemeli tekintetünket a mindennapok kuszasága fölé, de hétköznapi láthatárunkon is tanít túltekinteni: a magyar lelki ébredés, a megújulás, népünk Krisztushoz térő gyógyulása jelenti reménységünk tárgyát. Ezért akarunk imádkozni és megtenni mindazt, „ami a kezünk ügyébe esik”. A Mindenható lehetőségei nem érnek véget ott, ahol emberi eszközeink lehetlenségekbe ütköznek.

Ez évi konferenciánk – június 22–26. között Révfülöpön – ennek a szolgálatnak és reménységnek a jegyében formálódik. Szeretnénk újra tudatosítani missziói küldetésünket, félretenni a közös szolgálatunkat gátló akadályokat, és kérni minden kegyelem Istenét, hogy bocsássa meg sokféle módon felhalmozott, iszonyatos bűneinket (6 millió magzat meggyilkolásáról beszélnek a szakembereink, akiket az utóbbi évtizedekben pusztítottunk el), és töltsé ki ránk a könyörület és könyörgés lelkét.

Gyülekezeti munkások és lelkipásztorok lelkigondozása

Ahogy egy lelkigondozó, pár- és családterapeuta látja

SZARKA MIKLÓS

Mintegy húsz évvel ezelőtt az *evangélizáció* és az evangélizálás ügyében és céljából hívtuk össze az ügy iránt elkötelezett lelkipásztor és gyülekezeti munkás testvéreinket, az *oikumene* jegyében. Eredeti célunk az evangélizáció teológiájának elmélyítése volt, annak érdekében, hogy szolgálatunk – annak biblikus jellegének őrzése mellett – teológiailag is elmélyített alapokon nyugodjék. Évek teltek el, és figyelmünk – a szolgálat fontosságának komolyan vételén túl – egyre inkább a szolgákra irányult. Pontosabban: Isten egyre inkább világossá tette számunkra, hogy a tisztázott teológiai alapokon túl az evangélizáció ügye, annak hitelessége a szolgák hitelességén áll vagy bukik. A szolgák hitelessége pedig ezen szolgák testi-lelki-szellemi „ápoltságán” múlik. A szolgák testi-lelki-szellemi „ápoltsága” pedig a rendszeresen gyakorolt és megélt istenkapcsolatban gyökerezik. Adódik a kérdés, hogy a lelkipásztorok, presbiterek „ápolatlansága”, azaz testi-lelki-szellemi elfáradása, néhol kiégése hogyan derül ki a lelkigondozó, pár- és családterapeuta számára. Sőt számtalan kérdés vetődik fel e fenti különös megállapítás kapcsán: alkalmas-e az „ápolatlan” vagy „ápoltság” jelző e ponton? Hiszen bőrünkre mondható, hogy ápoltság vagy ápolatlan. Talán éppen ezért találó e két jelző közül a negatív jelentés. Ha bőrünk mint legnagyobb felületű légzőszervünk (átlagban 2 négyzetméter) „ápoltság”, akkor jó kapcsolatot tarthatunk fenn „belvilágunk” és „külvilágunk” között a jól lélegző bőrfelület segítségével. Sőt legelementárisabb fényforrásunk, a nap fénye, melege is részévé válik belső világunknak. Mindennek a fordítottja is áll, és itt válik figyelmeztetővé, néhol drámaivá a hasonlat. Mert mindennek szimbolikus jelentése is van. Testi-lelki-szellemi „ápolatlanságunk”-nak súlyos okai és következményei vannak. „Belső-külső” és „belső-felső” kapcsolataink zavarai arra utalnak, hogy súlyos kapcsolati zavarok észlelhetők a lelkipásztorok, gyülekezeti munkások „belső-külső”, azaz baráti, testvéri egymás közötti kapcsolatrendszerében. Sőt a „bőrfelületeket” érintő kapcsolatokban is: a házastársi, apa-fiú, anya-lánya stb. kapcsolatrendszerekben. Előzménye, kiváltó oka pedig a „belső-felső” kapcsolat, azaz az istenkapcsolat elhanyagolt állapota. Hiányzik a „belső szoba” csendje.

E sorok írójának elementáris élményei és tapasztalatai ezek. Az elmúlt 15 évben majdnem félszáz válságban lévő

lelkész házaspár keresett meg mint lelkigondozót, ezen túl pedig nem kevés gyülekezeti szolgálatban álló, nem lelkész testvérünk. Közülük sokakkal tartós segítő kapcsolat alakult ki. A „lelkigondozói etika” szigorú titoktartásra int, még akkor is, ha Isten eszköze lehettem a békéltetésben és megbékélésben. (Az eredménytelenség élménye gyakoribb volt). Ezek a beszélgetések mind megannyi láthatatlan nagyító, amelyeken át bepillantunk a baráti-testvéri-párkapcsolati, sőt gyülekezeti kapcsolatrendszer szövetes-sejtes állományába is. Sok „belső-külső” kapcsolat halódik, mert elhanyagolt, inger- és örömszegény. E sorok íróját e tapasztalatok témakutatásra is ösztönözték. A fenti számokon túl az elmúlt 15 évben 2 híján 100 lelkipásztor házasság végződött válással,¹ ennek minden kínjával, keservével, gyülekezetekre, családra és közvéleményre gyakorolt romboló hatásával együtt.

A kapcsolati válságok mögött ott van a válságban lévő, de vasárnaponként szolgálatot végző *egyén*. No és a „belső-felső” kapcsolat hiánya. A meg nem imádkozott döntések, az el nem kért utak, a felelőtlen túlvállalások, közéletbe való menekülések sora. Sokaknál hiányzik a „*benne élünk, mozgunk és vagyunk*” megtapasztalása (ApCsel 17,28). Ehelyett válságban élünk: a közügyekben, a családban, a gyülekezetben és az igehirdetésben. Ennek ürességében „*mozgunk és vagyunk*”. Így az „ápolatlanságunk” szemmel látható, füllel hallható, néhol drámai. De a többségnél szerencsére még inkább visszafordítható, mint visszafordíthatatlan folyamat.

Így irányult figyelmünk a teológiai szakkérdésekről az elfáradt, kiégés felé tartó lelkészekre, teológusokra. Ily módon konferenciánkra öszinte, fáradtságukat bevalló, az Úrban erősödni, gyógyulni kívánó kollégákat, testvéreket hívtunk. Legyünk öbenne testvérként, férjként, apaként, *emberként* közelebb egymáshoz!

¹ Ez a 3 evangélikus és 4 református egyházkerület illetékes püspöki hivatalaitól származó összesített adat. 1990 és 2006 között 56 református és 42 evangélikus lelkész házassága bomlott fel. A két lelkészi kar hozzávetőleges létszámát tekintve (református: 1300, evangélikus: 340) feltűnő az evangélikus lelkészválasok jóval magasabb aránya. A szerk. (Forrás: Szarka Miklós: Lelkészházasságok válsága és gondozása. *Credo*, 2006/3–4. 268–297. o.

Szolgatársak közösségében – Isten előtt

BÁLINTNÉ VARSÁNYI VILMA

Bevezetés

Hangverseny előtt a zenekar hangolása nem idővesztegetés. A koncertmester „körbeviszi” a normál A hangot a pultok között, és amíg ki nem tisztul minden hangszeren ez az egy hang, addig hangzavart hallunk. Egy művet játszik az egész zenekar. Szólamonként mégis mást játszanak. Egy darabját az egésznek. Nem mindenki ugyanazt és ugyanúgy, ugyanazzal a hangszerrel. Vonósok, fúvósok, ütősök és ezeken belül is sokféle hangszer: mindenkinek a maga szólamát illik tudni. A karmester keze alatt a Mű szólal meg. Nem szólhatnak ki a szólamok. Harmóniává válik a sokszínűség. Egészen más, mintha a zenekar tagjai közül ki-ki a maga hangszerén egyedül játszott volna el a szólamát. Meg kell dolgozni a harmóniáért. Odafigyelés, egymás iránti készség, tisztelet, elfogadás az alapja a harmóniának. Egy partitúra van, és egy karmester. Elvárható lenne, hogy akik tisztán, szépen, világszínvonalon játszanak, mennyeit tudnak megszólaltatni, azoknak a lelkét is átjárja a szépség és a harmóniák tisztasága. Fájdalmas józanodás volt számomra, hogy ami az ujjukban van, az nincs feltétlenül jelen a lelkükben is.

Mitől közösség a közösség?

Attól, hogy ugyanabba a rendszerbe van szabad bejárásunk? Az egyforma szolgálati ruhától? Attól, hogy a jelszót ismerjük? Áldás, békesség! Erős vár a mi Istenünk! Több ember egy helyen, egy időben csoport, de még nem közösség. Mitől közösség egy csoport? Milyen mélységben van közöm hozzájuk, közük hozzám? A rendszerbe tartozóknak csak kisebb-nagyobb részét ismerjük. Ez a rendszer egészen sajátos, mert nem emberi érdekekhez fűződik az alapítása, fenntartása.

Az egyház közössége Istenben nyugszik. Minden egyes gyülekezeté is. Az egyház Isten gondolata. Neki van üzenete hozzá. Sőt szavával hordozza az egyházat is. Isten szava lételem az egyház számára, mégpedig a hangzó szava, az igehirdetés bolondsága. Ezért vannak különleges elhívással bíró emberek, akik nem a magukét mondják. Az Istentől rájuk bízott üzenetet kell közvetíteniük. Mást nem mondhatnak, azt viszont nem hallgathatják el! Ebben nem lehet korlát az érdektelenség. Alkalmas és alkalmatlan időben is szól rajtuk keresztül. Isten ragaszkodik az emberi szó által történő közvetítéshez, ahogyan ő is emberi szóval szól az idők teljességében a Fiú által a világhoz.

A hívást és a küldést napról napra el kell vennünk. Mi lesz abból, ha nem hallgatjuk meg a Mestert, csak magun-

kat halljuk, meg a nehézkes munkatársat, kollégát!? Ebben a közösségben mi most az elhívottak-elküldöttek, szólásra készítettek csoportjára figyelünk. Ez is egy sajátos csoport, hasonló feladatokkal, külső és belső jegyekkel. Hogyan épül fel, formálódik ez a csoport?

A lelkeszi szolgálat nem biztosít állandóságot egy helyen. Nem véglegesen telepszünk le, mint ahogy néhány évtizede ez még elfogadott volt. Mindig érkezik új szolgatárs is egy lelkeszi körbe, tantestületbe, akinek új a lakás, a gyülekezet, a presbitérium, a feladatok, az arcok, a nevek, a vidék... Minden új. Az állandóság hiányába érkezik, illetve azt kezdi építeni. Ebbe a kettős rendszerbe kerül az ember, a külső nagyba – egyházmegye, egyházkerület, szomszéd lelkészek – és a belső kicsibe, a tényleges életterbe érkezőnk, és keresük a helyünket, a harmóniát a közösségben.

Munkatársainvá válunk azoknak, akik ebben a tágabb-szűkebb rendszerben az érkezésünk előtt már leszolgáltak bizonyos időt. Kialakult kapcsolatrendszerük van. Ebben keressük a helyünket, puhatoljuk a kialakult rendet, ismerkedünk a leendő munkatársakkal. A szomszéd, a kollégák is, a befogadó közeg is méreget: „Vajh ki ő, és merre van hazája?” (Arany János: *Toldi*). Elvárásai vannak felénk, és nekünk is feléjük. Mi határozza meg ezt az arányt? Valamennyien gyülekezetbe tartozunk. Ezzel a közösségre való szükségünket demonstráljuk. A közösség a találkozásnak, a tapasztalatok átadásának, a tanulásnak, a gyógyulásnak a helye.

Az egyház mint multifunkcionális szervezet

Az egyház civil szervezet felépített rendszerrel, amely a működését biztosítja. Ezt árnyalják, színesítik a helyi adottságok, kialakult tradíciók. Vannak előre meghatározott és általunk felvállalt feladatok: gyülekezetépítés, misszió, társadalmi kapcsolatok, a struktúra építése. Ez eddig munkahely. Szolgálat attól lesz, ha feladatainkat nemcsak egy világi munkakapcsolatban elvárható korrektséggel, figyelmességgel, megbízhatósággal végezzük, hanem a más minőséget a Jézus által ajánlott recept szerint érjük el:

- Legyetek irgalmasok!
- Egymást magatoknál különbnek tartsátok!
- Adjatok jól megtettézt mértékkel!
- Egymás terhét hordozzátok!
- Emlékezzetek meg elődeitekről!
- A püspök legyen kedves, viseljen gondot háza népére.
- A népeken uralkodnak a királyaik, de közöttetek nem ez a rend.

Miért növekszik a polgári temetések száma?

SZEBIK IMRE

Két temetéssel kapcsolatos élményem váltotta ki a kérdést, amelyre ez a tanulmány választ keres.

Az egyiket a Farkasréti temetőben tapasztaltam. A szolgálatról visszaérkezve a papi öltözőben egy szimpatikus, kissé korpulens hölgy fogadott, akiben református papnőt véltem felfedezni. Tévedtem, a hölgy polgári temetéseket végez a budai oldalon hét más társával együtt, naponta öthat koporsó vagy urna mellett. A nyolcvanas években elvéve bukkantak fel Budapesten, most konjunktúrájuk van, a rendszerváltás után két évtizeddel.

A másik élményem egy alföldi kisvároshoz kötődik. Egy távoli rokonom hozzátartozóját polgári temetéssel kísérik utolsó útjára. Az énekkar egyházi korál dallamára írt világi szöveggel búcsúzik a halottól. A szónok kellő empátiával mondja el a halottat méltató beszédet. Metaforikus utalással még a túlvilág esélyét is felvillantja. Szamba veszi a gyászoló rokonságot, ismerősöket. Imádságot ugyan nem mond, de meditatív gondolatokkal készíti a hallgatóságot csendre s életük végiggondolására. Azután újra az énekkar szolgál. A szónok még áldás helyett is mond biztató szöveget. Kellő beleérzéssel egyfajta egyházi szertartás hatását keltette és a végtisztesség érzését ébresztette a családtagokban.

Mi az oka annak, hogy erőteljesen növekszik a társadalmi temetések száma? Elsőként nézzünk néhány statisztikai adatot. Három vidéki nagy gyülekezetünk temetési adatait ismertetem. Békéscsaba, Nyíregyháza és Győr mutatói az alábbiak:

Békéscsaba: 2000-ben 204 evangélikus temetés, 2008-ban 147.

Nyíregyháza: 2000-ben 231, 2008-ban 156.

Győrött 2000-ben 81, 2008-ban 86, de 2004-ben 131 temetés volt.

A főváros két gyülekezete közül a Deák téri és a rákoskeresztúri gyülekezet állandó mutatókkal rendelkezik (55,

illetve 60). A békéscsabai evangélikus temetőben 2008-ban az összes eltemetett 60%-át nem evangélikus szertartás szerint kísérték utolsó útjára. Közülük 128-an evangélikusnak voltak keresztelve.

A három egyházkerület adatai a következők:

Déli Egyházkerület: 2000-ben 2016 temetés, 2007-ben 1698.

Északi Egyházkerület: 2000-ben 1569, 2007-ben 1220.

Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület: 2001-ben 1378, 2007-ben 1173.

A Magyarországi Evangélikus Egyház adatai: 2000-ben 3585 temetés, 2007-ben 3236.

Hazánkban az országos halandóság 2001-ben: 132183, 2007-ben 132938 fő volt.

A közbeeső években 135750 az átlag.¹

A 2007-es adat alapján az összes halálesetből 2,4% volt az evangélikus temetés. Ez az arány a legutóbbi népszámláláshoz képest alacsonyabb, mint az evangélikusok aránya társadalmunkban.

A fentebb ismertetett adatok a két fővárosi és a győri gyülekezettől eltekintve mindenütt csökkenő tendenciát mutatnak, jóllehet társadalmunk és gyülekezeteink elöregedő képet tárnak elénk.

Tudatában vagyok annak, hogy a statisztikai adatok – különböző okok miatt – korántsem pontosak, de a tendenciát mutathatják. Ahol több százas csökkenés észlelhető, ott vitathatatlan a negatív folyamat. Ennek okait hivatott keresni ez a dolgozat.

Összehasonlításként álljon itt a Magyarországi Református Egyház 1994 és 2007 közötti temetési statisztikája.²

¹ Andorka Árpád közlése a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján.

² Az adatok a Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának szíves közlésén alapulnak.

1994: 25741	2001: 22466
1995: 25281	2002: 22338
1996: nincs adat	2003: 20947
1997: 23164	2004: 21696
1998: 24629	2005: 21555
1999: 24316	2006: 20679
2000: 22855	2007: 20605

A negatív tendencia ez esetben is megfigyelhető. Az összes halálesethez képest (132938) a református szertartás szerint végzett temetések aránya 2007-ben 15,5%.

A megváltozott társadalmi légréteg

Más összefüggésben is megfigyelhető a középkorosztály egyháztól való elidegenedése. Az 50-60 évesek, akiknek szüleit, hozzátartozóit temetjük, a meglágyult Kádár-rendszerben nőttek fel, többségükben egyházi befolyás és keresztény nevelés nélkül. Az elhunytak közül többnek nem volt gyülekezeti kapcsolata, sőt karrierje érdekében esetleg a párttagságot is felvállalta. Ez pedig eleve egyfajta egyházi távolságtartásra kötelezte. Ily módon nem is mindig ragaszkodnak egyházi temetéshez. Sokszor az egyház is elmulasztotta megszólítani és felkeresni az elhidegülő testvéreit. Ez lehet az egyik magyarázat az egyházi temetések számának csökkenésére.

Napjaink sajátos jelensége az egyházellenes hangulat-keltés. Ebben a médiumok felelőssége tetten érhető. Az egyházakat anyagi javakért kuncsorgó telhetetlen papzsák képeiben mutatják be, holott csak jogos követelésükért, törvény szerinti járandóságukért emelnek szót. Ez azonban nem teszi őket szimpatikussá a kívülállók előtt. A jobboldali sajtó olykor sajtó politikai céljainak elérésére kívánja az egyházakat felhasználni. Ez sem szerencsés.

Szintén szokatlan, hogy a nagyünnepi püspöki prédikációkat sajátos szempontjaik szerint, nem várt ellenszenvvel interpretálják a baloldali napilapok. Ez a tény sem növeli az egyházak társadalmi tekintélyét, az irántunk érzett szimpátiát.

A posztmodern jelenségek egyike a halállal kapcsolatos élmények kiszorítása a mindennapokból. A haldokló nagyapának a spanyolfal mögött a helye. Ezért a legtöbb idős ember nem megszokott otthonában, hanem idegen ápolók olykor részvét nélküli környezetében fejezi be földi életét. Jobb esetben családtagjai még körülállják betegágyát. Felnőtt gyermekeinek már az a véleménye, hogy az unokák ne jöjjenek el a nagyszülő temetésére, ne rettenjenek meg a gyászszertartástól és a mulandóság tényétől. A valósággal való szembenézés helyett az idealizált élet szépségét vetítjük a felnövő nemzedék elé, akik a horrorfilmek

látán persze sokszorosán borzalmasabb jelenségek átélői, nem is csupán a virtuális világban, hanem a való életben is. A liturgikus öltönyben megjelenő, fekete Luther-kabátot viselő lelkész a halál vészmadara sokak szemében.

Az egyház szolgálata a temetés alkalmával

A római katolikus egyházban kevés a pap, sok a temetés. Miután a legtöbb esetben ismeretlen személy ravatala mellett kell megállniuk a szolgatársaknak, nem tudnak személyesen szólni sem az elhunytól, sem az élőkhöz. Talán jobban meg kellene kérdezni a halott felől a hozzátartozókat, a liturgiát pedig átéléssel kellene megszólaltatni. Ez utóbbi bármely felekezeti lelkészre érvényes. Külön nehézség a temetések gyakorisága, amely könnyen fásulttá teheti a lelkészt.

Lelkészeink gyakran fáradtak – olykor a hittanórák magas száma miatt is –, ezért nem tudnak olyan elmélyülten szólni, ahogy szívük szerint szeretnének. Nem is tudnak úgy felkészülni, ahogy várják tőlük, összefogottan és mély empátiával.

Sajátos teológiai látásból következően „csak” az ígéről beszélnek – hiszen a temetés istentisztelet –, mintha a halott ott sem lenne. A polgári temetések ünnepi szónokai ezt kihasználják. A temetés végül is utolsó istenhozzád is, búcsú az elhunytól. A szó legigazabb értelmében ünnep, még ha fájdalmas gyász közepette történik is. Az elhunytól megemlékezni, életéért hálát adni, hűséges hivatásteljesítését méltányolni (első hitágazat), személyét Isten kegyelmébe ajánlani (második hitágazat) nemcsak biblikus gondolat, de a szeretet cselekedete és a gyászoló család iránti részvét gesztusa. Természetesen nem maradhat el a vigasztalás ígéje (harmadik hitágazat) sem.

A temetés elvégzését gyakran az anyagi feltételrendszer akadályozza. A család anyagiak híján mond le az egyházi szertartásról. Némely egyházköztség gyakorlatában öt-tíz évre visszamenő egyházfenntartói járulék befizetése az egyházi temetés elvégzésének feltétele. Ahelyett, hogy a gyülekezet önvizsgálatot tartana, mert sok esetben nem szólították meg a gyászoló család tagjait, kényszerhelyzetbe hozza a hozzátartozókat, és fizetésre kényszeríti őket. Egyre kevesebben vállalják ezt a vitatható lelki zsarolást, ha sarkosan akarunk fogalmazni. Gyülekezeteinknek és lelkészeinknek sokkal nagyvonalúbb magatartást kellene tanúsítaniuk ilyen esetekben. Még ha ez igazságtalan is a rendszeresen áldozatkész híveinkkel szemben, a gyülekezet akkor sem élhet a halottakból.

Az anyagi érdekeltségű presbitériumi határozatok megváltoztatását javasolom azokban a gyülekezetekben, ahol ez az egyházi temetés akadálya. Erről érdemes presbitériumi ülésen külön tárgysorozati pontban teológiai megfontolások alapján és lelképásztori aspektusból vitát indítani.

Saját lelkipásztori gyakorlatomban azt a megoldást választottam, hogy a gyülekezetet anyagilag nem támogató halott esetében a hozzátartozóknak a figyelmébe ajánlottam az egyházközség javára történő önkéntes adakozás lehetőségét, amelynek összege nem volt meghatározott, és főként nem volt a temetés elvégzésének feltétele. Ha pedig evangélikus leszármazottak is voltak a családtagok között, akkor az ő jövőbeli részvételüket hangsúlyozottan kértem – kellő indoklás mellett – az egyház anyagi fenntartásához, amelyet – fontossági sorrendben – megelőző a gyülekezet lelki életében való részvétel. Utólag is úgy vélem, ez a gyakorlat nem taszító, ugyanakkor egyensúlyt teremt a fizető és nem fizető híveink között. Nem zárom ki más megoldás helyességét sem.

Egyéni kérések esetén (a lelkész személye, szolgálatot végzők száma, munkahelyi búcsúztató stb.) gyakran rugalmatlanság, meg nem értés és hajlíthatatlanság mutatkozik a lelkipásztorok részéről. A gyászolók sokkal érzékenyebbek temetés alkalmával, sérelmük könnyen életre szóló elfordulást mutat. (Itt említem, hogy az úgynevezett világi búcsúztatókat az egyházi szertartás végére illesszük be a liturgiába, lehetőleg az áldás előtt, amelyet még ének követ.)

El nem végzett, elfelejtett temetések esete. Nem kevés történet olvasható az interneten...

Ezek a családok egy életre elidegenednek az egyháztól és az evangéliumtól. Az utóbbi a nagyobb és jóvátehetően baj. Valójában megengedhetetlen az elvállalt szolgálat el nem végzése vagy szükség esetén a helyettesről való gondoskodás elmulasztása.

Ehhez képest a késéssel érkező lelkész a kisebb bünt követi el. Hideg télben – de máskor is – ez feltétlenül kerülendő. Ha előfordul, őszinte indoklással és bocsánatkérésrel kell kezdődnie a „temetési liturgiának”.

A temetési istentisztelet fontossága

Minden istentisztelet Istent dicsőíti, s benne Isten maga szól hozzánk igéjében. Ez a temetéskor fokozottan érvényes. Nem az elhunyt miatt, hanem az itt maradt élőkre nézve. Nekik szól az igehirdetés, ők a megszólítandó közösség, esetleg publikum. Ők szorulnak vigasztalásra és hálaadásra.

A temetések kapcsán gyakran akad valaki a gyászolók közül, aki rendszeresen bekapcsolódik a gyülekezet életébe, és rendszeres templombajáró, aktív keresztény lesz. Ezért is fontos, hogy a temetéseket egyházi személy végezze. Erről lemondani missziói mulasztás, saját gyülekezetünk elerőtlenedésének szomorú folyamata. Ezért is kiemelten fontos szolgálat a temetés. Ezért is törekedni kell arra, hogy minden evangélikusként számon tartott testvérünket egyházunk lelkésze kísérelje utolsó földi útjára.

A temetési istentiszteleten gyakran nagyobb létszámú

gyülekezet vesz részt, mint a szokásos vasárnapi istentiszteleten. Ez falvainkban és kisvárosainkban fokozottan érvényes. A felkészülés fontos. A belső lelki felkészülés is, az empatikus megszólalástól a hantolás befejezésének megvárásáig. A következő vasárnapi megemlékezés már országos gyakorlat.

A temetési istentisztelet a falu, illetve kisváros életében esemény, ünnep. Még a fővárosban is ünnep. Így kell készülnie, öltözködnie a lelkésznek is. Gyakran kifogás tárgya az alkalomhoz nem illő ruházat. Ez a halott és a gyászolók semmibevétele. A lelkésznek lehet az 1567. temetése, nekik az egyetlen édesanya elvesztése és eltemetésének fájdalmas eseménye. Utolsó istenhozzád a végső reménység beteljesedésének bizonyosságában.

A temetési igehirdetés főbb szempontjai

A textusválasztás meghatározza az igehirdetés célba találásának esélyét. Ezért döntő a kázus ismeretében a megfelelő ige kiválasztása. Egymondatos textusok könnyebben megjegyezhetők a hallgatóság számára. Ebben a feladatban nagyon nehéz lenne bármilyen tanácsot adni a konkrét eset ismerete nélkül.

Általánosságban feltehetjük a kérdést: mit végzett el Isten az elhunyt életében? Miben mutatkozott ez családi életében, hivatásában, a település életében, a gyülekezetben? Milyen eseményeket élt át, amelyekben Isten mellette állt (megmenekült balesetből, meggyógyult betegségből stb.)?

Mit akar Isten elvégezni bennünk? Hálaadásra készítet az elhunyt életéért. Folytatnunk kell az általa megszakadt szolgálatot az unokákat hitre biztató szándékkal. Isten előtti felelősségre készítet, aki előtt nekünk is meg kell állnunk. Vigasztal Krisztus életével és feltámadásával s az örök élet ígéretével. Ezt a reménységet akarja szívünkbe vésní.

Ahol kevés információ áll rendelkezésünkre, nem tudunk konkrét történéseket említeni, érdemes az élet értelméről s végső céljáról prédikálni, akár esztendőnként vizsztatérve erre a témára. Nagyon sok kortársunk keresi és alig találja saját esetében léte egyedülálló jelentőségét, szépségét, tartalmát és igazi célját. A jelenlegi globális válság különösen indokolja ennek a témának más-más körben, különböző aspektusban való ismételt felvetését. Ezt még nekünk, lelkészeknek is érdemes újragondolnunk életünk különböző időszakasaiban.

Lehetőleg soha ne végezzük a temetési istentiszteletet kántor és egyházi ének éneklése nélkül.

Bizonyos vagyok benne, hogy a fenti gondolatok többsége ismerős lehet legtöbbünk számára. Több visszajelzés és a nem egyházi temetések számának növekedése készítetett mégis dolgozatom megírására segítőkészségtől vezérelve, a figyelemfelkeltés érdekében. Őszintén remélem, talán nem hiába.

Harc az iskolákért

Húsz éve indult újra a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium

HARMATI BÉLA

„Egyházunk erősségei az iskolák.”
(Ordass Lajos, 1945. szeptember 27.)

A második világháború pusztításai és vérzivatarai után püspöki beiktatásakor székfoglaló beszédében *Ordass Lajos* püspök aláhúzta reformáció örökségünket templomról és iskoláról. Mintha prófétai előrelátással tudta volna, hogy hamarosan, 1948. június 16-án kieresztették a parlament döntéssel államosítani fogják az egyházi oktatási intézményeket: „Az államhatalom akkor cselekszik legjobban saját érdekében, ha az egyházak iskolája iránti hálatartozását azal rója le, hogy működésük elé akadályt nem gördít. Egyházunk pedig akkor hű önmagához, ha az ősök áldozatát meg nem tagadva maga is szakadatlanul és örömmel áldoz iskoláira, tudva, hogy bennük rejlik jövője.”¹

Az iskoláinkat elkobzó államhatalom ellen tiltakozó egyházi vezetőt 1948. szeptember 8-án letartóztatták, koncepció perben hamis vádak alapján elítélték és bebörtönözték. Ez lett a sorsa a katolikus egyházban *Mindszenty* bíborosnak is. A forradalom alatt 1956. október 30-án állami és egyházi rehabilitálása után *Ordass* püspök visszatért ugyan hivatalába, azonban 1958. június 24-én állami erőszakkal újra elmozdították, és püspöki tisztségét nem gyakorolhatta 1976-ban bekövetkezett haláláig.²

A magyarországi egyházak 1948-ban államosított oktatási intézményeinek statisztikája a következő képet mutatja:³

Intézmények	Államosított egyházi	Összesen hazánkban
Óvodák	202	1246
Elemi iskolák	4262	7016
Középiskolák	197	555
Gimnáziumok	87	173
Főiskolák	30	42

¹ „Az egyház legdrágább kincse az evangélium.” D. Ordass Lajos püspöki székfoglalója. Budapest, Deák téri templom, 1945. szept. 27. In uő: *Válogatott írások*. 2. köt. Budapest, 1998. 427–428. o.

² Vö. Ordass püspök hivatali elmozdítása és rehabilitálása. *Válogatott írások*. 2. köt. 767–791. o.

³ Statisztikai évkönyv. *Beszélő*, 1991. április 27. 11. o.

Harc a Fasorért

A Magyarországi Evangélikus Egyház és a kormány közötti kieresztelt egyezmény szerint (1948. december 14.) egyházunknak a lelkészképző soproni teológiai fakultáson, később Budapestre költöztetett teológiai akadémián kívül két gimnáziuma maradt meg, a Budapest-Fasori Fiúgimnázium és a Budapest-Deák Téri Leánygimnázium. Azonban az egyház vezetői az 1951/52-es tanév végével állami nyomásra mindkét intézményt „felajánlották” az államnak. Az épületeket ekkor már nem államosították. A fasori gimnázium épületét oktatási-továbbképzési célra vették át, bérfizetés nélkül. A Deák téri iskolaépületbe kerületi általános iskola költözött, és az épület használatáért a Tanács némi térítést fizetett a Pesti Evangélikus Egyházközségnek.

A fasori gimnáziumnak az 1950/51. és 1951/52. tanévben tanulója voltam. A megszüntetés azt jelentette, hogy a tanárainkat más budapesti iskolákba helyezték át. A könyvtárat, a szertárakat, az iskola felszerelését széthordták. Az épület osztálytermeit az OPI (Országos Pedagógiai Intézet) kezelésében kisebb irodákká építették át. Egyházunk jogászai, akik az átadási szerződés fogalmazásánál jelen voltak, különösen is *dr. Vetsey Aladár*, ragaszkodtak ahhoz, hogy belevegyék a megállapodásba: ha az állam visszaadná egyszer az épületet, köteles lesz az eredeti iskolai formában átépítve visszaadni. Emlékezés szerint ehhez mosolyogva és kellenlenül járultak hozzá a minisztériumi küldöttek. Amikor 1989-ben az épület újra egyházi iskolaként indult, az egyház elővigyázatos óvatossága az államnak kerek 90 millió forintjába került.

A két megszüntetett iskola tanulóit más budapesti iskolákba irányították. Magam a Villányi úti József Attila Gimnáziumba kerültem, két évet ott végeztem, és ott érettségiztem. Itt a Fasorhoz hasonlóan szintén tanították a latin nyelvet, de a görögöt már nem. A Fasor épületéből a Sopronból odakényszerített teológiai akadémiának is költöznie kellett. Megkaptuk a Hősök tere közelében a Lendvay utca 62. szám alatti épületet. Ez később az Állami Egyházügyi Hivatal központja lett.

Egyházunk népe keserű belenyugvással fogadta *Dezséry László* és *Vető Lajos* püspökök intézkedését a két gimnázium „felajánlásáról”. A Fasori Öregdiákok Köre, a volt tanárok, különösen is *dr. Gyapay Gábor* ébren tartották az iskola „legendáját”, a gimnázium és híres Nobel-díjas egykori növendékeinek történetét. Mutatta az egyházi közhan-

gulatot, hogy az 1956-os forradalom hetében megjelent két fiatal budapesti segédlelkészünk az Üllői út 24. szám alatti teológusotthonban, és toboroztak: „Gyertek, segítsetek, foglaljuk vissza a Fasort!” Úgy emlékszem, *Sólyom Jenő* egyháztörténész professzorunk figyelmeztetett minket, ne siessük el ezt a visszafoglalást, és megkérdezte, van-e átgondolt stratégiánk arról, mit kezdenénk az épülettel.

A Fásor egyházi visszavételének 1956-os történetéhez hozzátartozik az Evangélikus Teológiai Akadémia Ifjúsági Bizottságának 1956. október 22-én hozott határozata, amelyben az ifjúság kérte *Nagy István* szenior és *Friedrich Lajos* igazgató elnöklelte mellett, hogy „[a]z egyházi vezetőség tegye lehetővé az Evangélikus Teológiai Akadémia és az Evangélikus Lelkésznevelő Intézet összeköltözését a volt Evangélikus Gimnázium épületébe (Bp. VII. Gorkij fasor 17–21.)”.⁴

Egyházunkban a Fásor ügye nem felejtődött el. Bántotta az egyház népét, hogy amíg a katolikus egyháznak több iskolája és a református egyház gimnáziuma Debrecenben megmaradt, tőlünk elvették az egyezményben biztosított kettőt. Az öregdiákok csoportja a kialakult lehetőségeket kihasználva a Hazafias Népfront keretében hagyományörző szervezetként működött, és egyre határozottabban követelték a gimnázium újraindítását. Fölvették a kapcsolatot a külföldre került egykori diákokkal, akik között több jelentős befolyású közéleti személy is felemelte szavát az iskola érdekében.

A Lutheránus Világszövetség Tanulmányi Osztályán 1980-tól kezdett munkám végén, 1987. július 23-án *Bogsch Árpád*, az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO, OMPI) főigazgatója, egykori fásori diák, a Fasort támogató svájci egyesület vezetője fogadást adott Genfben a gimnázium ügyében Svájcban tevékenykedők részére abból az alkalomból, hogy megtörtént *Káldy* püspök halála után a püspöki tisztségre való jelölésem. Elmondta, azzal a megbízással engednek haza, hogy tegyek meg mindent a Fásor egyházi iskolaként való újraindulásáért, amihez jelentős nyugati egyesületi segítséget tud biztosítani. Ezt a támogatást később meg is kaptuk.

Be kell vallanom, kétségek között ígértem meg, hogy igyekezni fogok a kérésnek eleget tenni, de ekkor még nem bíztam a sikerben. 1987. október 24-én a Deák téri templomban püspöki beiktatásomkor székfoglaló beszédemben nem említettem a Fásor kérdését. A párhuzamosan választott és velem együtt beiktatott egyházkerületi felügyelő, *Frenkl Róbert* viszont határozottan beszélt mindkettőnk egykori iskolájának ügyéről.⁵ Ettől kezdve felgyorsultak az események.

1987. november 11-én az országos presbitérium javasol-

ta az újraindítást. 1988. február 14-én a Budapest-Fasori Evangélikus Egyházközség templomában istentiszteleten prédikáltam arról, hogy a templom és a gimnázium egybeépített közös fala hamarosan már nem az elválasztást, hanem újra az egybeköttetést jelzi. Február 19-én a Művelődésügyi Minisztérium hozzájárult az újraindításhoz. Február 20-án az egyház elnöksége körlevélben kérdezte meg egyházközségeinket, egyetértenek-e az újraindítással, és elkötelezik-e magukat évi meghatározott összegű gyülekezeti költségvetési hozzájárulásra. Április 3-án, húsvétkor *Nagy Gyula* püspök-elnök, *Farkasházi Ferenc* országos felügyelőhelyettes, *Frenkl Róbert* egyházkerületi felügyelő és magam mint a Déli Egyházkerület püspöke püspöki pásztorlevélben jelentettük be a gyülekezeteknek gimnáziumunk 1989 szeptemberével történő indulását.

Óriási volt a gyülekezetek lelkesedése! Gyűltek az egyházközségi felajánlások, és sok egyháztagtól és korábbi fásori diáktól kaptunk személyes adományt. A szükséges informatikai berendezések, számítógépek külföldi magyaroktól érkeztek, mintegy 40 ezer nyugatnémet márka értékben. A német Hoechst AG vállalta a kémiai szertár és laboratórium felszerelését. A Lutheránus Világszövetségen keresztül a nyugati és északi egyházak támogatása szükséges volt az egykori átadási szerződés szerint járó állami költségvállalás kiegészítésére.

A tervezett három első, két második és egy harmadik osztályba 641 tanuló jelentkezett. Az első osztályoknál négyszeres túljelentkezést tapasztaltunk. Gyapay Gábor megbízott igazgató vezetésével megkezdődött a tanári kar szervezése. Elkészült a szervezeti és működési szabályzat, a költségvetés, majd megalakult az igazgatótanács. Nyolc osztály indult, 302 tanulót vettünk fel. A tanári állásokkal kapcsolatban 121 érdeklődő jelentkezett, és 1989. március 1-jéig 70 tanár adta be pályázatát.

A Magyarországi Református Egyház vezetőségének kérésére kétosztálynyi református tanuló felvételére is sor került. Hely volt, mert negyedik osztályt nem indítottunk, és a megegyezés szerint, ha később a reformátusok is engedélyt kapnak budapesti gimnáziumuk újraindítására, átmennek majd oda a tanulók. Terveink szerint az indulás után három évvel kellett teljessé lenni a tizenkét osztályos létszámmal.

Koedukált gimnáziumunk többségben fővárosi és környéki tanulókat vett fel, azonban szükség volt kollégiumi férőhelyek kialakítására is a mintegy 25%-nyi vidéki tanuló számára. Ez a kezdésnél nagy problémát jelentett. Próbálkoztunk fővárosi állami kollégiumokban helyet kapni, és megkíséreltük Fóton a Mandák Belmissziói Otthonban az elhelyezést. Néhány év után sikerült megoldani a kérdést a Budapest XIII. kerületi, Vizafogó u. 2–4. szám

⁴ „Együtt az ország népével.” Evangélikusok 1956-ban. Szerk. Zászkaliczky Zsuzsanna. Luther Kiadó, Budapest, 2006. 91. o.

⁵ *Evangélikus Élet*, 1987. november 1. A Déli Evangélikus Egyház-

kerület Budapesten, 1987. október 24-én tartott ünnepi püspök- és felügyelőbeiktató közgyűlésének jegyzőkönyve. Egyházkerületi Irratár.

alatti egykori munkásörklaktanya alapítványi átvételével és átalakításával, majd később a VII. kerületi, Rózsák tere 1. szám alatti korábbi Protestáns Árvaház visszavételével.

A sikeresnek mondható előkészítő folyamat nem azt jelentette, hogy egyházon belül és kívül mindenki támogatta az ügyet. Gyülekezeteinkben a költségekkel kapcsolatban aggódó hangok is jelentkeztek, vajon lesz-e elegendő anyagi ereje egyházunknak a jövőben erre, amikor annyi más feladat megoldatlan. Egyházon kívül a helyzet érdekes volt. Az Állami Egyházügyi Hivatal egyes illetékesei még akkor is elleneztek az újraindulást, amikor „a Párt” vezetői és az illetékes minisztérium már beletörődtek.

Mitől evangélikus az evangélikus gimnázium?

Iskolánk szervezésével párhuzamosan elkezdődött a belső egyházi vita arról, mit is jelent az egyházi oktatás. Miben kellene az evangélikus iskoláknak másoknak lenniük, mint az elmúlt negyven-ötven évben az úgynevezett „kettős nevelés” ellen küzdő állami iskoláknak?

Az egyházi nevelés-oktatás körüli bizonytalanságokat látva országos tapasztalatcserét, konferenciát hívtunk össze Budapesten 1988. szeptember 2-án. A Puskin utcai püspöki hivatalban megrendezett találkozáson két ellentétes vélemény kristályosodott ki szervezendő iskoláinkra vonatkozóan. Az egyik csoport, amelyet „ébredési tábor” névvel jellemezhetek, az evangélikus iskolát nagyon szigorú fegyelmű, a spiritualitás kérdéseivel fokozottan foglalkozó intézménynek kívánta látni. Még az a kívánság is elhangzott, legyenek olyanok majdani iskoláink, ahol az érettségivel párhuzamosan a végzős növendékek mintegy „bizonyítványt” kapnak arról, hogy ők megtért hívőkké váltak. A másik tábor viszont azt hangsúlyozta: újrainduló iskoláink épüljenek a szabadság fellegváraivá, ahol „kulturprotestáns szellemű elitképzés” zajlik.

Az érettségivel együtt adandó hitéleti bizonyítvánnyal kapcsolatban elmondtam, jó lenne, ha a teológia öt évének elvégzése után tudnánk ilyen bizonyítványt kiállítani. A vitában nem sikerült áthidalni az ellentéteket, és megmutatkozott, mennyire befolyásolta helyzetünket az a tény, hogy iskoláink elvétele után negyven éven keresztül keveset foglalkozhattunk oktatási-nevelési kérdésekkel.

Az egyházmegyék lelkesi munkaközösségi ülései felvették programjukba a gimnázium indításának problémáit. 1989. január 30-án 15 lelkesünk aláírásával nyílt levél fogalmazódott meg az Evangélikus Gimnázium Bizottsághoz „Mitől evangélikus az evangélikus gimnázium?” címen. Ebben kérték, egyházunk mérje fel, mit várnak a gyülekezetek tagjai az újraindult intézménytől. Az aláírók nem érzik, hogy „... a hit és a lelkiség középpontba állítása bigottság lenne”. Fontosnak tartják a hitoktatók személyét és vallják, „mégsem a »legjobb fasori hagyományokhoz« ragaszkodás a fontos, hanem a jelen és jövő igényeit

világosan felmérve gimnáziumunkat hitvallásos alapokra kell építeni...” Az akkor előkerült kérdések ma is foglalkoztatják gyülekezeteinket és iskoláinkat. A belső egyházi helyzetről ebben az összefüggésben alá kell húznom azt aényt, hogy 1959-ben, amikor lelkesi szolgálatomat elkezdtem, a Magyarországi Evangélikus Egyháznak 430 lelkesze volt, amikor pedig 1987-ben püspök lettem, csupán 253. Gyülekezetek, intézmények, iskolák maradtak folyamatosan és a rendszerváltás után is megfelelő lelkesi ellátás nélkül, és még nagyobb volt az evangélikus pedagógusok hiánya. Ez a hiány ugyan húsz év alatt csökkent, de még mindig problémát jelent.

1989. szeptember 2.

Egyháztörténelmi eseményt hozott ez a nap, 37 év után újraindult a „Fasor”! A megnyitó istentiszteleten az iskola fennállása óta sokszor idézett vezérige szövege: „*A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme*” (Péld 9,10). Prédikáciomban igyekeztem válaszolni a vitatott oktatási-nevelési kérdésekre is:

„...mi is a bölcsesség? Nem egyszerűen tudás, bár ez is benne van. Egyes tudományok szakági ismeretei, sőt az összefoglaló filozófiai tételek elsajátítása még nem bölcsesség. Kísérleti tapasztalatok, jelenségeket lexikális anyaggá összeötöző megfigyelések gyarapítják ismereteinket, de ez még nem bölcsesség. [...] a bölcsesség kezdetéről van szó [...] azaz őszkedet, elindulás, végső kérdések. Olyan iskolát nyitunk újra, amelyik vissza kíván nyúlni a régi hagyományokhoz, a kezdethez, a végső kérdésekhez. Azaz nemcsak egy-egy tantárgy részismereteit, hanem a világ, az élet, a társadalom összefüggéseit kívánja megismertetni [...]. Itt van helye hangsúlyoznom az iskolai vallásoktatás, az erkölcsi oktatás jelentőségét. A múlt, a jelen és a jövő végső kérdéseit, honnan jöttünk, mi volt a kezdet, mi dolgunk ma a világban és mit hoz a jövő, ezeket a kérdéseket nem önmagukban, hanem jézusi-evangéliumi alapról, bibliai alapról kívánjuk fölvetni és megválaszolni. Ebben az elnevezésben: *evangélikus gimnázium*, mind a két rész hangsúlyos. A »gimnázium« elnevezéshez kapcsolódik a tudományos igény, az oktatási színvonal, a minden tárgyból a legjobbat és legtöbbet elérni igyekvés, az iskola elit jellegének kidomborítása. Az »evangélikus« megjelölés a hitbeli, bibliai, egyházi alapokat jelenti.

Itt kapcsolódik a második szó az elsőhöz: bölcsesség és istenfélelem. Először is nem szabad, hogy megzavarjon minket a »félelem« szó. Az Úr félelme, az istenfélelem lefordítandó és körülírandó. Hiszen nem a félni »valakitől« értelmében, hanem a félni »valakit«, azaz tisztelni valakit, hódolni valakinek értelmében használjuk. [...] Jézus azal fejezte ki Máriának és Mártának, hogy »egy a szükséges dolog«, vagy az új fordítás szerint »kevésre van szük-

ség, valójában csak egyre«, félni és szeretni az Istent, kapcsolatot tartani vele, hallgatni szavára és követni akaratát.

Korábbi évtizedekben sokat hallottunk arról, hogy iskoláinkban igyekeztek elkerülni az úgynevezett »kettős nevelést«. E szerint a nevelési elv szerint ateista-tudományos, istentelen-tudományos oktatásra törekedtek. Ezt megzavarta volna mindenféle vallásos ismeret. Hadd mondjuk ki világosan az iskola újraindulásakor: evangélikus gimnáziumunk a hitet és a tudást, a keresztyéniséget és a természettudományos világképet összeegyeztethetőnek tartja! Nem akarunk azonban tudni semmiféle úgynevezett természettudományos világnézetéről!

Világnézet és világkép – két külön dolog. Világképet a különböző ismeretekből, a tudománytól kapunk. Az oktatás feladata ezt kiteljesíteni és fejleszteni. A világnézet azonban az a belső meggyőződés, amelyik hitszerű meggyőződést jelent. A keresztyén hit alapján, a keresztyén világnézet alapján ezért nemcsak kettős, hanem tizenkettős, sőt huszonkettős nevelést is akarunk. Azaz hadd ismerjék meg tanulóink mindazt, ami megismerhető a tudományok közül, és hozzá a keresztyéniség alapvető igazságait is. [...] Ez az istentisztelet is bizonyágtevés arról, hogy a bölcsesség kezdete az Úrnak félelme. Az Isten előtti hódolat, a szeretet iránta az emberek iránti szeretetet is követeli. A mostani szeptemberi idő szomorú emlékként hozza elénk az ötven évvel ezelőtt kirobbant második világháborút. Akkor elszabadult a pokol, a gyűlölet, a gyilkolás, a meg nem értés, az iszonyat. Sokan vagyunk abból a korosztályból itt, akik tapasztalták, mit jelent ez.”

Az újraindulás ünnepének jelentőségét aláhúzta, hogy *Glatz Ferenc* miniszter televíziós közvetítéssel gimnáziumunkból nyitotta meg a tanévet. Frenkl Róbert, a Déli Egyházkerület felügyelője az 1952-ben utoljára érettségizett diákok nevében akkor búcsúzó, most pedig az újraindulást köszöntő beszédébe foglalta bele az „alma mater”

iránti ragaszkodásunkat és lelkesedésünket. Felejthetetlen „Veni Sancte” volt ez a nap! Éreztük a magyarországi rendszerváltás örömét és felelőségét.

Egy nappal a tanévnyitó előtt, 1989. szeptember 1-jén pénteken este 18 órakor a Budapest-Deák téri templomban került sor a gimnázium tanári karának eskütételére. Jn 12,20–26 alapján Jézusnak a búzamagról szóló példabeszédéről szolt a prédikációm: „...*ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.*” A kiválasztott tanári kar és a népes gyülekezet átérezte a helyzet jelentőségét: „...eljöttünk az ünnepre, mert ünnep az, hogy látjuk, ez az iskolaindulás aláhúzza a vallásos és erkölcsi, az evangéliumra épülő nevelés fontosságát. A vulgármaterialista koponyaszűzítés évtizedei után megnyílt a szabadság kapuja az evangélikus oktatás és nevelés előtt szervezett iskolai formában is.”

A későbbi években újrainduló oktatási intézményeink számára is vezérfonalat adott a bibliai útmutatás: „...áldozat nélkül nincs élet, mert élet csak ott van, ahol megtalálható valami [...] a szakrifiális elemből. [...] A tanári hivatás abban hasonlít az apostoli vagy a szülői hivatáshoz, hogy ott van termés, ahol a példa szerint [...] valaki [...] tud adni önmagából, idejéből, erejéből, tudásából, emberségéből, hitéből, szeretetéből. A jézusi etika szembeszáll azzal a tévhittel és téves gyakorlattal, amelyik az élet értelmét az individuáció, az önmegvalósítás révén gondolja elérni. Igen, szükséges az individuáció, de ez nem lehet gátlástalan önérvényesítés, amint nem lehet végtelen, határtalan a szabadságunk sem, hanem mindig és mindenben a közösség, a család, a nagyobb emberi közösségek hasznának és előbbrevitelének a szempontja kell, hogy érvényesüljön.”

Isten iránti hálaadással emlékezem vissza a huszadik évfordulón a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium történetére, hiszen ez kezdte meg oktatási intézményeink sorának további újraindulását.

Helyreigazítás

A Lelkipásztor előző, 2009/5. számának Figyelő rovatában Udvardi Andrea Ön- és bibliaismeretet erősítő csoportmunka című, a bibliodráma-ról írt kötetet ajánló írásából egy sajnálatos technikai hiba folytán kimaradt a könyv bibliográfiai adatait tartalmazó lábjegyzet. A hiányosságot ezúton pótoljuk, és a hibáért elnézést kérünk.

Bibliodráma. Szerk. Nyáry Péter – Sarkady Kamilla. Harmat, Budapest, 2008.

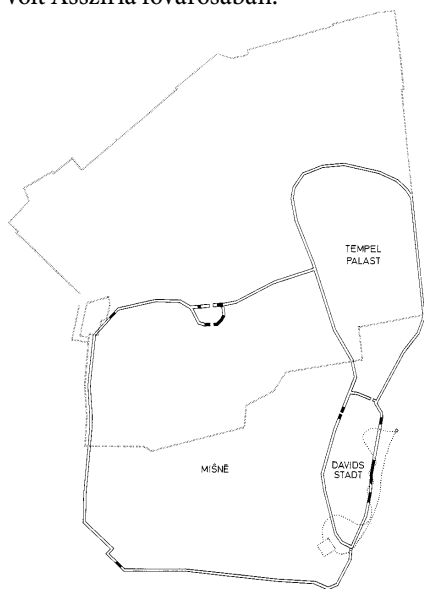
Ezékiás és Jeruzsálem

(2Kir 19,32–37 és a Siloah-felirat)

KŐSZEGHY MIKLÓS

Jahve Salamon építkezéseit követően immár a városban lakott, s így könnyen megvédhette övét saját lakhelyével együtt. Erre azonban komolyabb formában elég hosszú ideig nem került sor. Jeruzsálem Salamon korára csaknem kétszer akkora lett, mint a Dávid előtti időkben, ám ez még mindig mindössze 8 hektárnyi területet és az udvartartással együtt is legfeljebb 2000-2500 főnyi lakosságot jelentett. Egy ilyen kisváros megbújva a nehezen megközelíthető hegyek közt, távol Palesztina nemzetközi jelentőségű és forgalmú útvonalaitól sokáig észrevétlen maradhatott. Ha azonban arra gondolunk, hogy a Közel-Kelet sohasem lehetett békésebb történeti színtér, mint ma, akkor könnyen beláthatjuk, hogy ez a békés korszak Jeruzsálem életében sem tarthatott örökké.

Ezékiás király korára (Kr. e. 8. század utolsó harmada) minden megváltozott. A király apja, Áház már Asszíria vazallusa volt, ráadásul Kr. e. 722-ben Asszíria végleg megsemmisítette az északi országot, Izraelt. Minden bizonnyal nagy számban érkeztek északról menekültek Jeruzsálembe, s nemcsak a deuteronomiumi gondolatkört hozták magukkal, hanem azt az alig megoldható feladatot is, amit elszállásolásuk és élelmezésük jelentett. Szerencsére Ezékiásnak legalább Asszíriától nem kellett félnie, mert amint azt a múlt század végén előkerült szenzációs leletek alapján bizton állíthatjuk, egyik húga vagy nővére II. Sarrukin asszír király (Kr. e. 722–705) felesége s a későbbi ellenfél, Szín-ahhé-eriba (a bibliai Szanhérib, Kr. e. 705–689) anyja befolyásos anyakirályné volt Asszíria fővárosában.

Jeruzsálem Ezékiás király korában

Miután azonban Ezékiás mégis fellázadt Asszíria ellen, Jeruzsálemben jelentős fejlesztésekre került sor. A város területe a menekültek miatt 40 hektárra növekedett, s ez immár 12-14000 főnyi lakosságot jelentett. Az ő számukra egy új városrészt (héberül *misné*, azaz „második” város) építettek a délnyugati dombon, Dávid városától nyugatra. A megnövekedett lakosság ellátása szempontjából a víz kulcsfontosságú kérdésnek bizonyult.

Jeruzsálem vízellátása a Gihón-forráson nyugodott, amely bővizű, délelőtti és délutáni hullámokban elég sok vizet adó karsztforrás mind a mai napig. A forrás azonban Dávid városától keletre, a Qidron-völgyben, a város védőfalain kívül feküdt, így megközelítése ostrom idején lehetetlen volt. Márpedig a lázadó Ezékiásnak számolnia kellett az asszír hadsereg megjelenésével. Számolt is, és óriási anyagi áldozatok árán, jelentős munkaerő mozgósításával ásott egy 600 méter hosszú, S alakban hajló alagutat, amely a Gihón-forrás vizét bevezette a falakon belül felépített Siloah-ciszternába (a hazai bibliaolvasó szóhasználatban a Siloám tavába). A tényt nemcsak a Biblia adja tudtunkra (2Kir 20,20), hanem a király által készíttetett, eredetileg négy darabból álló feliratgyűttes egyetlen reánk maradt darabja, az úgynevezett Siloah-felirat is. Ez utóbbi érzékletesen tárja eléink azt a pillanatot, amikor az alagút két végéről induló két brigád találkozott, „csákány a csákányra csapott”. Az alagút egy körülbelül 530 méteres szakasza ma is megvan, még mindig a megfelelő irányba vezeti a vizet, s némi belépődíj ellenében bárki keresztülmehet rajta. Egy felnőtt férfi két válla éppen csak elfér benne, s néhol le kell hajtani a fejünket, hogy be ne verjük. Esősebb tavaszokon pedig előfordulhat, hogy az egész utat övig érő vízben kell megtennünk.

Azután persze megjelentek Szanhérib csapatai (2Kir 18–19). A várost ugyan nem ostromolták meg (ebben a bibliai szöveg és Szanhérib saját, akkád nyelvű felirata is egyetért), ám Júda körös-körül olyan lett, mint „csőszház az uborkaföldön” (Ézs 1,8). Júda elpusztult, de Jeruzsálem megmenekült. Az alagút és a vízellátás mentette meg a várost? Bizonyára az is. Az ószövetségi író(k) teológiai meggyőződése szerint azonban nem az emberi létesítményeké volt az érdem. Jahve maga volt az, aki megmentette Siont (Cyyont, azaz átvitt értelemben magát Jeruzsálemet), a lakhelyét szolgáló templom miatt. Nem rajta múlt, hogy Ezékiás utódai ezt a védelmet egyre inkább automatikusnak kezdték tekinteni. Olyasminek, ami minden különösebb erőfeszítés nélkül jár nekik.

A történelem szigorú tanítómester. Hamarosan meg kellett tanulniuk, hogy a helyzet nem ilyen egyszerű.

Kakasos hattyúdal

Eginald Schlattner: Fejvesztett kakas¹

VÖRÖS ÉVA

Ajánlom ezt az írást Visky András tanárnak, a Koinonia Kiadó vezetőjének, a Kolozsvár környéki hidegszamosi tábor egyik szervezőjének, valamint a tábor szervezőinek köszönésképpen, hogy megismerkedhettünk a könyvvel, a belőle készült filmmel és magával a szerzővel, Eginald Schlattnerrel.

A fordulat évei után sorra jelentek meg a lelkészregények. Leginkább börtönnaplók, afféle szenvedéstörténetek vérzivataros 20. századunk magyar hitvallóinak tollából. A határon túli magyar keresztények pedig kétszeres keresztet kaptak az elmúlt rendszerben, hiszen ideológiai máságukat tetézték nemkívánatos magyarságukkal. Halmozott „bűneikért” többszörösen is bűnhődtek. Volt és van tehát mit kiírni magukból. A megjelenő könyvek többnyire visszaemlékezések retusált és retusálatlan változatokban. Szükség is van ezekre a tanúságokra, hiszen a szekularizált irodalom a lelkészorsót leginkább karikírozottan vagy pedig elrettentő példaként említi. Ha egyáltalán szóba hozza a történelmi vallások hivatalos „üzemeltetőit”, akkor leginkább mint afféle kultúrtörténeti ősköveket szerepelteti őket.

Az erdélyi szász evangélikus Schlattner – akinek saját bevallása szerint az ereiben negyed rész magyar vér folyik anyai nagyanyja révén – önéletrajzi regényét is ide sorolhatnánk, ha a szöveg engedné magát akárhova is illeszteni. Mert hát bizony nagyon kilóg ebből a sorból ez a tíz éve megírt, Ausztriában immár kilenc kiadást megért, román és magyar nyelven is megjelent regény, tanúságtétel, visszaemlékezés, hattyúdal, és keresgélhetném tovább is a szavakat, hogy minek is nevezzem ezt a beleolvasva letehetetlen 5-600 oldalas film is készült a regényből, amely Romániát, Németországot bejárva eljutott egészen Jeruzsálemig.

Apáinknak, nagyapáinknak itt, a Kárpát-medencében megadatott az a történelmi „szerencse”, hogy szinte mindenkinek regénybe illő az élete. Csak nem mindenki írja meg. A nagy titok pedig az, hogyan formálódik, mondhatnám, transzformálódik egy emberi sors üzenetté, amelyre ezrek és tízezrek válaszolják: nem volt kár a papírért, hogy a történet nyomdába, majd filmvászonra került.

A szerző nem prédikátori-tanítói hévből ragadott tollat, hanem sokkal inkább a tanácstalanság és a döbbenet indította írásra. Az, amikor a sötét Ceaușescu-korszak nyo-

morúságai után beköszöntött a nagy szabadság, és a nyolc-száz lelket számoló szász gyülekezet néhány hónap leforgása alatt batyut kötött a hátára, és elhagyta szülőföldjét, sok száz éves múltját. Húsvétra már csak néhány lélek maradt, de a környéken többnyire csak a bezárt ajtók és a be-deszkázott ablakok köszöntek vissza neki. Szinte a szemelátára vettetett a fejsze a 850 éves erdélyi szász kultúra fájának gyökerére. Még arra sem maradt ereje, hite, hogy hangosan mértezzon amiatt, hogy egész Erdély területén mindössze tizenegynéhány-ezren maradtak német anyanyelvűek, s közöttük is 60 év az átlagéletkor. Pedig még csak azt sem mondhatni a kivándorlókra, hogy gazdasági menekültek vagy politikai üldözöttek lettek volna. Valójában a jómódúak engedhették meg csak maguknak a kivándorlás luxusát.

Elmentek Erdélyből azok a szászok, akikről mi, magyarok mindig azt hittük, hogy a jég hátán is megélnék, akikről úgy tudtuk, hogy pragmatizmusukkal képesek a pusztából is édent varázsolni. Vajon mit is kezdhett ezzel a kollektív pszichológiai töréssel Schlattner, akinek szintén eltűnt gyermekora világa, az a Fogaras és Brassó környéki polgári kultúra, ahol annyi éven át együtt élt német, magyar, román, zsidó és cigány?

A szerzőnek pusztán az életrajzi adatai is már kalandregénnyé állnak össze. A jómódú négygyermekes polgárcsaládot 1948-ban kitelepítik. Ő akkor 15 éves. A villájukból egy betonraktárba kerülnek. Végignézhetik, ahogy az ablakon dobják ki a bútorait, s „gonosz” módon nem árulják el, hogy a Blüttner-zongora lábai lecsavarhatóak, s úgy könnyebben „kiröppíthető”. 19 évesen a kolozsvári teológiára megy, pontosabban menekül a román nyelv s az új világ mássága elől. „Ami pedig az elhivatottságomat illette – vallott erről maga 2008 augusztusában a hidegszamosi Koinonia-táborban –, az egyik zsebemben Schopenhauer, s a másikban pedig Marx és Lenin könyve volt. Nem csoda, hogy hamarosan kipenderítettek a lelkészképzésről.” Isten keresésében, mint mesélte, és az előle való menekülés során úgy belegabalyodott a 139. zsoltár igéibe, hogy a pszichiátrián kötött ki. Rettegett attól az isteni tekintettől, amely mindenhová követi, akkor is, ha a hajnal szárnyaira kelne vagy a tenger túlsó szélére szállana (Zsolt 139). Kényszerneurózisából kigyógyulva mérnöki tanulmányokat folytatott a Babes Egyetemen, mígnem 1957-ben letartóztatták.

Két évet és két napot töltött egy hét négyzetméteres

¹ Koinonia Kiadó, Kolozsvár, 2006.

cellában, persze többedmagával. „Az első három hónapban nem tudtam imádkozni – mesélte. – Aztán a negyedik hónapban elkezdtem Isten szemével nézni a történetemet. Az, hogy bezártak, nem véletlen. Ez a hét négyzetméter az én szabadságom. Na lássuk, mit tudsz ebből kihozni – mondtam magamnak.”

A cella mindössze három lépésnyi volt, az ott megtett belső út viszont fényévnyi: fogadalommal zárult. Ha Isten újra elhívja, akkor nem mond többé neki nemet. Szabadulása után téglagyári segédmunkás lett. Azután eltelt 15 év, amikor is szinte minden megadatott: család, gyermekek, vezető beosztású mérnöki állás, autó stb. Nem ment persze mindez olyan egyszerűen, voltak ebben a Securitate (román titkosrendőrség) részéről megkeresések, szervezési akciók. A hetvenes évek Romániájában az apák „ha egy férfi követ téged” kezdetű meséi leányuknak nem a fizikai erőszakot elkerüléséről szóltak, hanem a mentális megerősökléséről, a Securitate szervezési forgatókönyveiről. Ezt preventív módon Schlattner is kidolgozta családja számára, mint egyfajta pszichodramát, amivel esélyt akart adni nekik és magának a lehetséges kívülmaradásra.

Aztán egyszer csak negyvenéves korában váratlanul, mint a villámcsapás, jött újra az isteni megkeresés, az ígéretbeváltás alkalma. Hét gyötrelmes napjába, éjszakájába került, hogy lélekben keresztülverekedje magát a miértek útvesztőin: miért éppen most hívja Isten? Mi lesz a családjával, ha lemond a jól fizető állásáról? Hogyan lesz képes negyvenévesen iskolapadba ülni és elkezdni héberül, görögül tanulni? Na és a teológia fogadja-e? S ha megnyílnak is előtte a kapuk, vajon nem kezdi-e újra gyötörni a gonosz lélek, egészen az idegösszeroppanásig?

„Két dolog kristályosodott ki bennem – mesélte. – Az egyik: Isten nem fog megharagudni rám, ha nemet mondok. A másik: viszont többet nem fog újra hívni. Leginkább az utóbbi hatott. Alá kellett vetnem magam az Istentől akart időnek.” Ezért hát Schlattner beiratkozott a teológiára, s mint említette, egyszerre lett elsős a gyermekével, így év végén összehasonlíthatták bizonyítványaikat. Sőt akkoriban apja és a lánya együtt mehetett diákjeggyel a moziba.

A rossz nyelvek szerint Schlattner a teológiai végzettségével kettős áruulóvá vált. Először elárulta a polgári értékrendet, mert egy ideig a marxizmusnál keresett kiutat, azután pedig a kommunizmus áruulója lett klerikalizmusával.

Eginald Schlattner sorsa bőven kínált gyakorlati lehetőséget arra, hogy az élet hajtűkanyarjait kisebb-nagyobb horzsolásokkal, de bevegye, ez a legutóbbi azonban, népe és gyülekezete elvándorlása szinte lebénította. Mit is tehet ilyenkor a maroknyi maradék? Azt, amit a szerző könyvének már a 7. oldalán megvall: „Emlékeid paradicsoma biztos vár... törlés kizárva.”

A szerző tehát emlékezik. Ez formálódott könyvvé, ami az életesemények szempontjából persze csak a jéghegy csúcsa. Schlattner a *Fejlesztett kakas* című regényébe beleír-

ta magát és népe sorsát egy 15 éves fiatalember délutánjába, aki búcsúpartira hívta meg volt osztálytársait, amolyan kicsengetésre, ahogy Erdélyben nevezik. Miközben várja a barátait és ellenségeit, volt és leendő szerelmeit, egykori iskolatársait, németeket, románokat, magyarokat és zsidókat, idegesen kémleli az égen a sűrűsödő fellegeket. A sorokat olvasva mi is betársulunk a koravén kamasz izgalmába, s vele aggódunk, hogy nehogy elmossa a garden partyt a zivatar. Miközben Félixszel együtt várjuk a látogatókat, történeteket kapunk tőle. A „csak még annyit akarok elmondani” című bemutatkozó töredékekből azután a fejünkben, a szívünkben összeáll egy világ megannyi színével, érzéseivel, értékeivel és gondolataival. S miközben emlékezik, megsétáltat a bölcsőhelye körül (Fogaras), és megismertet személyes embergyűjteményével. Megidéz családi szokásokat és nagynénik véleményét, apai pofont, amelyet válaszul kapott arra a lelkes tervére, hogy a kis családi vaskereskedést árjásítsák. Beavat barátjával kötött vérszerződésébe, súlyos családi titkokba (menekült rejtegetése), könnyed nyári kalandjaiba, nemi és nemzeti identitás keresésébe, a jó és rossz közötti érzékeny elhatárolódásaiba. Ott vagyunk vele a konfirmációs órákon, miközben maga mindig kimarad a vallási elköteleződésből. A „Németország mindenek fölött” mozgalma, a Hitlerjugend ifjúsági vezért formál belőle. Azonban súlyos árat fizet érte: a rivalizálásban odavész a barátsága, sőt kis híján az élete is. Egyszerre akarja szeretetében ölelni a kiteszított zsidó származású Gisella Judithot és az ókirálysági, román hercegnőivadékot, Alfa Sigridet. Kifeszülni ekkora ívre szakadás nélkül lehetetlen.

Félix pedig mindent belead ebbe a vendégfogadásba, sőt még annál is többet. Az életét is. Mert ezen a délután nemcsak az osztálytársakban dülő fel nem dolgozott sérelmek csapnak össze egymással, hanem a rémületesen közel jövő front csapatai is. A sűrű, sötét fellegekből nemcsak eső hull a házra, hanem még bomba is. Hiszen ez lesz az a nap (1944. augusztus 23.), amikor Románia átáll, ezért éppen a néhány napja még szövetséges németek gyűjtik fel az évszázados német kúriát, akik egykor a karácsonyi díszvendégeik voltak. A kicsengetési táncos mulatságot légi-riadó szakította meg, s az ismerős vadászpilóták „biztos kézzel kaszálni kezdték” (563. o.) Félixék kertjét, s a golyószórók válogatás nélkül oltották ki zsidó, német és román fiatalok életét.

Kár, hogy a könyvben megírt drámai élt a regényből készült film eltompítja, s a befejezés egy kicsit elviszi a történetet a német fiú és a zsidó leány románca felé. A filmes záró képsorok életben hagyják a szereplőket, s „csak” a ház lesz a lángok martalékává.

A film nyilvánvalóan nem tudja visszaadni az írásmű sokféle rétegződéseit, az egy napba sűrített hallatlanul komplex világ történelmi drámáját. Schlattner mindezt olyan atmoszférateremtő képességgel teszi, hogy bennünk

is életre kelnek szereplői. Egyszerre vajúdik a kinti világ (mert működésbe lépett a történelem ítélőszékének gépezete) és a gyermekkor küszöbét átlépő fiatalok lelke. Az osztálytársak sokféleségében csak egyvalami közös: az, hogy mindnyájan „félnek az igazi élettől” (469. o.). Nem alaptalanul, hiszen a vendégségbe érkező fiatalok mindegyikénél ott lapult a „khakiszínű tokba bújtatott gázmaszk” (464. o.). Mindez jóval több, mint gyerekes szorongás az újtól: „Mi ez a páni félelem... Az idegtépő rémület szétárad minden porcikádban, összeszorítja a torkodat, keserű lepedékkel vonja be a nyelvedet... kiszívja belőled az életerőt. És egyszerre csak az egész világtól rettegsz: kozmikus félelem!” (542. o.) – fogalmazza meg Félix. De hát hogyan is tudnának közös nevezőt találni a fiatalok, amikor az úgynevezett kinti világban még a jövőt illető reménységek is harcban állnak egymással? Mert ami az egyiknek védelmezője, az a másiknak gyilkosa. „De csak jöjjenek az oroszok. Akkor majd titeket is utolér a végzet” – mondja a zsidó származású Gisella Judith édesanyja Félixnek, aki csak annyit tud erre kinyögni „Glückselig néni, maga édesanyám barátnője volt... Miért akarja, hogy bántódásunk essék?” (469. o.)

„Minden nyitott és összefolyik, a dolgok egymáshoz ütököznek a térben” (417. o.) – érzi meg ezt Félix. „Mert vannak idők, amikor jóval több erő szükségeltetik az életben maradáshoz, mint a lelépéshez” – válaszolja neki erre a regénybeli Próféta.

Össze lehet gyűjteni ezt a „több erőt” a gyermekkorból? A nagymama szerint „[b]oldogok a derűs élményt gyűjtögetők, mert ők a rettenetes időkben sem fognak elveszni” (533. o.). „Együtt vagyunk, és nagyon szeretjük egymást. Nemes lelkeknek illendő szépen élni és szépen meghalni” (522. o.) – mondja Alfa Sigrid a jelmezbál hevében, királynőként Félixszel az oldalán, akinek pedig megadatik a királyi öltözet szíve választottjával. Félix már úgy készült erre a délutánra, hogy tudta: „a párbaj kimenetele ebben a házban fog eldőlni” (463. o.). Legyőzte riválisát, a „Dolfiführert”, Hans Adolfot, egykori legjobb barátját, aki, amióta kinevezték vezetőnek, Alfa Sigrid szerint „csak az Esmének, a Mozgalomnak él. Teljesen bedilizett, képtelen normálisan viselkedni...” (546. o.). Félix megnyerte a kakasviadalt, és most átéli a pünkösdi királyság örömét: „Hagytam, hogy erőt vegyen rajtam az igazában megerősített, méltó helyét elnyerő ember bódulata.” (531. o.)

„Bizony, paradicsomi perceket élünk – bólintott a tiszteletes. – Olyan, mint a mennyországban: mozgalmas ünnep, csupa örvendezés, és jókedv, és túlcorduló öröm. A szeretet uralkodik mindenen felett. Mint a hetedik mennyországban” (532. o.) „Olyan nagy a szeretet, hogy az embernek kedve kerekedik itt helyben meghalni” (532. o.) – hangzik el, de ebben a felfokozott szeretetvágyban van valami a lefejezett kakas végvonaglásából. Ez a szimbólum refrénszerűen tér vissza a műben.

Félix gyermekkorának „...félteve őrzött emléke a téli

fénybe burkolózó áldozati kakas. Amint a szolgáló megmarkolja a nyakát, és letépi a fejét. A test kitépi magát a szorításból, és elkezd táncolni, vörös vércsíkot húzva maga után a szűz havon. Buján tekergő csigavonalak követik kéjtől megrészegült táncát, míg nem halálos boldogságában ernyedten aláhanyatlik.” (534. o.)

A mulatságra ugyanis hívatlanul egy fejvesztett kakas is „érkezik”, amelyet nem tudni, ki tett az ablakpárkányra. A házmesterné szerint „[e]gy fejvesztett kokas valósággal vonzza a rossz szellemeket a házhoz. Ha csak a fejét szegszik ki a kapura, az más, mert az elijeszti. De hát éppen az a bizonyos áldásos fej hibádzik.” (501. o.) Félix nagyapja szerint ez „...akár a világvégét is jelenthetné. Mert fej nélkül a kakas nem tudja a kukorékolásával elűzni az éjszaka sötétjét... Kukorékolás nélkül nem tud az új nap megszületni.” (501. o.) A Bibliát idézi: „Urunk és Megváltónk hajnalban kakasszóra fog eljönni hozzánk. De mi lesz, ha nincs kakas? Se kakas, se megváltás, elviszi az ördög ezt a világot!” (502. o.)

Vagy tán mégse? Mert van megváltás? Mi az, ami ebből Félixre vonatkozik? Önjelölt megváltóként valamit ebből már megélt, amikor Gisella Judithot meglátogatta. Ezért el kellett szenvednie volt barátja, a Hordenführer istenítélettel felérő büntetését, mert „megsértette” a német becsületet. „Megértettem valamit a többiekért elviselt szenvedésben rejlő megmentő és megtartó erőről, s isten angyalának barátságos jelenvalóságáról – írja –, miközben sikerült nyaktörés nélkül végigaraszolni a párkányon.” (270. o.)

Most ezen a búcsúestén, amely végsővé vált, amikor patogni kezdtek a lövedékek, Félix a választás poklában égett: a fiút mentse, volt barátját, vagy a lányt, Gisella Judithot? Aztán hirtelen megértette *Thomas Mann Varázshegyének* rejtélyes mondatát: „Az ember ne engedje beleszólni a halált a gondolataiba... Földhözragadtabban: egyszer mindenki soros. Nem érdemes a Jóistennel ujjat húzni.” (566. o.) Mer és tud nem választani. S mint aki megérett a halálra, pályáját befutva, küldetését elvégezve mondja: „Nyugodt szemmel figyeltem a repülő halált hozó nyomvonalát... Sorsom látása megnyugtató... Bensőmben megszólalt egy hang, a bizonyosság hangja: »Az vagyok, aki leszek.«” (566. o.) Tegyük hozzá: már a másvilágon.

Schlattner könyve lélekarang-kondítás. Mégpedig *Hemingway* értelmezésében: nem érdemes megkérdezni, ki ért szót a harang. Ha egyvalakit elveszítünk, mindnyájan vesztesek vagyunk. De a regény egyfajta történelemkönyv is a soknemzetiségű Erdélyről. Ahol, mint írja, „[n]émetül beszéltünk. Mindenki áhítatosan figyelt. Így volt ez Erdélyben, akkor is odafigyeltél, ha nem értetted a másik nyelvét. Mert Erdély nyelveinek otthonos hangzása volt a számunkra, akár az ünnepélyes templomi liturgiának.” (358. o.) Erdély azonban elválaszthatatlan az „odaattól”, a Balkántól. Mégpedig abban az értelemben, ahogy Schlattner írja: „A Balkán nem pusztán tájegység, a Balkán egyfaj-

ta magatartásforma, különleges életvitel.” (547. o.) Olykor olyan működésmóddal, amibe akár az is belefér, amit a román szlogen jelez: „színleljünk szenderegést, a többiek majd csak elalszanak” (215. o.).

A történelem megidézésekor a regény belső számadássá is válik: leszámolás a fasizmussal, vagyis az, ami a regénybeli Adolf Hanssal történik: „kiszabadul az eszme karmából, és újra ember lesz” (546. o.).

Egy másik síkja, mondhatnám hangszerelése a regénynek az a sajátos férfilíra, amely az apák és fiak érzésvilágát szólaltatja meg. Ami a számadást illeti, az írásmű ugyanakkor kőkemény teológusi gyászmunka is: halálszelídítési kísérlet. Mert „[c]sak az él igazából, aki lemondással elébe siet a veszteségnek” (163. o.).

Schlattnert a regényírás a „senki nincs körülöttem” magányosságából szabadította fel. Kimunkálta benne a minden szükséglet látónak ajtót nyitó befogadást. „Népem elvándorolt, de a harmadik világ ott toporog a küszöbön” – vallott legújabb missziójáról. Mert – mint ahogy Hidegszamoson a Koinonia-táborban mesélte – jóllehet egyfajta kódos büszkeséggel beszélt az őt meglátogató né-

met belügyminiszternek arról, hogy amikor Berlinben még csak békák kuruttyoltak, Európának ezen a felén már kőtemplomokban németül dicsérték az Istent. De az is tény, hogy az illusztris vendég üdvözlésére jobbra csak a romákból álló csapat sereglett össze, akik éljenzésük közepette járdaépítést követeltek a nevezetes látogatótól. Mert az új gyülekezet helyét most a kiüresedett házakban a regénybeli folyón túlról beköltözött roma lakosság tölti be.

Befejezésül idézzünk a regényből: „Az utolsó szó még nem mondatott ki – dörögte a tiszteletes –, mert az utolsó szó az Istené” (167. o.).

Amikor az ember leteszi kezéből a könyvet, kitörölhetetlenül benne motoszkál a kérdés: ki ez az ember, aki így ír, aki ennyire palástolatlanul, ingujjra vetkőzve rakja elének a történeteket? Posztmodern korunkban mer bibliai igékkel teletűzdelt szöveget közreadni, és tegyük hozzá: sikerre vinni. Mert Schlattner nem kommentál, nem sírángozik, csak egyszerűen megidéz, újrateremt egy eltűnt világot. Bennünket, olvasókat pedig megigéz. Foglyul ejt. Talán azért is tud így írni, mert e mögött ott van a saját, vargabetűs élete. Egy másik regény.

Imádkozz okosan!

Társasjáték a gyülekezetépítésről

BENCE IMRE

„Ki nem volt még szomorú, amikor üres templompadokat látott az istentisztelet alatt? Ki nem volt még szomorú amiatt, hogy nem tudott másokat megnyerni és elhívni a gyülekezeti közösségbe? S vajon gondolunk-e arra, hogy a lelkesen kívül másnak is feladata a gyülekezet építése?”

A játék abban adhat segítséget, hogy egy-egy gyülekezeti csoport, közösség átélje: minden adottságával szolgálhatja a gyülekezet építését.

Figyelem: ami a játékban könnyen megy, az az életben sok-sok odaszánást igényel! De olykor fordítva van: Isten Lelke megadja azt is, hogy ami a játékban nem sikerült, az az életben működni fog.

Isten építse a gyülekezet közösségét ezzel a társasjátékkal is!”

A fenti ajánlással adtuk közre azt a társasjátékot, amelyet az első alkalommal *Imádkozz okosan!* címmel láttunk el. A név rajta maradt, s talán egyre többen ismerik már.

Magamról

Játékos ember vagyok, és valahol olvastam egy Platónnak tulajdonított mondatot. Ez így szólt: „Többet megtudhatsz másokról egy mondat játék, mint egy év beszélgetés alatt.” A játék az életünknek olyan ajándéka, amelyben valóban kiteljesedhet az én, és amely által formálódhat a közösség. Ezért a gyülekezeti életben, az ifjúság körében és a gyermekek között végzett munkámban is fontos számomra az, hogy a tananyag átadásán túl a játék és a játékoság is legyen jelen a tanítás folyamatában. Én magam is szívesen játszom, ugyanakkor szívesen szemlélem a játszó gyermekeket, csodálom fantáziájukat és leleményességüket.

A játékról

A játék ötlete akkor született meg bennem, amikor egy másik, sokak által dédelgetett ötlet elhalt. Többen jöttünk össze évekkkel ezelőtt, hogy egy elektronikus, számítógépen, illetve interneten is játszható gyülekezetépítő játék

ötletét kidolgozzuk. Az ötlet szenzációs volt, csak éppen mindannyian annyira leterheltek voltunk, hogy a közös munkával nem jutottunk előbbre. Ekkor – mivel a számítástechnikához nem értek – fogalmazódott meg bennem az, hogy a gyülekezetépítést, amely a keresztyén közösségek missziói küldetéséből fakadó kötelessége, egy táblás játék formájában valósítsam meg. Egy olyan ötletet vettem alapul, amelyet elvileg minden gyermek ismerhet. A „Gazdálkodj okosan!” játékban mindenkinek arra kellett törekednie, hogy a saját lakását berendezze és a saját ügyeit – jól gazdálkodva – intézze. Ez a játék sok generációnak jelenthetett közös élményt, az pedig egyértelmű, hogy a játék során fejlődik a stratégiaalakító és a döntési képesség.

A játékot kezdetleges formában 2005 tavaszára készítettem el, amikor egy körülbelül 80 fős közösséggel egy gyülekezet számára szervezett hétvégén „teszteltem”. Ebben a formában még egy gyermektáborban (körülbelül 80 fő), majd egy ifjúsági csoportban (16 fő) játszottuk. Mindhárom alkalommal nagy élményt jelentett, és a résztvevők a nagyjából kétórányi játék után sem érezték magukat fáradtnak.

Ezek az alkalmakon mint játékvezető vettem részt, és a tapasztalatokat felhasználva alakítottam ki a mostani szabályokat. Időközben fiaim segítségével izléseesen kialakított kellékeket készítettünk. Egyelőre manufaktúrális módszerekkel készül a játék, ezért csak korlátozott példányszámban van forgalomban. A játékot minimum 4 fő játszhatja, de célszerűbb csoportosan játszani, a legideálisabb létszám 16 fő. De egy leleményes, jópofa játékvezetővel akár 80 fő is játszhatja. A feladatokat úgy alakítottam ki, hogy nemcsak gyermekek, hanem felnőttek is élvezhetik. A játékvezető a résztvevők tudásszintjéhez igazíthatja a feladatokat.

A játékot az evangélikus egyházközségek életét ismerve állítottam össze, de véleményem szerint a felekezeti különbözőségeket nem jelentenek akadályt a közös játékban.

Miről szól a játék?

A játékban 4 csoport versenyez egymással. Ők úgy alkotnak négy mini egyházközséget, hogy mindegyikükben 4-4 család van. Minden kis gyülekezetnek van egy temploma, és oda 25 fő jár vasárnaponként templomba. A játék feladatainak teljesítése közben arra kell törekedni, hogy minél többen legyenek a templomban. Az a csapat nyer, amelyik bizonyos idő elteltével a legtöbb gyülekezeti taggal rendelkezik. A versenyben közrejátszik a véletlen is, hisz a dobókocka „forgása” határozhatja meg azt, hogy ki melyik mezőre lép és milyen feladatot kap. A gyülekezetek feladata nem a pénzügyítés, hanem az emberek „megnyerése”, de olykor a gyülekezet pénzügyi helyzete segíthet abban, hogy mások számára vonzóbb legyen a gyülekezet, a templom és a közösségi élet.

Miért játszhatjuk?

Egyrészt azért, mert a játék közben jól szórakozhatunk. Erről sem szabad megfeledkezni. A keresztyén közösségek jókedvű, derűs közösségek! Mégis sokszor inkább mogorvaság, fénytelenesség és komorság ül a keresztyén közösségek tagjainak arcán. A játék derűssé tesz. A játékban mindig a gondtalanságot élhetjük át. Mert amikor játszunk, akkor semmi sem megy élesben. Az élet gondjai, a feladatok, a tennivalók, a harcok, a veszteségek és a hiányok ilyenkor eltörpülnek. S aki az életben sok hiányt szenved, vagy többször érzi magát vesztesnek, az a játékban lehet nyerő, sikeres. Ezért nem szabad „vérre menő” versenyt generálni. A játékvezető nagyon jó hangulatot tud teremteni a játék közben.

A hagyományos táblajátékok egyfajta reneszánszukat élik, mégis azt tapasztalom, hogy nagyon sok családban nincs igény a társasozásra, a közös játékokra. Ezért a gyülekezeti közösségek ebben az igényébredésben is missziót végezhetnek. Az elektronika terjedésével az elmagányosító játékok tömege zúdult a fiatalokra és a gyermekekre, s ez gyakran a kifejezőképességüket, kommunikációjukat is erősen visszaveti. (A magatartászavarokról nem is beszélve.) Ez a játék tehát a monitor elől elszakított nemzedékek „regenerálódásában” is segítséget nyújthat.

A játék közben sok mindenre fény derülhet. Pl. a résztvevők lelkeségét, lelkületét is megismerhetjük a játék közben. Tanulságos volt, hogy egy – a hittanórákon általában – szótlan, csendesén visszahúzódó gyermek mennyi igét tudott idézni játék közben. A hittanórákon alig lehetett belőle valamit kihúzni. Itt azonban ő „mentette meg” a csapatát.

Alkalom van a játék során különféle képességek tesztelésére is, hisz a játékban lehet, sőt kell énekelni vagy beszélni, rövid imádságot írni stb. Az is kiderülhet, hogy a gyülekezeti tagok között sokan vannak olyanok, akik a gyülekezet életének alapjaival sincsenek tisztában. Pl. nem tudják, hogy miből él az egyház, vagy a gyülekezetük területén milyen kis közösségek, csoportok, bibliakörök vagy szolgáló közösségek működnek.

A játék fő célja azonban az, hogy a résztvevők ráeszméljenek: a gyülekezet életének elsődleges feladata, létének értelme a misszió. Nem lehetünk sohasem megelégedve azzal, hogy mi már járunk templomba, és részt veszünk a gyülekezet életében. Ha a környezetünkben, az ismerősi körünkben, az osztályunkban, vagy a házunkban vannak még olyanok, akik nem tartoznak a gyülekezethez, igenis felelősek vagyunk azért, hogy megszólítsuk őket, hívogassuk őket. S a gyülekezet nyitottságát is segítheti a játék. Sokszor tapasztaljuk, hogy a kialakult körök, csoportok jól érzik magukat egymással a gyülekezeten belül, de új tagokat nehezen integrálnak. Az lenne a jó, ha mindenki, aki a játékban részt vesz, ráébredne arra, hogy a keresztyéneknek és közösségeiknek nyitottá, másokat megszólítóvá és másoknak Isten dolgairól beszélővé kell lenniük.

A játék elsődlegesen tehát azt szeretné felismertetni, hogy az életünk sok-sok hétköznapi szituációjában is lehet a gyülekezet épülésére gondolni. Ezzel azt a célt szolgálja, hogy mindenki, aki belemelegszik a játékba, többé ne úgy gondoljon az egyházra, gyülekezetre, mint egy – a vasárnap-i istentisztelettel, misével – kipipálható szabadidő-tevékenységre, hanem úgy, mint egy élő közösségre, amelyben neki is van feladata, s olyan sokrétű szolgálat teheti teljessé a gyülekezet életét, amelyben mindenkinek lehet szerepe.

Játsszunk!

A hitoktatásban a játék fontosságát senki sem vonja kétségbe. Azonban elsődlegesen a szerepjátékokra gondolunk, azokra a játékokra, amelyekben a gyermekek azonosulnak egy-egy bibliai szereplővel és átélik annak érzéseit és megpróbálják a gondolatait kitalálni. Ezeknek a személyiségformáló játékoknak is nagy szerepe van a hitoktatásban és az egyéb gyermekmunkában. Én magam például a konfirmációs oktatás végén használom már évek óta azt a módszert, hogy az úgynevezett konfirmációs vizsga szá-

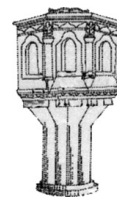
raz számonkérése helyett egy, a tanítást is magába foglaló színdarabban mutatjuk be a gyermekekkel a tanultakat.

Az *Imádkozz okosan!* játék más jellegű. Igaz, itt is átélhetik azt a résztvevők, hogy ők is misszionáriusok, és tehetnek valamit a gyülekezetért, de ebben nem szerepet kell játszaniuk, hanem mintegy modellezik a gyülekezeti életet. Ezek a modellezések hallatlanul fontosak. Ahogy korábban is írtam, a modellezés felszabadít, mert még nincs végzetes következménye a rontásnak (nem fog összedőlni vagy kiürülni a templom, ha rosszul oldják meg a feladatokat!) S mégis átélik, hogy lehet olyan az életünk, ami miatt eltávolodnak néhányan a közösségből, s lehet olyan, amelyekkel másokat megnyerhetek. Ezért egy jó játékvezető okosan vezetheti a játékosokat, a hittanos csoport tagjait vagy az ifjúsági közösség résztvevőit vagy éppen egy felnőtt csoportot arra, hogy az Isten ügyéről felelősen gondolkodzanak, és ügyéért felelősen tegyenek.

Isten országának építése, épülése az elkötelezett, hitben az Istenhez ragaszkodó és az egyház közösségében a Krisztushoz ragaszkodó keresztyének által mehet végbe.

Ehhez segítséget nyújthat ez a játék és több játékos hittanóra, közösségi alkalom is.

A gyülekezet hagyatékait kaptad!	Imádás órája van!	Rövid biztronsághíveket kell tartanod a bibliaórán!	Az önkormányzattal tárgyaltál!	Táborba készültél!	Az utcán találkozol egy régi ismerőssel!	Megkaptad a fizetésed!	Ittfejlesztést vállaltál!	Az osztálytársaidat el tudod hívni az ifi órára!	Teljeskörű szorult a templom!
Meglátogattál egy nénit, aki vizsgálatásra szorult, adományt küldött a gyülekezetnek!	Imádkozz okosan!							Evi egyházfenntartókat fizetted!	
Gyermeked konfirmációs órára járatod!								Az utcán találkozol egy régi ismerőssel!	
Jelentkeztél az énekkari szolgálatra!								A szegényeknek készítek csomagokat!	
Bibliaóra készült!								Az utcán találkozol egy régi ismerőssel!	
Elromlott a templom fűtési!	Megszervezed a gyülekezeti kirándulást!	Az utcán találkozol egy régi ismerőssel!	Templomba mész!	Megírtál egy pályázatot!	Meglátogattál egy nénit!	Bibliaóra mész!	Megérkezett a nyugdíjad!	Imádás órája van!	Indulás

Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap

Jn 5,45–47

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

Az egyházi év ünnepi időszaka után a nyári hónapok vasárnapjaira gyakran tekintünk úgy, mint a nyári szünetben csendesen megbúvó vasárnapokra, amelyeket majd a szeptemberi tanévkezdés ráz fel újra. A Szentháromság ünnepe utáni 1. vasárnap igehirdetési textusa azonban elég komolyan szembesíti az igehirdetőt és a gyülekezetet is az éber igehallgatás szükségességével.

Jézus szavai ott és akkor népe írástudóinak szóltak. Az Írás tekintélye, az isteni szó forrása, az ígéretek beteljesedése döntő kérdések voltak a zsidóság Istennel való kapcsolatában. A mai igehirdető és igehallgató a most felénk is elhangzó jézusi szavakban meghallhatja a 21. századi valóságoságnak és az élet értelme hamis iránykeresésének kritikáját. Legyen erőnk arra, hogy a helyes utat nehezen találó igehallgató meglássa még a negatív formában megfogalmazott biztatásban is az Isten féltő szeretetét és az élet valós reménységét!

Exegetikai gondolatok

János evangéliumának 5. fejezete a bethesda-i szombatnap gyógyítással kezdődik. A gyógyítás csodája után a zsidók elkezdik üldözni Jézust azért, hogy mit tett, mikor tette és kire való hivatkozással cselekedett. Jézus válaszából egy védőbeszéd bontakozik ki, amely a fejezet végére már vádbeszéddé válik. De a vádló nem Jézus. *Bolyki János* magyarázata

szerint¹ Jézus a Bíró, akinek az eljövetele, élete és szava már megítéli az ember Istenhez és az ő szavához való hozzáállását.

Jézusnak nem kell vádolnia senkit – amit mond, azok tények és maga a valóság. Isten emberré létele, a megtestesülés hozzánk, emberekhez való közelsége világosságra hozza mindazt, ami az ember szívében rejtőzik. Egyszer egy nép már elindult egy úton, közel jött az igazság, és a zsidók számára ezt Mózes prófétai személye fémjelzi. Mózes szava, amely egyben az írott Törvény szavát is jelenti, kiindulópont a zsidóság számára. Mózes az Istennel létrejött kapcsolatuk letéteményese, aki életével és küldetésével járulhatott hozzá a zsidóság mélyen vallásos hitéhez. Mózes egy út kezdetét jelezte, és az egész Ószövetség, a történeti és prófétai események és ígéretek az út folytatását hordozták magukban. A hit emberi oldalról való kisajátíthatósága azonban hamar megjelent. A mózesi indulás sokak számára már a megérkezést is jelentette, és nem látták az út folytatását és beteljesedését Jézusban és megváltói munkájában.

János a zsidókkal kialakult vitában megjelenő krízishelyzetet jogi kifejezésekkel írja le. Bolyki János felhívja a figyelmet a κατηγορέω igére, amely azt jelenti: „vádolni”. *Karner Károly* exegézise² is rámutat arra, hogy akit itt Jézus vádlónak nevez, arra az ószövetségi nép védőként, közbenjáróként, legfőbb „ügyvédként” tekint. Jézus valláskritikája kiterjed azokra is, akik vallásosságukkal olyan mezsgyét vonnak maguk köré, amelyet nem engednek alakítani, formálódni, ezért berögzült, rugalmatlan hitté válik az életükben.

Ha a zsidó vezetők Mózesben az ígélet Isten által való alakításának a lehetőségét látták volna meg, hitükkel megértették volna, hogy Mózes előképe mindannak, amit Jézus hozott el

¹ Bolyki János: *Igaz tanúvallomás. Kommentár János evangéliumához.* 166. o.

² Karner Károly: *A testté lett Ige.* 93. o.

a világba. Ha most Jézusnak nem hisznek, ha hit és elfogadás helyett inkább megölni akarják, akkor a hitük logikája is felborul. Akkor Mózes sem az számukra, aminek Isten adta és küldte. A Jézusra mutató tekintély helyett Mózes az idő előtt lezárt és rugalmatlanná vált hit letéteményesévé lett csupán. Ezért „minden elolvasott, de nem hittel fogadott krisztológiai vonatkozású szentírási hely: ítélet az olvasóján”.³

A hit melletti vagy elleni döntéshelyzet világít rá az itt tetten érhető egyre nagyobb ellentétre Jézus és a zsidók között. Az ellentétben azonban látnunk kell, hogy mi az alapja a mélyülő konfliktusnak. A „zsidóság, zsidók” kifejezés nem statikus vagy homogén elnevezésre vagy karakterre utal. Az ott és akkor kialakuló tragédia hátterében nem nemzeti vagy más alapon álló ellentét húzódik. Jézus elfogadása vagy elutasítása a kérdés.

A textus második és harmadik mondatában négyszer szerepel a „hinni” ige. Az első mondat vádját, a reménység hibás diszpozícióját a hit kontextusában kell látnunk. A sok negatív mondatrész, a kérdések mind a hit meglétére kérdeznak rá. Kinek hiszünk, kiben látjuk meg a hit forrását, és hogyan engedjük életünkben is kibontakozni a hit mindent átjáró és formáló erejét? János evangéliumának szövegkörnyezetében Jézus és a zsidók konfliktusában jelenik meg a hit kérdése. A mai olvasó és hallgató az Istentől való alapvető elidegenedettséggel fájdalmas kontextusában találja magát szembe a problémával: milyen szerepet kap a kereszthen formált és a feltámadásban új életet adó hit szekularizált, miszticizált, relativizált és a szabadosságot hamis értékévé magasztaló korunkban?

Az igehirdetés felé

„Ez a nép csak szájával közeledik hozzám, és ajkával dicsőít engem, de szíve távol van tőlem.” (Ézs 29,13)

Igehirdetőként gyakran szeretünk konkrét és rövidre zárt párhuzamot vonni a bibliai kontextus és korunk valósága között. Jézusnak a zsidó írástudókkal folytatott konfliktusában azonban érdemes figyelni egy komoly különbségre. Jézus úgy hivatkozik Mózesre és arra a prófétai küldetésre, amelyet Mózesen és a többi prófétán keresztül maga Jézus teljesít be, hogy komoly háttértudással rendelkeznek azok, akik őt hallgatják. A tudásuk meglenne ahhoz, hogy Jézus mondanivalóját megértsék. A probléma abban van, amit Ézsaiás is megfogalmaz: a szívükkel van a baj.

Ehhez képest nekünk látnunk kell azt, hogy korunk spirituális zűrzavarában sokaknak tudása sincs arról, hogy milyen tekintélyre, milyen háttértudásra hivatkozunk akkor, amikor hitről, Istentről, Jézus Krisztusról beszélünk. Reménység szerint nem csupán olyanok hallgatnak bennün-

ket, akik állandó templombajárók, hanem üzenetünkkel olyanokat is elérünk, akik számára az igehirdetés tanítói jellege elengedhetetlenül szükséges lesz ahhoz, hogy valós képet kapjanak a textus üzenetéről, és megsejtsenek valamit arról, hová és kihez érdemes az embernek tartoznia, mi-
ben és kiben érdemes hinnie. Ehhez azonban időre és türelemre van szükség – igehirdetőként és igehallgatóként is. Nem lehet a vallást, a hitet emberi határok köré beszorítani.

Mózes az isteni üdvtörténetben az út elejét jelentette. A nép, az ember azonban szoros korlátok közé szorította be Mózes szerepét és az istenhitet. Ehhez a folyamathoz hasonlóan még az elkötelezett, mélynek tűnő hívő keresztyén élet is válhat merev határok közé szorított, rugalmatlanságáról híres vallásossággá. Mindezzel persze titkon vagy kevésbé titkon tisztában vagyunk, de mindenképpen szeretjük ezt nagyobb egységekre – gyülekezetre, egyházra, keresztyénségre – kivetíteni, hogy elkerülhessük személyes felelősségünket. Mi vajon milyen mértékben vagyunk követői Jézus önfeláldozó hitének? Mi szabjuk meg határát hitünknek, vallásosságunknak – komfortérzésünknek – megfelelően, vagy pedig Isten Lelkének életformáló ereje alakítja az életünket, és ha szükséges, tesz bennünket rugalmassá, megújulttá, változásokra nyitottá és befogadóvá?

Hinni Jézus szavában – az ünnepek után Jézus több szava is visszacsenghet fülünkben. Szavak az utolsó estén, az imádság szavainak vérverejtékes cseppjei, a kereszthen elhangzó utolsó szavak, a feltámadott és az Atyához tartó úton elhangzott reményteljes szavak. Olyan könnyen veszítjük el ezeknek a szavaknak az erejét kényelmünk, lustaságunk, érdektelenségünk, közönyünk miatt. Nem keressük Isten igéjét, nem állunk elébe, kizárjuk az életünkéből, és elhalványulnak a szavak. Csak az üres vallásosság marad, amelyet nem ráz fel nap mint nap az életünkért hozott áldozat és a mindennapi élet kereszthordozása közben felragyogó reménység tragédiája és szépsége. Nem élünk az istentiszteleti liturgia lelkigondozói lehetőségével, az elcsendesedés gondolatokat és érzelmeket helyretévő képességével, az isteni ige életünknek utat mutató erejével, nem élünk a hit forrásával és ajándékával. Csodálkozunk azon, ha Jézus szavai akár még negatív kritikával is, de megállítanak bennünket és szembesítenek életünk és hitünk alapvető kérdéseivel?

Mert egy dolgot még meg kell látnunk ebben a textusban: Jézus szavai nem a múlttal akarják az életünket még szorosabbra fogni. Jézus élő Úr, és ő most szeretné velünk a kapcsolatot kialakítani, most szeretne nekünk konkrét, átélhető tapasztalatot és tudást adni Istentről. Minden múltbéli utalás, minden prófécia és írás az ígéretről a mát, Isten jelenbéli cselekvését helyezi új megvilágításba. Jézus nem a múlt egy alakjának újjáéledése, nem egy régi kép megelevenedése. Jézus maga a beteljesedés, az élet radikális megújulása, az Igéjében és cselekvésében megismerhető Isten életújító valósága.

³ Bolyki, 167. o.

Tallózó

„(...) az egész írás, tehát az Ótestamentum is és a Törvény is Krisztusra mutat (5,39b.46c), s ezáltal az »istenkapcsolatot« (...) az egyedül helyes útra állítja. (...) a megváltó Úr Krisztus nélküli kegyesség (= törvényvallásosság) nem visz üdvösségre; akkor sem, ha mégoly buzgón »tanulmányozzák« is az írásokat. »Eredményt« ugyanis nem a buzgalom hozza, hanem Jézus maga teremti meg. (...) Igazi írásértésre nincs más »esély«, csak az Úr Krisztus és a keresztye.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Jézus itt nem utal egyetlen konkrét igeszakaszra sem (vö. 1Móz 3,15; 22,18; 49,10; 4Móz 24,17; 5Móz 18,15) vagy bármilyen konkrét előképre (mint a hűsvét, a manna, a kőszikla, az áldozatok vagy a főpapság). Egyszerűen azt vallja, hogy az Ószövetség világosan őreá mutat.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Mózes, a nép közbenjárója vagy »vigasztalója« (*synergos*; *paraklétos*) hirtelen vádlóvá lett.” (*Jeromos Biblia-kommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Az Istentől számunkra nyújtott, de általunk fel nem használt alkalmak, a hívogatóan felkínált, de hittől el nem fogadott ajándékok egyszer mind ellenünk vallhatnak! (...) Már előbb eltévesztették az utat. Már a kezükben levő régi Írásokra sem hallgattak. (...) Régi, észre sem vett hibákban rejtőzhetik a vád, amely majd megszólal ellenünk. (...) Jézusnak ez a figyelmeztetése mégis azt jelenti, hogy ő lesz a vádló. A régi Írás bizonyágtétele mögött is ő rejtőzött valójában, s aki azok iránt engedetlen volt, máris övele fordul szembe.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„(...) nem fogja vádolni ellenfeleit az Atyánál. Ő nem vádló, hanem a Bíró lesz! A nép vallási vezetőit Mózes vádolja már most (...), akiben reménykedtek. [»Az írástudók, az Írásban való minden jártasságuk ellenére is 'írástudatlanok'.« (Kiss S., 109.)] (...) Mózes nemcsak azért fogja vádolni a Jézussal kortárs zsidó vallási vezetőket, mert nem hittek Jézusnak, hanem mert neki sem hittek. (...) Mert minden elolvasott, de nem hittől fogadott krisztológiai vonatkozású szentírási hely: ítélet az olvasóján.” (Bolyki János: *Igaz tanúvallomás*. Osiris)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*énrólam írt ő*)

„...lehetetlen és abszurd, hogy az Ószövetséget ne úgy értelmezzük, mint a végleges kijelentés konkrét és páratlan előkészítését, hanem mint magának a végleges kijelentésnek a dokumentumát, mint egyfajta elővételezett Újszövetséget. (...) A keresztyén egyház a végleges kijelentésen

alapul, és folyamatos elfogadással, értelmezéssel és megvalósítással fogadja be azt.”

Paul Tillich (1886–1965) evangélikus teológus, filozófus

„Jézus Krisztus az új Mózes, aki beteljesítette a törvényt. „A törvény végső célja Krisztus, aki által minden hívő meggyógyul.” (Róm 10,4).

A közvetítő. Az újszövetségi Szentírás csak Jézusról és Mózesről mondja azt, hogy közvetítő! „A törvényt Mózes által kaptuk. A kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által valósult meg!” (Jn 1,17) Mózes mint szolga volt hűséges – Krisztus mint fiú áll háza élén. (Zsid 3,5–6).

Mint tanító: Isten nevében beszél. Mint igazi próféta, ő Isten szája, ő tanítja meg a néppel a törvényt, és ő tanítja meg a népet arra, hogyan kell a törvényhez igazítani életüket.

Mint szabadító. Feladata ez: véget kell vetnie annak az elnyomásnak, amely megakadályozza a népet abban, hogy Istennek megadja a tiszteletet. Ezt a saját erejével nem képes megtenni. Isten nyújtja ki hatalmas kezét.”

Végshető Dániel: Katekézisek

(*ha hinnétek Mózesnek*)

„Lemond az igazságról, aki megnyugszik abban, amelyikben él.”

Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704) francia egyházi író

(*az én beszédeimnek hogyan hinnétek?*)

„...egy tekintélyen alapuló igazság elfogadása – még ha önmagában véve van is szellemi és erkölcsi tartalma – végeredményben nem állja útját a szkepticizmusnak. A gondolkodás nélkül, vakon elfogadott igazság előre aláaknázza a szellemi életet.”

Albert Schweitzer (1875–1966) német teológus, orgonaművész, orvos

(*akiben ti reménykedtek*)

„Minél mélyebb a kegyesség, annál igénytelenebb az érzékfeletti megismerése tekintetében. Olyan, akár az ösvény, mely a hegyek között kanyarog, de sohasem kúszik fel a csúcsra.”

Albert Schweitzer

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Jézus alapvetően nem vádolni, hanem védeni akar bennünket. Mózes az igazi vádlója azoknak, akik a törvény teljesítésére koncentrálnak.

A körülállók még mindig nem ismerték fel Mózes törvényéből, hogy Jézus a Messiás. Ha hinnének Mózesnek, akkor Jézusnak is hinniük kellene.

Mózes vádjai csak addig igazak ránk, amíg el nem fo-

gadjuk Jézust, mert Jézusban megszűnik a vád ellenünk. Mi már a kegyelem alatt vagyunk.

Aki őszintén keresi Istent, az megtalálja. Voltak, akik elfogadták Mózeset, és voltak, akik ellene is fellázadtak. Ugyanígy van Jézussal is. Mi a helyzet kulcsa? Ne tekintsünk úgy magunkra, ahogy mások látnak minket, de ne is úgy lássuk magunkat, ahogy egyébként önmagunkra szoktunk tekinteni. Úgy tekintsünk magunkra, ahogy Isten beszél rólunk. Nem szabad az emberek ítélete és véleménye alatt látni magunkat, mert abból biztos, hogy Mózes és Jézus félreértelmezése fakad.

Jézus rámutat, hogy igazából Mózesben sem hisznek, ezért nem tudnak benne sem hinni. Hiába állítják, hogy számukra Mózes a kiindulópont, mert ő éppen Jézusra mutat.

A 45. és 46. vers a mélyen hívő zsidóknak szól, akik a törvényt be akarják tölteni, és így kerülnek szembe Jézussal. A 47. vers nekünk szól, akik már nem vagyunk az Ószövetség alatt. Ha nem hisztek Mózesnek, nekem sem tudtok hinni – mondja Jézus. Az Ószövetség és Újszövetség együtt mutatják fel Jézus szerepét.

Az Ószövetség Isten kinyilatkoztatása Mózes és a próféták által. Az Újszövetségben Jézus nyilatkoztatja ki Istent. János evangéliuma ezt az összhangot emeli ki.

A reménytelenség teszi lehetetlenné Jézus felismerését. A tanítványok és a farizeusok látták és hallották Jézust, mégsem ismerték fel benne Isten Fiát. Az emmausi tanítványok is látták és hallották Jézust, mégis csak a kenyér megtörésekor lesz világossá számukra Jézus személye. Mi sem ismerjük fel őt sok esetben a szomorúságaink és reménytelenségeink miatt. A Biblia olvasásakor ma is komolyan kérni kell Isten Szentlelkét, hogy lássuk és értsük meg az ő üzenetét.

Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap Mt 23,37–39

Igehirdetési előkészítő

A Krisztus-év egy újabb vasárnapjához érve

A Szentháromság utáni vasárnapok ógyházi perikópa-rendjének van egy belső logikája: Isten hívását hangoztatja különböző helyzetekben és embereknek. Mintha az „ünnepi félévet” lezáró Szentháromság ünnepe után ezt akarná hirdetni: az, aki mindent elvégzett üdvösségedre, most téged hív és válaszodra vár!

Exegetikai megjegyzések

Igénk párhuzamos helye Lk 13,34–35-ben található. Megváltónk Jeruzsálemet sirató szavai itt szinte szóról szóra megegyeznek textusunkkal. Különbség csupán Jézus szavainak elhelyezésében található: míg Lukácsnál útban Jeruzsálem felé hallhatjuk szavait, addig Máténál már a jeruzsálemi bevonulást, majd a farizeusokkal folytatott vitát követően tulajdonképpen a nagyheti események nyitányában hallható. Ez az időbeli elhelyezés Máténál sajátos és (véleményem szerint) fontos hangsúllyal egészíti ki az eseményeket: Jézus *mindvégig* féltő szeretettel várta népe hozzá fordulását, még a passióút kezdetén is fájó szívvel gondol rájuk! Alapigénkhez kapcsolódik tartalma szerint egy másik evangéliumi részlet is: Lk 19,41–44, ahol Jézus szó szerint megsiratja a várost. Ritka alkalmak egyike, amikor az evangéliumok Isten Fiának könnyeiről beszélnek. Az elutasítottság kifejezése itt egy másik szófordulattal jelenik meg: „*nem ismerted fel meglátogatásod napját*”.

„...*ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit*”: A fiókáit védő anyamadár képe az Ószövetségben is előforduló, gyönyörű kifejezése Isten oltalmazó szeretetének: „...*mint mikor a sas kirebbenti fészket, és fiókái fölött repdes, kiterjesztett szárnyára veszi, evezőtollán hordozza őket.*” (5Móz 32,11) „*Mint repdeső madársereg, úgy oltalmazza a Seregek Ura Jeruzsálemet: oltalmazza és megmenti, megvédi és megtartja.*” (Ézs 31,5) „*Mily drága a te szereteted, Istenem! Szárnyad árnyékába menekülnek az emberek.*” (Zsolt 36,8) E. Schweizernek egy érdekes megjegyzése szerint a zsidóságba betértekről mondták: „a Sekina (az Úr dicsőségének jelenléte) szárnya alá vonta őt”. Jézus ezt a hasonlatot használva egyértelműen a Seregek Ura nevében szólal meg. Őbenne eljött, megtestesült az emberkereső, féltőn szerető Isten.

„...*elhagyatott lesz a ti házatok*”: E kifejezés alatt értjük magát a várost, az életet is, de legvalószínűbb, hogy a templomra utal. A szenvedő szerkezet sejteti, hogy Istentől elhagyott. Ez már maga az ítélet: a Jézust megvetők, őrá hallgatni nem akarók tragikus módon magukat fosztják meg Isten áldásától, védelmétől.

„*Áldott, aki az Úr nevében jön*”: Az Isten Fiának fájdalmas vallomása végén érdekes módon egy reménysugár jelenik meg: mondani fogja még Jeruzsálem a felismert Messiásra az áldást! Talán Jézus második eljövételére kell gondolnunk, és az addig bekövetkező – emberileg talán lehetetlennek tűnő – változásra, Izrael megtérésére. Pál ezt a reménységet ismerve írja a Róm 11,25–26-ot. A mondat eredetileg a templomba érkező zarándokokat köszöntő korabeli liturgikus mondat is volt.

Jézus még mindig siratja Jeruzsálemet – ez megdöbbentő! A Máté elbeszélése szerinti helyzetben mi talán már rég azt mondtuk volna: elég! A Mester helyében talán a legtöbben már nem tudtunk volna szeretettel gondolni Jeruzsálemre. Annyi jel, bizonyíték után még mindig keményszívű ellenállást tanúsítanak a vezetői? Akkor valóban „viperák fajtája” és „meszelt sírok” ők, és egy könnycseppet sem érdemes hullatni miattuk – mondanánk. De nem sokkal különb maga a nép sem, hiszen már látható a sekélyesség és az állhatatlanság: a virágvasárnapi „Hozsánna” után hamarosan a „Barabbást!” kiáltás fog visszhangozni. Nem érdemelnek még egy fájó sóhaj sem – és Jézus mégis siratja őket! Nem önmagát, hanem az embert. Nem szűnik meg féltő szeretettel tekinteni Jeruzsálemre, még a nagyheti borzalom nyitányában sem akar lemondani népéről, de fájó szívvel veszi tudomásul, hogy népe már döntött vele kapcsolatban: nem fogadják el őt.

Valaki azt kérdezte tőlem nemrég, félelemtől remegve: előfordulhat-e, hogy Isten lemond rólunk? Bár döbbenetes, de ha jobban belegondolunk, sokakat érintő, többünket „megérintő” kérdés ez. Péteres hűtlenségeink, tamásos hitetlenkedéseink után, farizeusi kétszínűségeinket belátva vetődik fel a teljesen logikus kérdés: nem lehet, hogy Isten esetleg felhagy a velünk való fáradozással? Nem lehet, hogy egyszer elhalványodik megváltói szívében az irántunk való odaadó szeretet? Érthető lenne, bár pokolian félelmetes dolog... Mai igénk azt a zavarba ejtő, minden logikát felülíró jó hírt hozza számunkra, hogy ő nem hajlandó lemondani rólunk: nem szűnik meg szeretni az őt keresztre kívánó Jeruzsálemet sem! Ugyanakkor meghagyja a súlyos kérdést számunkra: mi hajlandóak vagyunk-e hallgatni hívó, életet mentő szavára?

Jézus a maga hűségét egy egyszerű, mégis szép, vallo más értékű hasonlattal mondja el: „Hányszor akartalak összegyűjteni, mint tyúk a kiscsibéit...” Talán azért olyan emlékezetes ez a néhány mondat, mert egészen gyengéd szeretetét fejezi ki ezzel. Mint a tyúk a kiscsibéit – ez a különös indulat, amelyet talán Isten „anyai szeretetének” nevezhetnénk. Igen, az Úr így is tud ragaszkodni hozzánk! „Ahogyan az anya vigasztalja fiát, úgy vigasztallak én titeket” (Ézs 66,13) – hangzik az Ószövetségben, s most Jézus szavain át ugyanez a gyengédség szólal meg.

Túróczy Zoltán utalt rá „Tyúkanyóbeszéd” című prédikációjában, hogy az anyamadar többféle hangon próbálja összegyűjteni kiscsibéit. Van úgy, hogy etetni akarja őket, máskor a vihar elől próbálja menekíteni, és van úgy, hogy az égen megjelent ragadozó madár elől akarja elrejtetni őket. Valóban, Jézus sokféleképpen szólongatja az embert. Hangzik hívása, mert táplálni akar igéjével, mert a megbékélés menedékét akarja adni, de legfőképp azért, hogy hangja egyenesen a lecsapni készülő veszedelemtől, a kárhozattól és haláltól mentsen.

Meghökkenítő a kép, amely a történelemkönyvek lapjairól hirtelen felbukkan: bő három évtizeddel később – azután, hogy Jeruzsálem népe nem akart Jézushoz menekülni – valóban megjelent egy fenyegető „ragadozó”. Titusz hadvezér felvonultatta seregeit Jeruzsálem köré, és valóban ott sorakoztak a római hadijelvények tetején a sasok, hogy azután kérlelhetetlen éhséggel, ragadozó szellemmel lecsapjanak, és mindent elpusztítsanak. Jézus szavára hallgatva békességre talált volna a „békesség városa”. Jézushoz menekülve üdvösséget, ráadásul nemzeti egységet is találhattak volna...

A Megváltó Jeruzsálemet sirató szavaiban egyszerre van ott a mindvégig féltő szeretettel kiáltó Úr és a döbbenetes lehetőség, hogy elutasítva őt a pusztulás valósága marad csak az ember számára. Hívó szava, fájdalomra népe iránt mintha ezt üzenné: még mindig szólítalak, mert nem vagyok hajlandó lemondani rólad, te kemény szívű, te önfejű, te bizalmatlan ember! Jeruzsálem sorsa pedig az intő példa: van a kegyelemnek ideje, muszáj megragadni!

SEFCSIK ZOLTÁN

Felhasznált irodalom

Schweizer, Eduard: *Das Evangelium nach Matthäus*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1973.

Pröhle Károly: *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1991.

Isten embere. Túróczy Zoltán evangélikus püspök. 2. köt. Budapest, Mevisz, 2002.

David Guzik's Commentaries on the Bible – Matthew & Luke
<http://www.studylight.org/com/guz/view.cgi?book=mt&chapter=023>

<http://www.studylight.org/com/guz/view.cgi?book=lu&chapter=013>

Tallózó

„(..) elkerülhetetlen az ítélet: Jeruzsálemnek el kell pusztulnia. De amikor az egész világ, maga a nép és fiai is úgy tekintenek Izráel sorsára, hogy »nincs tovább«, akkor hangzik el Isten utolsó szava: az engedetlen nép megtér.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„A beszéd azzal zárul, hogy Jézus elhagyja a templomot, amely »mostantól fogva« akkor is »üres« lesz, »puszta« marad, ha zsúfolásig megtölti is a gyülekezet, és ha minden talpalatnyi helyet elfoglalnak is a kultuszi kellékek! Az úr végleges.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A megtért prozelitáról azt mondták: a sekina szárnya alá került. A sekina a szentek szentjében a frigyláda, felette kérubok állanak kiterjesztett szárnyakkal. Gyönyörű kép az Isten reális jelenlétéről és általmazó szeretetéről. Jézus is így akarta egybegyűjteni Jeruzsálemet.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A »házatok« kifejezés jelentheti a városukat is; valószínűleg ez a leginkább elfogadott nézet. De Jézus utalhatott

a templomra, sőt még a dávidi házra is. (...) De Jézusnak nem ez az utolsó szava a néphez és Jeruzsálem városához. Igaz ugyan, hogy hamarosan el fogja hagyni (Jn 13,33), de a jövőben egyszer majd újra látni fogják őt (Zak 12,10), nem utasítják el, hanem elfogadják.” (A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Megölte a prófétákat és megkövezte a küldötteket, az Úr mégis szereti, és gyakran akarta védőn és szeretőn összegyűjteni. (...) A ház itt elsősorban a templom, de beleérthető Jeruzsálem városa és maga a nemzet is.” (William MacDonald: Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó)

„Jézussal Isten maga fogja elhagyni a templomot és a várost, és ez annak végét jelenti.” (Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó)

„Előbb mindent megtett, hogy az ítélettől megmentse népét. Szíve teljességéből szerette őket, és ennek a szeretetnek a féltő szavával hívogatta őket teljes életében oltalmának a szárnyai alá, mert látta a rájuk közelgő veszedelmet. (...) »Ők nem akarták!« Az Isten világában nincs erőszakféltel.” (Victor János: Csendes percek. Református Sajtóosztály)

„A szomorú hangvétellű panaszkodás temetési siránkozáshoz hasonlít, amely nem jó előjel Jeruzsálem lakói számára.” (Ortensio da Spinetoli: Máté – Az egyház evangéliuma. Agapé)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(aki megöled a prófétákat)

„...pöre gazságomat Bibliából

Ellopott kacatokba burkolom

S szentnek látszom az ördög szerepében.”

William Shakespeare (1564–1616)

angol drámaíró: III. Richárd

TÖRTÉNET

(elhagyottá lesz a ti házatok)

Egy különös Krisztus-jelkép

Jeruzsálemben, az Olajfák hegyén van egy ferences kápolna, Antonio Barluzzi alkotása, 1955-ből. Titulusa: „Dominus flevit” – ahol az Úr sírt: annak emlékére, hogy Jézus megpillantva a várost, megsiratta azt. A négyszögletes épületre úgy borul a tető, mint egy könnycsepp.

A városra néző kovácsoltvas ablak előtt álló oltáron egy mozaik látható: egy kitárt szárnyú kotlós, szárnya alatt csibével, feje körül arany glóriával. A latin feliraton ez olvasható: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit, de ti nem akartátok!”

Gyerekszáj

Egy kisfiú esténként egyedül szokta elmondani az esti imát. A Miatyánk után szépen sorba vette családtagjait: „Vigyázz anyára, apára, testvéreimre, nagyszüleimre... , aztán álmorra hajtotta a fejét.

Egy este azonban váratlan gondolattal hozzáfűzött még valamit az imához: „És te, Istenem, vigyázz jól magadra, mert ha veled történik valami, akkor jól nézünk ki.”

Hol lakik?

A Mester egyszer komoly teológusok vendége volt. Meglepő kérdést tett fel nekik: – Hol lakik az Isten?

A teológusok kinevették: – Mit beszélsz? A világ tele van az ő dicsőségével.

A Mester ekkor így válaszolt saját kérdésére: – Isten ott lakik, ahová beengedik.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Megdöböntő Jézusnak a kijelölt igeszakaszt megelőző sok jajszava népe vallási vezetői ellen. Ha ilyenek a vezetők, nem csoda, hogy amikor Jézus Jeruzsálemre tekint, szinte érezzük a belőle feltörő fájdalmat. A képmutatás, a belülről velejéig romlott vezetői életfolytatás kihat az egész népre. Ugyanakkor kérdés: valójában csupán ez lehet az oka annak, hogy Jézus összegyűjtő, Isten országába hívó szándéka, szerető keresése nem valósulhat meg?

A „Jeruzsálem, Jeruzsálem” megszólítás Isten választott népe egészét magában foglalta, és ebben a megszólításban már mi is benne vagyunk, hiszen Jézus Krisztus által Isten népéhez tartozunk.

A keresztény életben is ott a kísértés, hogy meg se halljuk Jézus szelíd, kereső szavát. Csoda, hogy olyan sokszor elhagyottnak, az életben adódó küzdelmekben erőtlennek, reményvesztettnek érezzük magunkat? Jézussal való közösség nélkül bizonytalanná válik a jövő, minden lépés, és kezd minden összekuszálódni, kezdve a legszorosabb emberi kapcsolatainkkal.

Életemre visszatekintve látom, hogy Isten hányszor keresett, ott volt mellettem, nem hagyott el. Sok-sok év telt el úgy, hogy nem ébredtem erre rá. Egyszer csak rádöbbenem, már régóta vár, hogy új életet adhasson. Azóta nap mint nap első szavam a hála azért, hogy nem hagyott el az Úr, s szeretetével, irgalmával megtartotta az életemet.

Érdekes, hogy Jézus a tyúk és csibéi képét hozza példának. Valóban elgondolkodtató, hogy a tyúk mennyire gondosan vigyáz a kicsinyeire, hogy övéi a szárnyai alá menekülnek, s tudják, ott oltalmat, védettséget, találnak. Valóban elszomorító, hogy mi restek vagyunk meghallani az Úr egybegyűjteni akaró szavát, az evangéliumot. Pedig nincs más, aki meg tudná tartani életünket.

Jézus ma is vasárnapról vasárnapra össze akar gyűjteni

minket az istentiszteletekre. Bizony sokan nem akarják ezt. Isten világában azonban nincs erőszak. Ő szelíd szeretettel hív minket magához. Milyen nagy ajándék, ha az ő szavának hallásából már hit támadt szívünkben, s alig várjuk a vele és a benne bízókval való találkozást! Ha a kapott földi időben meghalljuk hívó szavát, örömmel köszönhetjük, amikor eljön megítélni minden embert: „Áldott, aki az Úr nevében jön!”

Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap Lk 7,36–50

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

A vasárnap üzenetét a régi és az új agenda egyaránt Isten bűnösökhöz való odafordulásának, megszólító szavának különlegességében fedezi fel.

A hét igéje, amely szintén Lukács evangéliumából való, arra is rámutat: az elveszettet kereső és megtartó Emberfia az, akiben mindez egészen konkréttá, emberközeli, megtapasztalhatóvá válik.

Az óegyházi lekción Ipt 5,6–11 megpróbáltatásokat átélő kisérsői gyülekezetek számára biztató, erőt adó mondanivalót szólaltat meg. Többek között arra is rámutat, hogy Isten népe nem a tökéletesek gyülekezete, hanem azoké, akik felismerik tehetetlenségüket, korlátaikat, bűneiket. Olyan közösség, amely, bár mindig rászorul Isten megtartó erejére, de számolhat is ezzel a különleges ajándékkal az élet sűrűjében. Ezért kereshet Istennél oltalmat, menedéket az életellenes erőkkel szemben.

Ajándékba kapott lukácsi látószög

Lukács evangéliumának több jellegzetessége is van. Az egyik a jelentős „külön anyag”, amelynek része textusunk is. Jézus megkenéséről a többi evangélium is beszámol (Mk 14,3–9; Mt 26,6–13; Jn 12,1–8). A különbségek ellenére ezeknek a tudósításoknak a közös vonásuk, hogy mindegyik Jézus közeli szenvedésével és halálával összefüggésben szól az eseményről. Lukácsnál azonban másféle koncepció érvényesül. Ez abból a másik sajátos vonásból is adódhat, hogy az evangélium írója különösen érzékeny a kor társadalmának perifériájára szorult emberek ügyére, a többi evangéliumhoz képest kiemelten foglalkozik a helyzetükkel. A megkenetés történetét is arra használja fel, hogy bemutassa Jézus odafordulását az esélytelenek tartott, az életükben emberi szempontból végképp csődöt mondott emberek felé. Ő igazi Szabadító, valóban azért érkezett, hogy megmentse és megtartsa az elveszettet.

A kontextus

Érdemes tehát figyelembe venni azt is, hogy mi a helye a textusnak a lukácsi mondanivaló szempontjából. A 7. fejezet elején a kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása kapcsán világossá válik, hogy a pogány katona kérése nem azért talál meghallgatásra Jézusnál – amire egyébként a hozzá küldöttségbe érkezők hivatkoznak –, mert zsinagógát épített és jóindulatú, tehát kiérdemelte Jézus jótékony közbeavatkozását, hanem éppen azért, mert közben méltatlannak tartja magát, hittel kapaszkodik bele abba, amit Jézusban meglát; hiszi azt, hogy neki hatalma van ott is, ahol már mindenki más tehetetlennek bizonyult.

A naini ifjú feltámasztásának története csak megerősíti, hogy rendkívüli és egyedülálló nemcsak az, amit Jézus mond, hanem az is, amit tesz. A sokaság, a gyászolók és a tanítványok jelenlétében halottat támaszt fel, egy olyan özvegyasszonyt szán meg, akinek egyetlen fia lehetett az utolsó reménysége, esélye. Ezen túl még két, a továbbiak szempontjából fontos információt ad az elbeszélés. Az egyik a kórus bizonyágtétele, amely – amellet hogy rögzíti, hogy nagy próféta támadt – Isten jelenlétét látja meg az események háttérében. A másik az a ténymegállapítás, hogy mindezeknek a híre, az örömhír, az evangélium elterjedt Júdeában és az egész környéken.

A következő szakasszal kapcsolatban a Pröhle-kommentár összefoglalásként megjegyzi, hogy Jézus, miután válaszol Keresztelő kérdésére, arra mutat rá, hogy János tevékenysége kétféle viszonyulást váltott ki, két csoport reagált rá érzékenyen. Az egyik a „vámszedők” csoportja, akik felismerik az Isten őket is hívó, elfogadó, az újrakezdés lehetőségét kínáló kegyelmét. „Igazat adtak Istennek. Elfogadták, hogy nem méltók az Isten országára, hallgattak a megtérésre hívó szóra, megvallották bűneiket és a megtérésük jeléül felvették a keresztséget.” A másik csoport, a farizeusok és a törvénytudók azonban szembementek Isten akaratával, nem kereszteltek meg. „Önmagukra érvénytelennek tartották Istennek azt a döntését, hogy mindenki meg van hívva az Isten országába, aki megbánja bűnét [...]. A megtérést hirdető János és az örömet hirdető Jézus ugyanannak az Istennek az üzenetét hozza, és aki elfogadja Jánostól Isten ítéletét, az örömmel veszi Jézustól az Atya mentő szeretetét. De mindkettőt a bűnösök hallják meg.”

Méltó és méltatlan határán

Ezen a háttéren jobban érthető mindaz, ami Simon házában történik. Jézus elfogadja a farizeus meghívását, a körülményeiből derül csak ki, hogy valójában mi a vendéglátás célja. Az asztal nem azért lett „megterítve”, mint a vámszedő Lévi házában, aki Jézus követőjévé vált. Itt nem az eleve esélytelenek tartott, Istentől mégis bizalmat kapott

ember hálás öröme a vendéglátás alapja. Sokkal inkább a saját igazságában biztos kegyes próbál vizsgálgódni a maga hűvös távolságtartásával. A meghívás látszólag nyitottságról és jóindulatú érdeklődésről tanúskodik, a továbbiakból azonban kiderül, a fenntartás, a szkepszis erősebb volt a vendéglátó Jézusról alkotott ítéletében. Az asztalnál történetek csak megerősítik a gyanút, hogy akit a híre megelőzött, akit Illéssel emlegetnek egy lapon, az semmiképpen nem lehet próféta, legfeljebb a tanító megszólítás járhat neki.

Simon farizeus az igaz, aki úgy érzi, nincs szüksége megterésre, az egészséges, akinek nincs szüksége orvosra, hiszen ő méltó az Isten országára. Azért sem látja Jézusban a szabadítót és az orvost, mert a gondolkodása alapján ő nincs rászorulva se a szabadításra, se gyógyításra.

Ez a bűnös asszony pozíciója. Akinek a számára a hírek, amelyeket addig Jézus felől hallott, elegendőnek bizonyulnak ahhoz, hogy teljes bizalommal, az elutasítás, teljes megszegyenülés kockázatát is vállalva, méltatlanságát és elrontott életét egy sajátos és merőben szokatlan, szavak nélküli „gyónás” formájában fejezze ki. Jézus, a „vám-szedők és bűnösök barátja” pedig nem utasítja vissza ezt a meglepő, a szemlélők számára botránys mozdulatsort. Sőt azzal, hogy nem tér ki előle, pillanatról pillanatra erősíti meg az asszony cselekedetét. A különleges nonverbális kommunikáció során éppen abban, hogy Jézus elfogadja ezeket a gesztusokat, már a későbbi szavakba is foglalt „feloldozás” is benne rejlik.

Isten országában fordított logika érvényesül. Aki méltatlannak tartja magát, az lesz méltóvá, aki pedig méltónak, az válik méltatlanná.

A nagyvonalú hitelező

Jézus a helyzetet megvilágító, közbevetett magyarázatát a két adós példázataként is szokták emlegetni. A történet címe azonban „A nagyvonalú hitelező” is lehetne. A példázatokra olyan jellemző túlzó vonás is éppen a hitelező szerepét emeli ki, aki adósainak a hitel nagyságrendjétől függetlenül minden tartozását elengedi. A bajba jutott devizahitelesek országában mi tudjuk a legjobban, hogy ez a gyakorlat elképzelhetetlen. Isten azonban az emberi realitásokon és elképzeléseken felül kínálja szabadítását és kegyelmét. Az elengedés mind a két adósnak szól, a kérdés csak az, hogy ki hogyan reagál a szokatlanul hangzó hírre. Aki tisztában van súlyos adósságával, az utolsó esélyként kapaszkodik bele, aki viszont fel sem ismeri szorult helyzetét, az könnyen elengedi a lehetőséget.

Jézus példázata és a történetekhez fűződő magyarázata megszólító, feloldozó, ugyanakkor kijózanító és figyelmeztető szó is egyben. A bűnös asszony számára megerősítés, amely igazolja hívő reménységét, bizalmát, ragaszkodó szeretetét, amellyel az örömhírt és annak Jézushoz

kötöttségét fogadta. Simon farizeus felé pedig figyelmeztető szó, amelyben talán mégis szabad meglátnunk a nyitott lehetőséget is. Ő a farizeust sem írja le, szavában ott az esély, hogy vendéglátója felismerje, valójában Jézus a házigazda, akinek már a pusztája jelenléte, de tettei és szavai különösképpen is az ő még fel sem ismert adósságának elengedését is kínálják.

Nincs különbség adósok között. Mindannyian szabadításra szoruló bűnösök vagyunk, akiket terhel adósságuk. Isten azonban nagyvonalú hitelező, és Jézusban, a bűnösök barátjában engedte el a tartozásunkat. Ezért nem a kívülálló, nem érintettek, udvarias, mégis távolságtartó „függetlenek” helyzete a miénk, hanem a jelenlétére, hozzánk fordulására, elfogadására hálával és növekvő szeretettel válaszoló tanítványoké.

SMIDÉLIUSZ GÁBOR

Tallózó

„Jézus azt mondja, hogy az asszony bűnei már bocsánatot nyertek; ez szeretetéből nyilvánvaló. Nem lenne képes ekkora szeretetre, ha előtte maga nem részesült volna szeretetben (bűnbánat, elfogadás). A bűnbánat tette szabaddá, a szeretetre. (...) Az asszony nem szeretetének köszönheti a bűnbocsánatot. Hitével elfogadta Jézus (Isten) szerető bocsánatát, ami szabadulást hozott számára (ld. 1,77), és most képes szeretni.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szibikom>)
„(...) az Úr Krisztus *bűnösöket szólít* meg. Szava azonban különböző tartalmat hordoz. Bocsánatot nyer Tőle az a bűnös, aki *Nála* reméli a megoldást. De nem nyer bocsánatot az a bűnös, aki úgy gondolja, hogy elég az eddig, szokásos kegyességi életgyakorlat, s ezért megvan *Nélküle* is!” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Mivel valamennyien nagy bűnösök vagyunk, ezért van okunk nagyon szeretni az Urat.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Jézus valóban próféta, de olyan, aki megbocsát a bűnösöknek.” (*Jeromos Bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Jézus nem vonja kétségbe a farizeus öngazságát, azt, hogy emberileg van némi jogos alapja.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Rendezetlen tartozásaink vannak Istennel szemben. (...) mindenünket őtőle kaptuk azért, hogy hálás szolgálattunkban neki adjuk vissza! És ezt az adósságot (...) »nincs miből megadni«. Elmulasztott időket és alkalmakat vissza már nem hozhatunk. És nincs egyetlen napunk, amelylyel újra csak ne tartoznánk Istennek! (...) Csak egyetlen kivezető út van: az adósság »elengedése«. De ez nem áll a mi hatalmunkban. (...) Jézus éppen azt az örömhírt hozza nekünk, hogy ez a csoda megtörténik: van Istennél bo-

csánat a bűnös ember számára, amely egész tartozását el-
törli. (...) Bűnbocsánat csak ajándékkul nyerhető el. Adós-
ság elengedéséért nem lehet fizetni.” (Victor János: *Csendes
percek*. Református Sajtóosztály)

„Simon farizeus levonja a következtetést, hogy Jézus
nem lehet a próféta, vagyis a messiás. Jézus azonban meg-
szólalásával megcáfolja ezt a véleményt. Nemcsak az asz-
szony bűnösségével van tisztában, hanem átlátja a farizeus
gondolatait is.” (Pröhle Károly: *Lukács Evangéliuma*.
Evangélikus Sajtóosztály)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Látod, ezt az asszonyt?*)

„Aki az embert önmagában, tehát embertársai nélkül né-
zi, az nem látja őt.”

Karl Barth (1886–1968) svájci teológus

„Jézus egyszerűnek tűnő kérdése: »Látod ezt az asszonyt?«,
mélyebb jelentést hordoz. Mert Simon nem látja az asz-
szonyt. A bűnöst látja, a szenvedőt nem.”

Evangélikus Élet, 1992. nov. 29.

(*tudná, ki ez...*)

„Hogy valakinek a szívét megérintette-e már az isteni sze-
retet tüze, azt nem abból tudom meg, hogyan beszél Isten-
ről, hanem abból, hogyan beszél a földi dolgokról.”

Simone Weil (1909–1943) francia filozófus, misztikus

„Ha hibátlanok volnánk, nem telnék annyi gyönyörűsége-
günk abban, hogy a mások hibáit észrevegyük.”

François de La Rochefoucauld (1613–1680)
francia aforizmaszerző

„Az igazságosság könyörületesség nélkül – embertelenség.”

Aquintói Szent Tamás (1224–1274)
olasz hittudós és költő

„(Jézus) ... a magabizó vádlónak fölfödi, hogy kicsoda: föl-
di gondolkodású, tetőtől talpig rabja e világ osztálykülön-
b-segeinek, jégszívú, kemény és vak. De Jézus azt is feltárja,
hogy hol áll a megítélt asszony: a bűnbánat mélyében és a
szeretet magaslatán... Ez, akit te bűnös asszonymak neve-
zel, nem volt az már akkor sem, amikor ide belépett: mert
úgy szeretni, ahogyan ő szeret, csak az tud, akinek nagyon
nagy bűne bocsáttatott meg.”

Romano Guardini (1885–1968) teológus

(*„Kicsoda ez, aki a bűnöket is megbocsátja?”*)

„...ne bízzatok senkiben, akin elhatalmasodott a bünte-
tő hajlam!”

Friedrich Nietzsche (1844–1900) német filozófus, költő

TÖRTÉNET

„Odajött hozzám egy szerencsétlen, hajléktalan, beteg pros-
tituált, aki már nem tudott enni adni két éves kislányának.
Zokogva mesélt életéről, kétségbeejtő helyzetéről... Végül
megkérdeztem, nem gondolt-e még arra, hogy esetleg az
egyháztól kérjen segítséget. Sosem felejttem el, milyen mély-
súlyos döbbenet ült ki az arcára: – Az egyháztól?! Aztán mi-
ért mennék éppen oda? Már így is elég gyötör a bűntudat!
Csak még nyomorultabbul érezném magam!

A történet kapcsán sokáig nyugtalanított a gondolat,
hogy annak idején az efféle nők inkább felkutatták Jézust,
nem pedig kerülték, s minél jobban kínozták őket a lelkiis-
meret, annál inkább a megmentőjüket látták benne. Talán
az egyház elveszítette ezt az ajándékát? Hiszen minden jel
arra mutat, hogy a lecsúszottak a szerencsétlenek, akik Jé-
zus idejében tőle várták a segítséget, mai követői körében
már nem érzik szívesen látott vendégnek magukat. Vajon
mi történhetett?”

Philip Yancey *Meghökkenő kegyelem*
című műve nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Ebben a történetben sem mindegy, hogy kik vannak jelen.
Mindegyik jelen lévő szerepe hangsúlyos, mégis érződik
benne Isten összhangot teremtő szándéka. Vagy az ember
teremtette szituációk válnak Isten jelenlétében az össz-
hangteremtés eszközévé?

Az asszony

Nem kíváncsiságból ment oda, nem is hirtelen jött ötlettől
indítva tette, amit tett. Konkrét céllal ment. Vitte ma-
gával a kenetet. Minden, amit tesz, Jézus lábainál zajlik.
Bármi is legyen bűne, azzal ő maga is tisztában van. Ki
tenne ma ilyet Jézussal? Olyan környezetben zajlik le mind-
ez, ahová az asszony társadalmilag nem illik. (Jézus se.)
Minden bátorságára szüksége volt, hogy mégis bemenjen
és megtegye. Nem hízeleg, nem elfogadtatni akarja a jelen-
létét. Ahogy hajával törli meg Jézus lábát, egészen le kel-
lett hajolnia, bármilyen hosszú is volt a haja. Mindig csak
a segítségre szorulóknak keresnek érintkezési pontot Jézussal?

Az asszony és a farizeus is csak azt adja Jézusnak, ami
szívéből fakad. Az ő cselekedeteiből imádat, hála, ragasz-
kodás és szeretet árad. Mi árad a farizeus mulasztásaiból?

Farizeus

Aki vacsorát ad, az igyekszik meghívott vendégeinek maximumán a kedvében járni. Még „rendes” prófétának sem tekinti Jézust. Ahogy Jézus megszólította őt, vajon mit várt, mit mond neki? Engedte volna nyíltan szólni Jézust, ha előre tudja a mondanivalóját, vagy „személyiségi jogaira” hivatkozva legfeljebb négy szemközt hallgatta volna meg?

A példázat szereplőit illetően jó döntést hoz. Hát önmagát érintően? Elpirult? Dühös lett? Mentegetőzött? Jézus semmi vallásit nem kér rajta számon. Vajon miért nem tartotta be ezeket az egyértelmű társadalmi szabályokat, holott az Isten dolgai iránt nyilván kínosan precíz volt?

Jézus

Mennyire másként néz az emberekre, mint azok egymásra! Ő az egész embert látja, szándékát, motiváltságát, gondolatait is. Szava konkrétan, névre szóló személyességgel szól ma is: valami mondanivalóm van a számodra.

Ki ennek a történetnek a főszereplője? Egy félreismert próféta és egy félrecsúszott gondolkodású farizeus? Vagy a helyére került életű asszony és a méltóképpen felismert Messiás?

Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap

Gal 5,13–14

Igehirdetési előkészítő

A Szentháromság ünnepe utáni 4. vasárnap *Agenda* szerinti mottója: „Isten hívása és földi hivatásunk.” Érdeemes odafigyelni *Agendánk* iránymutatására, már a készülés elején is. Ebből a textusból (is) ugyanis nagyon sok irányba elindulhatunk. Hogy az igehallgatók számára is világos lehessen, mi a kapcsolat az oltár előtti ige vagy ígék, valamint a prédikáció alapigéje között, érdemes tartanunk magunkat a kijelölt irányhoz. Természetesen ne is kössön gúzsba minket, a prédikáció ne arról szóljon, hogy ezen a vasárnapon miért pont ezek a textusok kerültek elénk, és mi a kapcsolat közöttük. De nekünk mindenesetre látnunk kell az összefüggéseket, és a felismert kapcsolódási pontok bennünket is gazdagíthatnak, és az igehirdetésünket is megtermékenyíthetik.

Lk 6,36–42 a mennyei Atya irgalmát állítja elénk mint követendő példát. Őv a képmutató ítélkezéstől, és a megbocsátást helyezi előtérbe. Az ószövetségi textus, 1Móz 50,15–21 a megbocsátó Józsefet állítja elénk, aki apja halála után bizonyítja, hogy nemcsak az idős apjára való tekintettel bánt eddig szeretettel testvéreivel, hanem, mivel meglátta az eseményekben az irgalmas Isten szándékát, teljes meg-

bocsátásáról biztosítja a rémült testvéreit. Isten őt is szabaddá tette a megbocsátásra.

Igehirdetési alapigénk Isten hívásáról szól, aki szabadságra és a szeretetben való szolgálatra hívott el minket.

Isten hívása

Ma nagyon sok szó esik sokféle összefüggésben a reményről, illetve a reménytelenségről. A sokféle válság hatalmas nyomasztó súlya alól felkiált az ember: miben és kiben bízhatok még? Van-e még valamiféle remény, amely nem durran ki néhány nap alatt, mint egy léggömb, ha gombostűvel megérintjük? Nemrég egy öngyilkos egyetemistáról olvastam. Környezete megrökönyödve vette tudomásul aényt. Nem volt búcsúlevél, nem voltak árulkodó előjelek, legalábbis nem vették észre. Hálósobája asztalán egy nyitott könyvet találtak, Franz Kafka *A kastély* című könyvét. A leány nyilván mélyen átélhette a mű olvasása során az (Isten nélküli) élet értelmetlenségét, a magány és a kétségbeesés hatalmába kerítette. Nem hallotta meg Isten hívását, aki értelmes életre hív. A mai reménytelen világnak van mégis reménysége: Isten hívása. Ő tudja, mit akar kezdeni az emberrel. Ez a hívás egészen konkrétan érkezett hozzánk, Jézus Krisztus személyében. Amihez nem volt ereje a törvénynek, ő megtette. Megigazít bennünket a benne való hit által. A törvény Krisztusig nevelőnk volt, Krisztushoz vezető mester, de megváltást, új életet nem tudott adni. Nem lehet eléggé és elégszer rácsodálkoznunk arra, hogy Krisztus a hit által bennünk él és munkálkodik. Megmutatja helyünket a világban, az egyházban és a családban.

Krisztusi szabadság

Itt különösen is fontos, hogy ezt a néhány verset az egész levél kontextusába helyezzük. A galaták problémájává lett a körülmetélkedés kérdése. Hamis tanítók vissza akarták őket vezetni a törvényhez. Lelkiismeretüket megkötözve, a Krisztusban való örömet megfojtva olyan előírást támasztottak eléjük, amely Isten új népének körében már szükségtelen. A pogányoknak nem kell felvenniük az egész ószövetségi zsidó törvény minden rendelkezését. Ha az üdvösséghez szükséges lenne a körülmetélkedés, ez Krisztus keresztségének erejét gyengítené. Mintha nem történt volna meg a teljes megváltásunk, kellene még valami emberi hozzájárás is, ami teljessé teszi a kereszt csodáját. Pál minden porcikájával tiltakozik ez ellen. Az ember ne akarja így bizonyítani Isten iránti szeretetét, s ilyen módon meghálálni se az ő szeretetét irántunk. Tévtanítók ne akarják ismét börtönbe zárni azt az embert, akit az Isten éppen most tett szabaddá. Természetesen Pál arról is tud, hogy a krisztusi

szabadsággal vissza is lehet élni. Ne legyen ürügy bármiféle erkölcstelenségre, törvényteleniségre. Ma is bőséggel találkozunk olyan emberi kritériumokkal, amelyeket egyesek az üdvösség kérdésévé tesznek. Jó, hogy hiszel Krisztusban, de ha egészen bizonyos akarsz lenni üdvösséged felől, tedd meg ezt és ezt. Egyesek a felnőttkori bemelegítést, mások a különféle ételek fogyasztását, illetve tiltását, ismét mások a nyelveken való szólást teszik oda Krisztus keresztye mellé. „Vajon nem azért tévelyegtek-e, mert nem ismeritek az Írásokat, sem az Isten hatalmát?” (Mk 12,24) Krisztus elég.

Szolgálat szeretetben

Pál apostol is tudta, hogy a krisztusi szabadság nem öncélú dolog. Kell legyen egyfajta irányultsága. Nem maradhat üres. Valaminek mindenféleképpen be kell töltenie. Mint amikor a tisztátalan lélek kimegy az emberből: nem maradhat üres a ház, vagyis az ember, mert a gonosz hetedmagával tér vissza (Mt 12,43–45). Ha a bűneitől és annak következményeitől megszabadult embert betölti a szeretet, s abból Krisztusra figyelő szolgálat fakad, nem marad légiüres tér a gonosz számára. Sokunk tapasztalata, hogy a Krisztushoz térés után kulcskérdés, kap-e, talál-e szolgálatot az ember. Az egészen bizonyos, hogy Istennek a szolgálat tekintetében is van terve az emberrel. „Tudom, az Úrnak terve van velem...” – énekeltük egykor az ifjúsági órákon Óságardon. Aki nem találja meg szolgálatát (a gyülekezetben, munkahelyén, családjában), azt az elkallódás veszélye fenyegeti. A páli kritérium (szeretetben szolgáljatok egymásnak) a mai, már említett válságos időszakban új dimenziót nyer. Az emberek egyre inkább egymásra lesznek utalva, és ez alapján véve nem baj (egy kicsit elveszítettük egymást, elszaladtunk egymás mellett az elmúlt időkben, gyülekezetben és azon kívül is, mivel rendkívül sok, fontos és halaszthatatlan dolgunk volt). Egyre fontosabbá válik egymás segítése. Eme előkészítő írása alatt is három lehetőségem nyílt a segítségnyújtásra. Az elsőt elbuktam. Egy alapítvány hívott. Teljesen természetes hangon beszélt egy hölgy (rájöttek valamire), és kért segítséget. Elutasítottam, mondván, nemcsak a szeretetszolgálatok feladata nőtt meg az elmúlt hónapokban, hanem az enyém is. Új, segélykérő arcokat látok a parókia kapujában. Van feladat itthon is bőven. A második egy cigánygyermek volt. Pénzt kért kenyérre. Pénzt nem adtam, de kenyeret igen. A harmadik is cigánygyermek volt. Este kilenckor csöngetett be, valami nagy baj lehet, gondoltam. Gyertyát kért, mert a szolgáltató kikapcsolta náluk az áramot. Hosszas keresés után megtaláltam a tavalyi templomi adventi koszorú gyertyáit. Az egyiket odaadtam, világítsanak vele. Ez a gyertya néhány hónapja még az eljövendő Messiást hirdette a templomban, most kétszáz méterrel arrébb egy cigánylakásban teremt fényt és reményt. A gyermek megilletődve vette át a gyer-

tyát, amikor mondtam neki, hogy ez nem akármilyen gyertya... Nap mint nap hallunk bedőlő hitelekről, potom pénzén elárverezett lakásokról és autókról, és érezzük, valamit tenni kellene. A tehetetlenség roppant kellemetlen érzését csak az oldja fel, ha azt, ami lehetőségeink határain belül van, meg tesszük. Mert Krisztus azt is megtette értünk, ami nekünk lehetetlen volt. Amikor napokkal ezelőtt találkoztam a megyei védelmi bizottsági ülésen dr. Beer Miklós váci püspökkel, elmondta, hogy a váci egyházmegyében beindította a „Karoly fel egy családot” nevet viselő karitatív programot. Aktuális és krisztusi. Talán nekünk is el kellene gondolkoznunk azon, hogy szervezettebbé tegyük gyülekezeteink diakóniai munkáját. Pál szolgálatra hív. A gyülekezeti élet természetesen nem merül ki abban, hogy egymáson segítünk, az apostol sem erre gondol. (Ezt azért fontos hangsúlyoznom, mert az idősebb lelkészek körében még működnek a korábbi diakóniai teológia emlékei, reflexei. Ne „melegítsük fel”, de az is fontos, hogy ne harcoljunk egy fantom ellen.) De az evangéliumot hirdető és a Krisztussal való közösséget megélt gyülekezet nem lehet közömbös az életnek eme hétköznapi, „anyagi” oldala felé sem. Nem azért vannak a gyülekezetek, hogy a lelkészeknek munkahelyük legyen, hanem azért, hogy az egymásért élők közösségévé váljanak. Együtt járva az úton, együtt készüljünk Isten minden ígéretének elnyerésére. Ha ez nem történik meg, szükségszerűen kialakul egymás marása, falása, elemészése. Döntsünk jól! A krisztusi út a helyes.

A textus folytatására is érdemes odafigyelnünk. Pál apostol a test cselekedeteit és a Lélek gyümölcsét állítja egymással szembe – nem véletlenül.

SZABÓ ANDRÁS

Tallózó

„A keresztyén szabadságot (...) felülről kapjuk. Ezt a szabadságot korlátok közt tartja és fegyelmezi a szeretet, mi több: áthatja, mozgatja és élteti is egyszerre.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) »rabszolgaként álljatok szolgálatára« egymásnak. Ez pontosan tükröznék Pálnak a judaizmus által meghatározott gondolkodását, amely szerint az ember sosem lehet teljesen szabad, úgy, hogy senkinek sincs alárendelve. (...) Ez tulajdonképpen Pál életmódja! Szereti magát szolgának nevezni.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>*)

„Krisztus felszabadította a benne hívőt attól a kényszerűségtől, hogy a zsidó Törvény vagy bármely más törvény megtartásával érdemelje ki üdvösségét. (...) A keresztyén ember szabadságát éppen az biztosítja, hogy mindenestül fogva a Jézus Krisztus személyes uralma alatt áll, ki a megigazulásban feltétlen hatalmat nyert felette.” (Ravas László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A szolgaság két formáját elutasította mint amelyek borzasztóak és terhelőek, de most egy másik formáját ajánlja, mely hasznos: a kölcsönös szeretet szolgaságát.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„A keresztyén szabadság *Krisztus Jézusban* van (2,4), és ez kizár bármilyen lehetőséget arra, hogy az valaha is szabadság legyen a bűnre.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Pál is számol a szabadságból adódó veszélyekkel. Mégsem vonja vissza mindazt, amit a szabadságról kijelentett, és nem szorítja korlátok közé ezt a szabadságot úgy, mint törvényeskedő ellenfelei teszik. De azért óva inti őket: *csak-hogy a szabadságot ne tekintsétek ürügynek a test számára!* (...) A szabadság és a szabadsággal való visszaélés gyötörő ellentmondásából egyetlen kiút létezik, és ez a szeretet. (...) Pál ezt a szeretet krisztusi mértékének egyedül megfelelő életformát egyenesen rabszolgai szolgálatnak nevezi. (...) Ahogy Luther írta hatalmas mondatában: »A keresztyén ember hite által szabad úr minden felett, és senkinek sincs alávetve. A keresztyén ember (a szeretet által) mindenek készséges szolgája, és mindenkinek alá van vetve.«” (Cserhádi Sándor: *A galáciabeliekhez írt levél*. Evangélikus Sajtóosztály)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*szabadságra vagytok elhíva*)

„A szabadság levegőjében, és csakis ebben a légkörben lehet a találkozás valódi, lehetnek szabadok a társak, a barátok, a segítségre sietők.”

Karl Barth (1886–1968) svájci teológus

„A népek bálványja a szabadság; de hol él szabad nép a földön?”

Honoré de Balzac (1799–1850)
francia regényíró: Goriot apó

Ki szabad igazán? Az, aki nem rabja saját szenvedélyeinek és mások szeszélyeinek.

Glinka (1804–1867) orosz zeneszerző

„Zárj el kegyetlenül, s veress rám hét vasat, ezer bilincsben is lelkem szabad marad.”

Angelus Silesius (1624–1677) német költő

(*a szabadság nehogy ürügy legyen a testnek*)

„...a fegyelem segíti a szabad kibontakozást, s csak a szabadságnak nyílt szabadossággá válását akadályozza meg.”

Sztravinszkij (1882–1971) orosz zeneszerző

„Ki gyönyörnek él, gyönyör a veszte.”

Christopher Marlowe (1564–1539)
angol drámaíró: Doktor Faustus

„Minden szabadság, hogyha eltulozzuk Rabságra fordul.”

Shakespeare (1564–1616): Szeget szeggel

(*„Szeresd felebarátodat, mint magadat.”*)

„Mindenható, bocsásd meg kételyeim, haragom, büszkeségem. Irgalmad alázzon meg, szigorod emeljen fel.”

Dag Hammarskjöld (1905–1961) ENSZ-főtitkár

„Senki sem tud igazán örülni, ha nincs benne szeretet.”

Aquintói Szent Tamás (1224–1274)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Bár sokszor elhangzik a gyülekezeti életben, hogy egymás testvérei vagyunk, mégse árt hangsúlyozni azt, hogy Pál ezzel a megszólítással indít. Egy olyan kifejezéssel, mely egyre inkább veszít a jelentőségéből, s korántsem jelent olyan erős köteléket, mint azt szeretnénk. Tanúi vagyunk annak, hogyan darabolódnak részekre a családok, a különböző közösségek. Látjuk azt, hogy az egyéni érdekek hajszolása elveszi az időt a kapcsolatok fenntartásától, ápolásától. Pál konkrét megszólítása figyelmeztet, hogy vegyük komolyan közösségeinket, csoportjainkat, ahol nekünk is megvan a feladatunk, s számítanak a közreműködésünkre.

A szabadság definiálása nem kis kihívást jelent, főleg most, amikor mindenki arról beszél, mennyire kicsi mozgástérrel rendelkezik a társadalom jó része, és az ország helyzete sem mondható ilyen szempontból rózsásnak. A különböző kötelezettségek és vállalások teljesítése egyáltalán nem juttatja eszünkbe a szabadságot, sőt inkább rabságról kéne beszélnünk, még akkor is, ha tudjuk, nekünk is van szerepünk abban, hogy idáig fajultak a dolgok, részben azért, mert helytelenül értelmeztük és alkalmaztuk a hirtelen jött szabadságot. Azt hittük, hogy bármit megtehetünk, és nem kerestük azokat a határokat, azokat a szabályokat, amelyek minden játékot, így az életet is élvezhetővé, megfoghatóvá tehetik.

Pál felállítja a határt, és ez nem más, mint a másik ember szolgálata. Ha képes vagyok energiáimat a felebarátom szolgálatába állítani, hozzá szeretettel közeledni, akkor nem illúzió a jézusi szabadság átélése. Kétségtelen, hogy nagyobb elvárás nehezedik ránk, hiszen mi testvérként szólítjuk meg egymást, s ez feltételez egyfajta lojalitást. Kérdés persze, mennyire éljük meg tudatosan ezt a kapcsolatot.

Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap

ApCsel 4,32–35

Igehirdetési előkészítő

Ezen a vasárnapon a Szentlélek általi egybegyűjtés, Krisztus közösségbe hívó szava és cselekedete, valamint a gyülekezeti élet gyakorlata kerül elénk. Az evangélium a csodálatos halfogás elbeszélése (Lk 5,1–11), amely Simon Péter és a simon péterek üdvösségre mentését emeli ki. Az ószövetségi lekción Ábrahám elhívása (1Móz 12,1–4a), amely a biztonságot jelentő háttér elhagyására és az Úr szavával kezdődő új, néppé formálódó, mindenki számára áldássá váló lépésre mutat rá. A textus pedig az ősgyülekezet életének egy fontos mozzanatát emeli ki, a szívben és lélekben megvalósuló teljes egységet, beleértve a hívek anyagiakban való egységét is.

Az ApCselben ez már a második rövid híradás a gyülekezet belső életéről. 2,42–47-ben és 4,23–37-ben egyaránt szó van arról, hogy hangzik az apostoli tanítás, jelen van a Lélek, a tagok egymással szeretetközösségben élnek, vagyonukat megosztják és imádkoznak (a mostani részben az úrvacsoráról nincs szó).

A kontextus

A textust megelőző részben Péter és János – a sánta meggyógyítása miatti – bebörtönzése és a nagytanács megfélemlítési szándéka olvasható. A szabadulás után az apostolok első útja a gyülekezetbe vezet, ahol elmesélik a történeteket, és együtt imádkoznak. Jellemző a gyülekezetre, hogy egyikük megbántása a többieket is érinti; az érintettek személyesen számolnak be arról, amit átéltek; és közösen imádkoznak Krisztus ügyéért. Erre újra betölti őket a Szentlélek.

A textusban megfogalmazódik az önkéntesen vállalt vagyonszövetség gyakorlata, majd pedig két példáról olvashatunk. József (Barnabás, aki Pálnak társa majd az első missziói úton) a pozitív példa; nevét valószínűleg azért említi a szerző, mert vállalása nem mindennapos cselekedet. Anániás és Szafira esete a negatív példa, amely óv attól, hogy idealizáljuk az ősgyülekezetet, hiszen közöttük is akadtak olyanok, akik képtelenek voltak a valódi egységre, de képmutatásból, gyengeségből ezt megpróbálták titkolni. Az üzenet nyilván nem az, hogy aki nem vállal vagyonszövetséget a gyülekezettel, halállal lakol, hanem az, hogy az őszinte odaszánás kedves az Úr előtt.

Exegézis

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων – a hívők egész sokasága. Nem a gyakoribb *κοινωνία* szó szerepel, talán azért, hogy kifejezze: a hívők nagy létszámú csoportjáról van szó.

ἦν καρδία καὶ ψυχὴ μία – A hívők szívben és lélekben egyek voltak. Lukács olyan kifejezést használ, amely a görög irodalomból jól ismert, mégpedig, hogy az igaz barátok ismertetőjele az egy szív és egy lélek, az „ami az enyém, a tiéd is” szemlélet.

τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου – bizonyágtétel Jézus feltámadásáról. Mindennek a középpontjában a feltámadt Krisztus áll. Nyilván összefügg, hogy ha van róla szóló, nagy erővel (*δυναμίει μεγάλη*) hangzó bizonyágtétel, akkor van nagy kegyelem (*χάρις τε μεγάλη*) a közösség egyes tagjain.

Nem volt rászoruló (*ἐνδεής*) közöttük. Ennek oka, hogy gondot viseltek egymásról. Akinek volt, az nem csupán a feleslegéből adott, s nem tizedet fizetett, hanem teljes egzisztenciáját adta fel a gyülekezetért. Anyagi szempontból elmosódott a határ az önmaguk (*ἰδιοῖν* – a saját) és a testvér (*κοινὰ* – közös) között. Kétféle birtokosságról van szó: a föld (*χωρίων*) és a ház (*οἰκία*) tulajdonáról. (Eszünkbe juthatnak Jézus názareti zsinagógában idézett prófétai szavai [Lk 4,16–30], az eszkatologikus ígéret az Úr kegyelmének esztendejéről.)

Az eladott javakért kapott vételárat az apostolok lába elé (*παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων*) tették. Kifejezésre jut ebben az apostolok tekintélyének elismerése és az irántuk való teljes bizalom. Ők gondoskodtak ugyanis arról, hogy mindenki kapjon annyit, amennyire szüksége volt (*χρειαὶ ἐῖχεν*).

Az igehirdetés felé

Érzékeny a téma, de megkerülhetetlen a kérdés: hogyan viszonyul a hívő ember az anyagiakhoz, igényt tart-e az egyház a tagok pénzére? Néhány kritikus szempont ezért megfontolandó:

A „mindenki egyenlő, minden közös” elv gyakorlati megvalósítása nem sikertörténet. A szocializmusban a közös tulajdon sokakat inkább arra sarkallt, hogy minél többet lopjanak maguknak a közösből. Napjainkban egyre inkább elterjedt az a szemlélet, mintha munkánk minőségéért és a használatunkban lévő tárgyakért nem tartoznánk személyes felelősséggel.

Egyes keresztény közösségekben a tagoktól komoly pénzüsszeg befizetését várják el. De vajon mennyiben szolgálja ez az adott egyház javát, s mennyiben vándorol egyesek zsebébe?

Egyházunkban az idén mégsem bevezetett szolidaritási alap többek ellenállásába ütközött. Az okok persze sok-

félék és sok szempontból megalapozottak, de a textus ez ügyben is elgondolkodtathat.

Amikor az egyház a kívülállók felé nyit, sokszor anyagi-
asan jelenik meg. Gyülekezeti tagjaink, akik sokat tesznek
anyagi tekintetben is a közösségért, panaszo-
lják: ismerősök, munkatársak gyakran hangoztatják, ha hitbeli kérdések
kerülnek szóba, mennyire pénzéhes az egyház. Alapul
ez azon a tapasztalaton, hogy egy-egy egyházközség nyil-
vántartásában szerepelve évente kapnak egy csekkel bélelt
levelet, vagy az országszerte látható plakátokon az egyhá-
zakat többnyire akkor látják, amikor adományokat kérnek.

A gyülekezetek tagjait önzetlen szolgálatra buzdítjuk, s
el is várjuk, hogy időt, energiát nem kímélve szolgáljanak.
De nem használjuk-e ki olykor például a fiatal – önálló ke-
resettel még nem vagy csak nagyon kevéssel rendelkező –
önkéntes szolgálattevőinket?

Az ősgyülekezet a *παρουσία* közeli várásában élt. Szá-
mítottak arra, hogy csak rövid idő telik el Krisztus máso-
dik visszajöveteléig, ezért nem érezték nagy szükségét a
hosszú távú földi berendezkedésnek.

Fontos ugyanakkor megfontolni a következőket is.

Az élet nem egymástól elkülönülő életterületek laza
szövetségéből áll. Istennel való kapcsolatunk nem csupán
hit kérdése, hanem mindent érint. Ha ő az én Uram, ak-
kor ő a testem, a lelkem, az érzelmeim, a pénztárcám, az
erkölcsi elveim, a hivatástudatom stb. felett is úr.

A gyülekezethez tartozás messze többet jelent egy-egy
alkalmon való részvételnél, s ennek mintegy lelki szolgál-
tatásként való igénybe vételénél. Az élő közösségben ma
is jellemző (kell hogy legyen), hogy a tagok szívükben és
lelkükben egyek, azaz ha valakinek fájdalma van, az fáj a
többieknek is; ha valaki örül, az hálára indítja a többie-
ket is; ha feladat adódik, akkor az, akinek lehetősége van
rá, mozdul és segít, adott esetben anyagi áldozatot is hoz.

Miből gondoljuk, gondolják egyesek, hogy amikor vi-
lágunkban mindennek van anyagi vonzata, akkor az egy-
ház és a gyülekezet ebből kivonhatja magát?

Ez a textus jó lehetőséget kínál arra, hogy – lehetőleg
kerülve a számonkérő, feddő hangot – szeretettel, világó-
san tanítsunk. Igei alapon, valamint – saját és gyüleke-
zeti – jó példával, szavakkal és tettekkel alakíthatjuk lel-
készként és gyülekezeti tagként közösségünk anyagi, tár-
gyi alapjait (is).

Kulcsfogalmak: a bizalom és az önkéntesség. A szere-
teközösség jellemzője, hogy aki valamit a közösség ren-
delkezésére bocsát, egészen biztos lehet abban, hogy ado-
mánya a közösség céljait szolgálja, nem egyének érdekeit;
és ha ő szorul rá a támogatásra, maga mögött tudhatja a
gyülekezetet. Külső kényszer vagy lelki zsarolás nem jár
áldással. Őszinte belső indíttatás kell, amelyben tér ma-
rad az egyéni kezdeményezésre és a buzdóság kifejezésére.

Az ige provokál engem és gyülekezetünket

Ismerjük-e a szívben és lélekben való egységet?

Erővel szól-e az apostoli bizonyoságtétel Jézus feltáma-
dásáról?

Miről mondok le rászoruló testvérem szükségének be-
töltése érdekében?

Bizalommal, önként adakozom-e a gyülekezet javára?

HULEJ ENIKŐ

Felhasznált irodalom

Dr. Jánossy Lajos: *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitas, Veszp-
rém, 2008. 47–48. o.

The Acts of the Apostles. Ed. A. W. F. Blunt. Clarendon Press,
Oxford, 1963. 108–109. o.

Gál Ferenc: *Az egyház képe az Apostolok Cselekedeteiben*. Szerk.
Benyik György. Biblikus konferencia, Szeged, 1993. aug. 30–
szept. 2. 45–50. o.

Jeromos Bibliakommentár. 2. köt. Szent Jeromos Katolikus Bib-
liatársulat, Budapest, 2003. 252. o.

The New Interpreter's Bible. Vol. 10. Abingdon Press, Nashville,
1989. 94–97. o.

Tallózó

„Akik hitre jutottak, vállalják a gyülekezet életrendjét. (...) Lelki, szellemi egységben és anyagi közösségben éltek. Erő-
teljes igehirdetés tanítja Krisztus feltámadását.” (*Jubileumi
kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az apostoli bizonyoságtétel *Krisztusról* szól, és ezt szív-
vel-lélekkel befogadják a hallgatók. (...) A Törvény által elő-
írt rokoni kötelező gondoskodás körét átlépi az az új belső
rend, ami a gyülekezet sajátja. (...) egy »természetes em-
beri« reflex szűnik meg, alakul át »természetellenessé«,
ami tehát éppen ellenkezik azzal, ami természetes! Betel-
jesül: »jobb adni, mint venni, kapni!«” (id. Magassy Sán-
dor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A fogalmazás pontos és kifejező (32): Senki sem mon-
dott vagyonából bármit is a magáénak.” (Szabó Andor: *Lá-
bam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) akiknek a (...) megélhetően fölül volt még mun-
ka nélkül is jövedelmet biztosító vagyonuk, arról lemond-
dottak szűkölködő társaik javára. (...) csodálatos az az ön-
kéntes készség, amely szinte magától értetődően osztja meg
javait a rászorulókkal.” (Victor János: *Csendes percek*. Re-
formátus Sajtóosztály)

„Nem úgy kell ezt elképzelnünk, hogy minden vagyon
közös lett, mert hirtelen eltörölték a magánvagyonot, s így
mindenkinek annyija volt, mint a másoknak, azaz minden
vagyon az egyház kezébe kerülve közös tulajdonban volt.
(...) olyan közösséget alapítottak a Szentlélek által vezet-
tetve, amelyben nem istenítették meg a magántulajdont.

(...) Az első keresztyén közösségben sosem törölték el a személyi tulajdont. Lukácstól megtudjuk például, hogy Máriának, János és Márk anyjának háza volt Jeruzsálemben (12,12).” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írássokat!* Iránytű Kiadó)

„A szeretetből áldozatkészség támadt. Nem érezte senki veszteségnek, mikor a közzel megosztotta azt, amije volt. A földiekre kevesebb a figyelem ott, ahol az odafelvalókkal törődnek.” (Ablonczy Dániel: *Tovább!* Open Art Kiadó)

„Ami az élet gyakorlati oldalát illeti, ez az igazi vagyonközösség megvalósításában nyilvánult meg. (...) Ezzel elérték azt, hogy *nagy kegyelem volt mindnyájukon*. (...) Kegyelem az, ha el lehet érni *az igazi keresztyén önellátásnak ezt az állapotát*.” (Heinrich Langenberg: *Apostolok cselekedetei*. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(mindenük közös volt, [...] nagy erővel tettek bizonyosságot az Úr Jézus feltámadásáról...)

„Az ember jelenthet és adhat nagyon sokat embertársainak – de sem önmagának, sem a magához hasonló lényeknek megváltója és megmentője nem lehet.”

Karl Barth (1886–1968) svájci teológus

„Ha a mi cselekvésünk emberi, akkor ezzel azt mondtuk: segítünk és segítséget fogadunk el. Embertelenek volnánk, ha a segítségnyújtást megtagadnók, de akkor is, ha visszatartásunk embertársunk felkínált segítségét.”

Karl Barth

(Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem)

„A mi szép Párizsunk egyik legnagyobb előnye, hogy itt születhet, élhet, meghalhat az ember, anélkül, hogy bárki törődne vele.”

Honoré de Balzac (1799–1850)
francia regényíró: Goriot apó

„Ahol nincsen emberi reménység, ott vagyon az isteni segítség.”

Mikes Kelemen (1690–1761) memoáriró:
Törökországi levelek

(szívében és lelkében egy volt)

„Élni igazán csak annyi: a mások életében részt venni.”

Osvát Ernő (1876–1929) szerkesztő, író, kritikus

„Jézus Krisztus egyháza szegényeknek volt a gyülekezete. És ha első alapításakor befogadták is oda a gazdagokat,

ezek már kinn, a bejárónál megváltak minden javuktól, s odavetették mind az apostolok lábaihoz, hogy az egyházba, a szegények városába, a szegénység jellegével jöhessenek. Ennyire, ily határozottan állapította meg a Szentlélek a keresztyénység gyökerénél a szegényeknek, Krisztus tagjainak elsőrangú előjogát.”

Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704) francia egyházi író

VERS

(*nagy kegyelem volt mindnyájukon*)

Ady Endre: Ének a Visztulán (részlet)

Az Isten: Élet – halleluja

S az Életnek nincs soha vége.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Szép világ lehetett. Jó lenne, ha most is ilyen lenne: nem volt köztük szűkölködő. Központilag történő elosztás: mint-ha a kommunizmus valósult volna meg. De itt erős bizalom nyilvánult meg az apostolok iránt. A közéletben ma bármilyen közösségi szolidaritásnak a gondolata is ebben gyökerezhet (a társadalombiztosítás vagy akár az ENSZ).

Szívükben-lelkükben egyek voltak. Sokkal inkább egyek lehetnek, mint egy mai gyülekezet. De miért és hogyan? Talán azért, mert sokkal erősebben várták Krisztus visszajövetelét? Mennyire lehetett társadalmilag homogén ez a közösség? Aligha volt az. Az sem valószínű, hogy teljesen egyformán gondolkoztak volna, inkább az lehetett jellemző, hogy sokkal több időt töltöttek el egymással. Hogyan élhettek a mindennapokban? Valaki eladta a házát, és aztán? Hogyan, hol élt?

Hasonló lehetett ez az igében leírt közösség a mai amishokhoz, illetve ahogyan elképzeljük az ő életüket. Senki nem volt magányos, ellentétben a jelennel, amikor a magány nemhogy világi közegben, de még templomba járó emberek között is előfordul, nem is ritkán.

Mai gyülekezeteinkbe ki milyen mélyen illeszkedik bele? Egy gyülekezet élete sokkal inkább életközösséget jelenthetne, mint csupán vasárnapi vagy ünnepnap iistentiszteleti közösséget (közönséget?). Bele kellene gyökerezni, hogy nagy lombja legyen az életünknek.

Mi legyen azokkal, akik ezt az életközösséget nem igénylik, vagy csak nagyon csekély mértékben? Lehet erőltetni? Mintha annak idején sokkal természetesebb igény lett volna ez, ma pedig sokak számára „csak” egyéni hit, világnézet.

Nagy kegyelem volt rajtuk – az apostolok nagy erővel tettek bizonyosságot –, a gyülekezet szívében és lelkében egy volt: melyik következik melyikből? Melyikkel kezdődhet egy ilyen közösség növekedése?